

Kotiseutulehti – historian havinaa ja nykypäivää • Hinta 10 €

Someron Soulu

2014

*Somero-
Seura ry*

SOMERNIEMI-SEURA ry

Rauhallista Joulua Someron Joulun lukijoille!

*Somero-
Seura ry*

SOMERNIEMI-SEURA ry

Someron Joulu 2014

TOIMITUSKUNTA

Julkaisija

Päätoimittaja

Toimitussihteeri

Editointi

Kuvatoimittaja

Ilmoitukset

Taitto

Ilmoitusten ja juttujen lähetysosoite

Kansikuva

Painopaikka

Painosmäärä

Somero-Seura ry ja Somerniemi-Seura ry

Petri Siviranta

Marika Haapala

Eija Komu, Pekka Salminen

Aila Talonen, Ahti Kukkonen

Olli Nuotio

Liisa Salo

someronjoulu@gmail.com

Manu Kärki

Sälekarin Kirjapaino Oy

1500

Sisällysluettelo

Hyvä Someron Joulun lukija <i>Petri Siviranta</i>	4
Someron Jouluku -lehti <i>Marika Haapala</i>	4
Takana raskas vuoden aherrus, edessä iloinen joulun odotus <i>Kati Fonsell-Laurila</i>	5
Ehtoopuulev varpu <i>Sanni Ojala</i>	6
Perjantai <i>Anna Wallin</i>	7
Elettiin sitä ennenkin <i>Emilia Soini</i>	9
Mitä voisi tehdä? <i>Jaate Serlippens</i>	10
Lukuvuoden aloitus poikien tapaan <i>Aino Salminen</i>	11
Matka uuteen kotiin <i>Vilhelmiina Virolainen</i>	12
Länteen <i>Mikko Lehtimäki</i>	13
Metsätyömuistoja <i>Mikko Paakkonen</i>	14
Adalmiinan helmi <i>Sanna Eloranta</i>	16
Pilvienkeli <i>Irja Laiho</i>	17
Ensimmäinen onkeni eli pikkupojan sotamuistelmat <i>Kalle Pirttilä</i>	18
Artturi Aaltonen <i>Eila Leppänen</i>	19
Rovasti A.E. Sorsavirran syntymästä 120 vuotta <i>Manu Kärki</i>	21
Majatalon isännän maineen puhdistus <i>Jouni Salko</i>	25
Mighty Blighty- partiolaisten Etelä-Englannin kiertomatka 9.-16.6.2014 <i>Anne Nikander</i>	26
VPK:n nuoriso-osastossa riittää tietoa, taitoa ja intoa <i>Päivi Malin-Perho</i>	30
Äidin kulta <i>Olavi Virtanen</i>	33
Tonttu <i>Anne Kalin</i>	33
Kaija Aarikka, Espan Friidu - kotoisin Somerolta <i>Arja ja Matti Torkkomäki</i>	34
Almaa muistellen <i>Maija Haataja</i>	37
Somerolta Helsinkiin kotiapulaiseksi 1950-luvulla <i>Arja Fonsell</i>	40
Arkea, juhlaa ja satumaisia hetkiä – Someron Kulttuurin vuosi 2014 <i>Miia Raivikko</i>	42
Reijo Siltasaari, Lehtimäen kansakoulunopettaja 1964-1965 <i>Reijo Siltasaari</i>	44
Luottamuspuola <i>Salla Kalin</i>	49
Someron kansalaisopiston historiikki <i>Leeni Tiirakari</i>	50
Maan alla ja päällä - Kustaa Ollonqvist vallankumouksen pyörteissä <i>Pekka Salminen</i>	54
Kuinka Kivisojan pojannaskalista tuli kaiken kansan "Kivitasku" <i>Irmeli Suvenmaa</i>	58
Äitiä etsimässä <i>Raija Rajala</i>	61
Claes Claeson de Pont, elämäntaiteilija <i>Leeni Tiirakari</i>	63
Silverin Pranssan markkinamatka <i>Claes de Pont</i>	67
Kolme puuta <i>Anne Kalin</i>	69
Helvi Hämäläinen ja Härjänojan runokylä <i>Eija Komu</i>	70
M/S Caronca vuosimallia 1964 <i>Tuula Kämi</i>	72
Roosin suvun miehiä <i>Lyyli Honkio</i>	75
Somerniemi-Seura ry Toimintakertomus 2014	77
Somerniemi-Seura ry Tapahtumakalenteri 2014	78
Somero-Seura r.y. Toimintakertomus vuodelta 2014	79
Somero-Seuran tapahtumakalenteri 2014	81

Hyvä Someron Joulun lukija

Vuosi 2014 on Somero-Seuran 61. toimintavuosi. Paljon historiaa, tapahtumia ja satumuksia on mahtunut näihin vuosikymmeniin; lähi-menneyttä unohtamatta. Myös ympäristö ja valitsevat olosuhteet ovat muuttuneet vuosien saatossa paljon. Se mikä oli ennen normaalia, on nykyään melkein epänormaalia ja toisinpäin. Mikäli seuran alkuvuosien johtokunnan jäsenet olisivat katsomassa nykypäivän johtokuntatyöskentelyä, katsoisivat he varmasti meitä nykyisiä johtokunnan jäseniä vähintäänkin oudoksuen. He kritisoi-sivat luultavasti meidän toimintatapaamme ja sitä, että seura ei arvosta enää entisaikojen perinteitä. Niitä perinteitä, joiden pohjalta ai-

koinaan seura luotiin. Vai arvostaisiko sittenkin?

Mikä on sitten nykypäivän ja -ajan kotiseututyötä ja mitä perinteitä pitäisi vaalia, kas siinä pulma. Mitä toimintaa kotiseutuyhdistyksen pitäisi paikkakunnalla ylipäänsä järjestää? Kun mietitään kasvavan sukupolven kautta asiaa, niin arvostaako nykyhetken nuoriso sitä, että heinäkuussa Torppamuseolla on heinät niitetty käsin ja laitettu kuivumaan heinäseipäille? Arvostetaanko sitä, että seura ylläpitää wanhojen aikojen agraarikulttuuriin kuuluvia peltotyökaluja, saatikka kotiseutumuseota ylipäänsä? Ehkäpä uudenajan kotiseututyö, josta esimerkkinä mainittakoon seuran digikuva-arkisto internetissä ([www.somero-](http://www.somero-seura.fi)

[seura.fi](http://www.somero-seura.fi)), on sellainen, joka nuorisoakin voi kiinnostaa, kun kuvia pystyy selailemaan sorminäppäryydellä iPadin kanssa?

Onko sittenkin niin, ettei nykyhetkeä voi verrata aiempiin vuosiin? Siihen ei voi tuudittautua, että mikä on ollut ennen olemassa ja mahdollista, olisi mahdollista myös nyt ja tulevaisuudessa. Pitää hyväksyä, että se mikä aiemmin koettiin kotiseututyönä, ei välttämättä ole sitä enää tulevaisuudessa. Joku viisas on aikoinaan sanonut, että vain muutos on pysyvää. Tähän uskon myös itse.

Seuran puheenjohtajana kiitan kuluneesta vuodesta Somero-Seuran kaikkia yhteistyökumppaneita, jotka olette mahdollistaneet arvokkaan kotiseututyön. Kii-

tos kuuluu niin johtokunnan jäsenille, kaupungille, Kulttuuri ry:lle, kaikille tal-koolaisille, Museovirastolle, erilaisten esineiden ja tavaroiden lahjoittajille sekä teille, jotka olette jotenkin osallistuneet seuran toimintaan - Voitto Ollonqvistia unohtamatta. Kiitos.

Mielestäni jokainen meistä tekee omalla tavallaan kotiseututyötä, kukin tärkeäksi katsomiensa arvojen ja tekojen kautta. Pidetään siis jokainen huolta siitä, että ne muistot ja perinteet, jotka haluamme säilyttää, talletetaan myös seuraaville sukupolville. Se ei ole pelkästään kotiseutuyhdistyksen tehtävä, vaan meidän kaikkien.

*Petri Siviranta
puheenjohtaja ja
päätoimittaja*

Someron Joulu -lehti

Someron Joulu on paikallista kulttuuria ja historiaa tallentava lehti. Se kokoaa yhteen suuren määrän paikkakunnasta kiinnostuneita ihmisiä. Muuttuvassa yhteiskunnassa ja Somero-Seura ry:n toiminnassa Someron Joulu on pysynyt vakana ja kestänyt suuremmat

muutostuulet. Sen perinne jatkuu edelleen vahvana, mistä olemme kiitollisia ja onnellisia.

Tänä vuonna tulee kuluneeksi 50 vuotta ensimmäisen Someron Joulun ilmestymisestä. Ilmestyminen ei ollut säännöllistä vielä 1960-luvulla, mutta vuoden 1969 jälkeen lehti on ilos-

tuttanut joka joulu lukijoita ja tekijöitään. Sen tekemiseen osallistuu vuosittain kymmeniä ihmisiä ja jokaisen työpanos on todella tärkeä. Kiitos kirjoittajille, mainostajille, lukijoille ja itse lehden tekoon osallistuville. Ilman kaikkia teitä paikkakuntamme joulun odotus olisi erilainen ja ar-

vokas osa seutumme historiaa jäisi tallentamatta. Kiitos myös Somerniemi-Seura ry:lle, joka on antanut juhluvuoden lehteen oman panoksensa.

Pidetään kaikki yhdessä huolta, että lehti ilmestyy edelleen - vähintään seuraavat 50 vuotta!

Marika Haapala

Takana raskas vuoden aherrus, edessä iloinen joulun odotus

Sauli Kaipainen

”Monta muistoa ja kokemusta rikkaampana päätämme tämän vuoden ja raotamme ovea tulevalle”

Vuosi on kääntynyt taas viimeiselle neljännekselleen. Tähänkin vuoteen on mahtunut paljon tapahtumia ja kohtaamisia – saavutuksia ja menetyksiä, ilon ja surun kyyneleitä. Monta muistoa ja kokemusta rikkaampana päätämme tämän vuoden ja raotamme ovea tulevalle.

Kulunut vuosi on taloudellisesti ollut Someron kaupungille vielä varsin hyvä. Haasteita ei ole puuttunut eikä niitä puutu tulevaisuudessakaan. Uudistus on päivän trendi, lausuntopyyynnöt arkipäivää ja strateginen linjaus Someron itsenäisen aseman pysyvyydestä kaiken keskiössä. Yhtälö ei ole helppo eikä valmista ratkaisua ole. Päätöksenteko on joukkuepeliä. Päämäärä on meille kaikille yhteinen. Tarvitaan lujaa tahtoa ja me-henkeä sen saavuttamiseksi.

Jouluna saamme hetkeksi hiljentyä ja ajatukset yhteen liittää ja menneestä Luojaamme kiittää ja voimia uudelle vuodelle pyytää.

Joulu on jo ovella. Arkinen aherrus muuttuu iloiseksi odotukseksi, jännitykseksi. Lapsiperheessä joulu on yksi vuoden odotetuimmista juhlista. Valmistelut täytyy aloittaa hyvissä ajoin – jokainen yksityiskohta tarkkaan miettien. Joulun tunnelmaan virittäydytään vähitellen adventtiaikana. Jouluna vaalitaan perinteitä; käydään kirkossa ja haudoilla, koristellaan kuusi – rauhoitutaan ja vietetään aikaa perheen kanssa. Joulu on rauhan ja rakkauden juhla.

Päivä kääntyy iltaan. On tullut aika hetkeksi hiljentyä ja levähtää, kerätä voimia tulevaan.

Omasta ja Someron kaupungin puolesta toivotan kaikille rauhaisaa joulunaikaa ja menestystä tulevalle vuodelle!

*Kati Fonsell-Laurila
kaupunginhallituksen puheenjohtaja*

Ehtoopualev varpu

Siäl mei urakoittiin. Aurinko paisto sinne pellol, ku viimist päivää, ja naamaataij joutus ruttuu väentämmä. Ei se ruttuturpasuus pelkästää aurinkost johtunu, vaan net pirun sokerijuurikkaat tartti nostaat pellost ylös.

Naapuril Lauri oli siäl mun seuranai. Lauri oli muu pari vuot nuarempi, mut ei se sen tytähtiin tuntunuv vaikuttavan. Se kysys mult, et mikäs ny on, ku ei tytät näytän niin kovin kiinnostava. Lauri räpsäytti toist silmää-täij ja osotti pellon tois puola.

Olen kai sit huano peittelemmääj jottair rakastumist, tai sit Lauri oj joku noita. Jaana se siäl palmikkoin päivines nosti juurikkai maast, kermavalkone nahka ei eres punottanu sii heltees. Oli Jaana sin niiv viimist päälä ain, kum mää hänet näin. Ja mää olen hänet tuntenu viimiset 15 kessää, eli koko elämäin aja. Mut ei Jaana must välittäis kuuna päivänä.

Koko ilta meip painettii hommii siäl pellol. Tai no, ei-häm mun hommistai yhtääm mittään tullu. Ilan hämartyes mää sit meniv viäl lähimettäs käymää, jos vaikka jottai hyvää sattuis silmääm pistämää, esimerkiks vaikka lehmäntattei. Mut kaike huijuks mää huamasin, et en ollukkaa siäl siänimettäs itteksen. Mää höristin korvii-tai, ku kuulin lähestyvii askelel seljän taka. Kääntysin, ja tuntus, ku koko mettä olis karonnu ku tuhka tuuleen.

Jaana se siim mul virnisti. Se morotti mul ja kysys, et oks tattei näkyny. Mää heitin sil yhrel lehmäntatij ja sanosin, et otas kiine. No, mun heittotairoillaim mää heitin hänt suaraan naamaa. Mää hunteerasin, et nys sitä simmennää. Mitäköh se must nym meinaa?

Em mää kerinny eres anteeks pyytämää, kunnes Jaana jo heittikit tatim muu kohti. Jaana vaan karjus, et ny on sota syttyny, ja nauro päälä makiastas. Mää kattosij Jaana vilpittömännäkösiä sinisilmii ja sitä vallottavvaa virnistyst. No mää totesin sit, et täält pessee.

Siim meijä ehtoo tuntus kuluvan. Lehmäntatit lens kuv viimist päivää, eikä räkätuksesta meinannul loppu tullakka. Sim mää menij ja otim puuj juurelt niin ison tatin, ettei kukkaa senkokost tatti ollun nähnykkää. Mää vein sen ihaj Jaanan naaman kohral ja hiarustinki sitä tattiisen naamaa. Meinasin, et Jaana olis hekottanu entist emennäm, mut ei. Sil rupes alahuuli väpättämää. Silmiev valo sammus ku saunalyhty. Mitäs mää nyk kekseisin sannoo? Jaana valitti mul, et olin osunu hänt suaraa silmää. Siin se silmäättäs pyhkis, ja mää kattosiv vaav viärest monttu auki. Emmää saanu sannaa suustai, vaikka se mun teko karuttikij ja pahastas. Ei kettää tiäräkkää, milt must tuntus.

Jaana läks siält mettäst ai-

Somero-Seura ry. järjesti syksyllä 2014 kirjoituskilpailun teemalla "Somero ennen ja nyt" Someron Kiiruun koulun 9.-luokkalaaisille. Aineet pohjautuvat haastatteluun, mutta kirjoittajilla oli mahdollisuus käyttää tarinansa osana myös fiktiota. Kilpailuun osallistui noin sata oppilasta opettajiensa Helena Jalon ja Marjo Salosen ohjaamina. Somero-Seuran palkitsemat kirjoitukset ja Someron Karjala-Seuran palkitsema evakkotarina julkaistaan Someron Joulussa.

ka haipakkaa. Itkuu se siij juastesas vääns niim maam perusteellisestas. Mää koitin kyssyys silt, et sattuskos pahastas, mut eihäs se vastannum mul, ku juaksivaa. Mää rupesin hunteeramaa, et mahtakohaj Jaana kertoot jokasel, mikä sen silmäänsäi on sattunu. Jos se kertoo täst mun isälläi, mää olen tuhoon tuamittuna. Mää tiärän, ett tuun saamaan tukkapölly, ellen jopa vyähihnast.

Löntystim melkeen koko matkan kotjap päim miäli maasa, kunnes Huikkomäen kohral Jaana tuliki muu vastaa. Mää kattelin siij jalkoitai, ku en olis hänt huamannukkaa. Sev verram muu hävetti. Jaana tuli kohral, ja mää hättääntysin. Mää nostim mun katsettaij ja kertosin siin sit, kuinka paljom muu oikee harmitti. Jaanan silmä oli punanen kuv veri, mut silti sattusin näkemääj Jaanal lempeyren niist silmist. Jaana hiukav vaikutti epäileväisselt. Vissii ihmetteli, et mää ain nii juro poika olen harmisaij ja pahastas. Siim mei sis seissottij ja ihmeteltii. Tunnelma oli pikkasen kireemmämpualeine. Em mää sit tiärä,

mahtoks se hyvä asja olla.

Katsahrim mettäreunaa ja huamasim pualukavvarvun. Ihmetykseksim mää huamasin, et Jaanaki tapitti sitä rehhuu. Verin henkeetäij ja keräsin uskallust. Käret tärisi ku hullul.

Mää nostiv varvum maast ja asetin sej Jaanan korvan takan. Kuumeisestas hunteerasin, mitä mun nyt tars sannoo. Jaana hymyili mul ja mää hänel takasi. Jaana hännäs muu sij ja sanos, et ei sota päättynykkääv viäl tähän ehtooseen. Mää naurahrin häne jutullai. Taisim mää lopuks anteeks saarakki.

Juhani Talosen albumista

"Kuumeisestas hunteerasin, mitä mun nyt tars sannoo"

Perjantai

Herätyskellon ääni osasi olla niin pii-naava, että Jessica sai itsensä ylös sängystä, vaikka takana oli vain kuutisen tuntia unta. Kiertänyt Reetta ja hänen mehevät juorunsa, joiden vuoksi Jessica ei ollut malttanut irrottaa otettaan puhelimestaan, ennen kuin silmät eivät pysyneet enää millään auki.

Hän sujautti eilen pesukoneesta tulleet lempifarkkunsu jalkaan - onneksi olivat ehtineet kuivua yön aikana. Pari suihkausta lakkaa ruskeisiin hiuksiin, ripeä mutta huolellinen meikkaus, laukun sisällön tarkistus ja hän oli valmis.

Koska Jessica asui suunnilleen kymmenen kilometrin päässä Someron keskustasta eikä skootterilla sateen vuoksi viitsinyt lähteä ajamaan, hän joutui kävelemään bussipysäkille syksyn koleassa tuulessa.

Maa oli märkä myös eräänä toisena aamuna kuusikymmentä vuotta aikaisemmin, kun Kerttu sulki kotitalonsa oven. Aurinko oli hajottanut kuitenkin pilvet ja lämmitti maata, joten hän ei kastuisi. Kylmä tuuli oli jo tarpeeksi tunkeutuessaan jokaisen vaatekerroksen alle.

Siinä tuulessa pitäisi kävellä se kymmenisen kilometriä. Tuntui, että aamulla heräämiseen, pukeutumiseen, pikaiseen navetassa käymiseen ja koulueväiden valmistukseen kului enemmän aikaa kuin muina aamuina. Jälki-istunnon pelko sai kyllä hänen jalkoihinsa vauhtia.

Hän oli kulkenut matkan

lukemattomia kertoja; hän tunnisti puut, kivet, kuopat, tiet. Jos kääntyisi tuosta, päätyisi ennen pitkää Ollilaan, tuosta toisesta Pitkäjärvelle. Kerttu itse asui Pyölissä. Maatilalla oli kahdenkymmenen lehmän navetta, kanala sekä hevonen, joka auttoi peltotöissä. Hänellä oli iso veli, joka teki jo kokopäiväisesti kotona töitä ja kolme suloista pikkusiskoa - vanhin aloittaisi koulun pian. Heillä oli onnellinen perhe, joka uhrasi aikaa toisten huolille ja huumorille.

Kerttu huokaisi helpotuksesta, kun saapui koululle ajoissa. Suuren luokan oppilaat seisoivat siististi pulpettiansa vieressä, ja opettajan kanssa toivotettiin huomenet kuuluvalla äänellä. Kerttu sipaisi vaaleanruskeita hiuksiaan tarkistaakseen, ettei letti ollut purkautunut tuulessa, ja oikaisi esiliinansa istuessaan alas.

Opettaja jakoi tehtävät oppilailleen. Jokaisen kynä alkoi raapustaa tunnollisesti. Voimakas auktoriteetti, joka opettajalla oli, viestitti selvästi, ettei turhia mutinoita sallittu laisinkaan.

Jessica tunsu pienoisensa päänsäryn hiipivän tökkiesään ruokalan ihme mössöä. Luultavasti se johtui hänen luokkansa hirveästä hälinästä - kukaan ei osannut olla hiljaa, vaikka peruskoulua oli käyty jo se kahdeksan vuotta - eikä osa opettajista saanut pölisijöitä kuriin. Tietenkin vähäiset yöunet olivat toinen syy.

"Niin jäätkö tänään kylälle?" vastapäätä istuva Dany kysäisi. Tai yritti kysyä, sil-

lä Alex tunki hänen suuhunsa juuri silloin muroja. Koko pöytäseurue katsoi Alexia kysyvästi, mutta hän vain kohautti olkapäitään ja kaivoi taskustaan lisää iänikuisia murojaan. "Alex, mitä ihmettä! Mutta niin: jäätkö?" Dany palasi Jessican puoleen, joka pudisti päätään vastaukseksi. Hänen pitäisi vahtia illalla hauskaa mutta ärsyttävää pikkuveljeään. Vanhemmilla oli luvassa jonkin sortin illallinen, joten hän joutuisi olemaan kotona Jasperin kanssa.

"Eikö huomenna voisi olla sunnuntai lauantain sijaan?" Kerttu valitti ystävänsä. "Sanos muuta. Miksi ihmeessä lauantaisinkin ei voisi olla vapaata koulusta?" Pirkko yhtyi ystävänsä valitukseen ja haukkasi voileivästään. Luokassa oli hiljainen supina aina ruokailun ajan, sillä opettaja salli sen, kunhan hälinä ei voimistunut liikaa ja syötiin siististi.

Tytöt rupesivat keskustelemaan sunnuntaista. Kerttu huokaisi; hänen listallaan oli melkein miljoona kohtaa ja sunnuntain tunteja aivan liian vähän.

Saatuaan Jasperin vihdoinkin viimein unten maille Jessica lysähti kulahtaneelle sohvalle. Siitä oli tullut jokailtainen tapa jo pienestä tytöstä lähtien. Hän oli iltaisin istahtanut tuolille ja lausunut hiljaa: "Yksi päivä takanapäin, huomiseen."

Tapa taisi olla lähtöisin Jessican isotädiltä, joka oli kuollut ennen tytön kuusi-vuotispäivää. Tati oli kuu-

Alia Talosen albumista

lemma myös usein istahtanut nojatuolille päivän päätteeksi supisten omiaan.

Hän tiesi, että puhelimessa oli kymmenkunta lukematonta viestiä Reetalta ja muilta hänen ystäviltaan. Niiden katsomisen sijaan Jessica mutisi sanat ja vaipui vahingossa uneen.

Omatekoiset villasukat jalassa Kerttu sipsutti kotinsa lähimmälle nojatuolille. Hän istahti hetkeksi kelaten päivän tapahtumia; tällä kertaa hän oikeastaan muisteli monen vuosikymmenen tapahtumia.

"Kerttu-täti, tulen syliin!" huudahti tomera lapsen ääni keskeyttäen Kertun ajatukset. Hän kaappasi veljentyttärentytärestään kiinni ja nosti hänet syliinsä. "Mitä teet, täti?" tyttö kysyi uteliaana. "Mietiskelin vain. Kuule kultaseni, toistapas peräsäni", Kerttu tokaisi hetken mielifohteesta, "Yksi päivä takanapäin, huomiseen." Ja pikkuinen Jessica toisti.

Kassatie 3-5, 31400 Somero, Puh. 040 510 8906

Sydämellinen kiitos kuluneesta vuodesta!

Hyvää Joulun Aikaa ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Härkälän kartano
Soili ja Raino

**HYVÄÄ JOULUA JA
LIIKENNETURVALLISTA
UUTTA VUOTTA 2015**

**SOMERON
AUTOKOULU OY**

JOENSUUNTIE 31, P. 74 86 473 WWW.SOMERONAUTOKOULU.FI

*J. Talikka
Ky*

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

*Kiinteistöhoito
Talikka Ky*

**ESAKALLIO
SOMERO**

Tilava ja ajanmukainen
kesäpaikka tapahtumille,
konserteille, teatterille ja
perhejuhlille, ym....
Suuri esiintymislava ja
nykytekniikka käytettävissä.

**Esakalliolla
tanssitaan
keskiviikkoisin ja
perjantaisin
huhtikuusta lokakuulle.**

LVI-alan ammattilainen

- Helppo kodinhuolto
- Miellyttävä hygienia
- Mukava lämpö
- Hyvä sisäilma
- Varma vesihuolto
- Uima-allas kemikaalit

VESIJOHTOLIIKE

ONNEKSI ON

PUTKI-SAARINEN

Urheilutie 37, Somero. Puh. (02) 748 7291, info@putkisaarinen.fi

PAINOS VAIN 1000 KPL

numeroitu juhlateos

SUOMENHEVONEN

“ARJEN SANKARI SAI ARVOISENSA SUURTEOKSEN”
— HEVOSURHEILU 20.8.2014

“KANSALLISROTU SAI ARVOISENSA TIETOKIRJAN”
— MAASEUDUN TULEVAISUUS 1.9.2014

tiedustelut ja tilaukset:

Amanita Oy info@amanita.fi 02 7489500

Elettiin sitä ennenkin

Maaseudun elämässä on viimeisen 50 vuoden aikana tapahtunut suuria muutoksia. Olen viime aikoina kysellyt paljon isoäidiltäni hänen elämästään 1960-luvun karjatilan emäntänä ja todennut, että kehitys muun muassa teknologiassa on liittänyt huimaa vauhtia eteenpäin. Nykyään useilla suurtiloilla on käytössään lypsrobotti eikä ”alkukantaisesta” lypsykoneesta saatika käsin lypsämisestä ole enää tietoaakaan. Toki se on suuresti helpottanut isäntää, jonka kädet ovat tiukassa umpisolmussa navettatöiden ja viljelysten ympärillä.

Karjaa pidettiin ennen jokaisessa talossa, ja mahdollisimman omavaraiseen talouteen pyrkivät kyläläiset saattoivat hoitaa tiloillaan lehmii, sikoja, kanoja, lampaita sekä hevosia. Kaikkia samaan aikaan samalla tilalla! Tietenkään silloin ei vielä ollut 10 000 kanan kanaloita tai hirvittävän suuria monen sadan lehmän pihattonavettoja, vaan kotieläimiä oli sopivasti, jokaista muutama. Hevosista saatiin apua pelto- ja metsätöihin, traktorit kun olivat vielä silloin kovin harvinaisia.

Kautta aikain lehmät ovat olleet tärkeä tulonlähde. Somerollakin oli useita meijereitä, joihin maitoa toimitettiin. Mummi kertoi minulle, kuinka maitoauto kulki talosta taloon keräten maitotonkat lavalleen ja kuinka yhden tonkan kaulassa oli nahkainen laukku ja sen sisällä

vihko, johon meijeriin toimitettu maitomäärä merkittiin. Mielestäni tämä vaikutti varsin hyvältä toimintatavalta. Vaan ei ole enää samanlaista maitoautoa, maitotonkatkin seisoivat koristeiksi rakennettujen maitolaitureiden päällä joutavanpanteina. Kaikki Someron meijerit ovat sulkeneet ovensa maidontuotannolta, ja myös meidän tilamme maito kuljetetaan nykyään Riihimäelle asti. Se on minusta sääli, vaikkakin ”ylimääräiset” meijerit on varmasti lakkautettu syystä. Vielä edelleen voi meijeristä kuitenkin tilata maitoauton mukana palautustuotteita, kuten juustoa, voita ja piimää, ja yhä edelleen summa vähennetään maitotilistä, joka maksetaan tuottajalle kerran kuukaudessa.

Lehmä poiki noin kerran vuodessa, ja aina tämän sattuessa ternimaidosta tehtiin herkkuja; ternijuustoa ja pannukakkua. Meidän perheessämme tehdään edelleen ternimaidosta uuniherkkuja. Tosin kaikkien suuhun ternijuusto ei maistu hyvälle. Olen kuitenkin melko varma siitä, että pannari maistuu jokaiselle, niin hyvää se on! Enää ei kotona tehdä itse viiliä syötäväksi piapojauhojen kanssa vaan viilipurkit on ladottu siisteiksi riveiksi kauppojen kylmähyllyille, jotta ne voisi vaivan säästämiseksi ostaa valmiina. Myös somerolaisen rakastamat piapojauhot jauhettiin itse kaurasta ja pienestä määrästä herneitä.

Kauan on siipikarjakin ollut tulonlähde monissa

”Olen ylpeä sanoessani olevani kotoisin maalta”

perheissä. Kananmunat olivat lisäksi loistava apu ruokataloudessa. Kylässä oli usein teurastukseen erikoistunut mies, ja kotieläiminä kasvatetut siat menivät niin myyntiin kuin suuhunkin. Syksyllä ilmojen viilenyttyä pidettiin lahtipäivä. En ollut ennen kuullut moisesta sanasta, joten pyysin mummilta selvennystä. Lahtipäivänä sika teurastettiin, ja sen jälkeen sen ruhosta valmistettiin monenlaista syötävää. Suurin osa eläimestä käytettiin hyväksi: laitettiin muun muassa jouluksi kinkku suolaan ja sian päästä tehtiin syltyä. Jopa sian suolet käytettiin. Ne käännettiin, raaputettiin, pestiin ja liotettiin. Lopulta niistä tehtiin veri-, ryyni- ja perunamakkaraa. Minua tapahtumaketjun kulku hieman ällötti, mutta mummi kertoi faktoja tottuneen rauhallisesti. Myöhemmin isoäiti vielä lisäsi, että sian sydän, maksa ja munuaiset eivät myöskään menneet hukkaan vaan niistäkin valmistettiin ruokaa. Kuinka herkulliselta tuo kuulostaakaan... Lihat suolattiin tai pakastettiin, ja suolassa ollut liha palvattiin itse kotona savusaunassa.

Palvattu liha oli maittava pääsiäisherkkku, mutta myös uunijuustoa ja kananmunia tarjottiin juhlapöydässä. Jos

nykynuoren eteen lykkäisi lautasellisen pääsiäisherkkua, hän saattaisi odottaa suklaamunia tai pääsiäiskaramelleja.

Maaseudulla on tehty pitkää päivää raskaissa olosuhteissa. Tuotantoeläimet ovat olleet yksi elämän keskipisteistä, ja niistä on pidetty yhtä hyvää huolta kuin kissoista ja koirista nykyään. Hyvin on pärjätty ilman erilaisia sähköisiä hilavitkuttimia, ja ihmiset ovat olleet omatoimisia. Uusavuttomuudesta ei ollut tietoaakaan.

Elämä on totisesti ollut erilaista isovanhempiemme aikaan, mutta miettessäni ymmärsin, miten moni asia kuitenkin on pysynyt ennallaan. Vielä joskus aion kiittää isääni siitä, vaikka hän on siirtänyt perinteitä eteenpäin ja kertonut tarinoita lapsuudestaan minulle ja veljelleni. Kunnioitan suuresti omia isovanhempiani, heidän kädenjälkensä näkyy edelleen kotitilallamme. Olen ylpeä sanoessani olevani kotoisin maalta, ja vaikka joskus muuttaisinkin kaupunkiin, tiedän, että mukani kulkee aina hitunen historiaa ja muistoja maatilan vilkkaasta elämästä.

Mitä voisi tehdä?

“Mummii, mitä mä voisin tehdä, on tylsää!” Lilli huutaa huoneen toiselta puolelta lattialla maaten mummilleen. “No voi kulta pieni, kyllä sinä jotain keksit. Nouse nyt alkajaiseksi ylös!” “En minä keksi enkä jaksa nousta ylös”, Lilli mumisee lattialta. “No, kyllä me ennen vanhaan aina jotain tekemistä keksittiin, ei meillä ikinä ollut tylsää”, mummi sanoo samalla, kun laittaa ruokaa pöytään. “No kerropa sitten, mitä kaikkea te teitte”, Lilli sanoo samalla, kun nousee lattialta ylös ja menee pöydän ääreen. “No, me tehtiin kaikenlaista. Oletko valmis kuulemaan?” mummi kysyi Lilliltä. “Todellakin!”

“Aloitetaanpa sitten. Kun minä olin nuori, me teimme aina ensimmäiseksi kotityöt, kun tulimme koulusta kotiin, esimerkiksi lehmänpöytä ja kotona muu auttaminen. Ne tehtiin aina ihan hirmu nopeasti, koska kavereiden kanssa oli sovittu kellonaika ja paikka, missä tavattiin. Joskus se oli marjametsässä ja välillä kenenkin kotona, joskus jopa mentiin järven rantaan.

Kun mentiin marjametsään, niin se oli ihan superkivaa ja sitä odotti innokkaasti koulun jälkeen. Joskus olimme moniakin tunteja metsässä keräämässä puolukoita. Niitä keräsimme mieluiten, koska ne olivat helposti kerättäviä ja hyvänmakuisia. Ja kavereiden kanssa tuli leikittyä ja pelleiltyä. Paras paikka kui-

tenkin oli järven ranta. Sinne otettiin mukaan onget ja joku otti mukaan suolaa. Menimme järven rantaan polkuja pitkin, jotka menivät keskellä peltoa. Kun kävelimme, olimme tietenkin paljain jaloin, kun kenkiin ei ollut varaa. Pelkäsimme siellä pellolla sammakoita; jos vaikka niiden päälle astuisi! Se oli ihan kamalaa, kun se limainen nujaska joutui jalkojen alle. Pahinta olivat kuitenkin lepakot, kun oli hiukan hämärää ja ne hyökkäsivät kimppuun ja takertuivat vaatteisiin kiinni. Niillä oli terävät kynnet ja ne eivät millään päästäneet irti!”

“Mummi, sinun piti kertoa, mitä kaikkea te teitte, eikä sammakoista ja lepakoista”, Lilli mumisee suu täynnä ruokaa. “Aivan, anteeksi. Siis kun me saavuimme vihdoon rantaan, siellä oli suuri porukka odottamassa. Otimme onget esiin ja aloimme kalastamaan. Samalla kun toiset kalastivat, toiset uivat, ja me kaikki leikimme ja pelleilimme koko ajan. Kun hetken kalastamisen jälkeen olimme saaneet tarpeeksi kalaa, sytytimme nuotion ja laitoimme kalat vartaisiin ja paistoimme niitä. Kalan päälle laitettiin hiukan suolaakin. Kyllä se oli hyvää! Ja niin hauskaa ja mukavaa oli!”

“Oliko teillä sitten jotain juhlia tai tanssipaikoja niin kuin kaikissa elokuvissa?” Lilli kysyi. “Noo, me käytiin kyllä porukalla Ämyrillä ja siellä tanssittiin.

Vuorottelimme; joku aina lauloi ja toiset harjoittelivat tanssimista. Mutta sinne ei saanut mennä ennen kuin oli käynyt rippikoulun. Pappikin aina sanoi, kun rippikouluun liittyvä oppitunti oli loppunut, että ette sitten mene sinne Ämyrille! Pappi oli kyllä aika vanhanaikainen. Kun sinne sitten ei saanut mennä, kokoonnuimme jonkun kotiin ja olimme siellä sitten porukalla.” “Miksi te ette saaneet mennä sinne?” Lilli kysyi ihmeissään. “No, pappi pelkäsi, että sieltä tultaisiin ulos niin, että pojalla on tyttö kainalossa.” “Aaa! Mitä kaikkea siellä Ämyrillä sitten tehtiin?” Lilli mumisi taas suu täynnä ruokaa. “Siellä oli viikonloppuisin kaikenlaista ohjelmaa. Lauantaisin oli puolitoista tuntia tanssia ja sunnuntaisin oli arpajaisia ja kaiken näköistä ohjelmaa.” “Mitä muuta te teitte, niin kuin vaikka urheilua?” “Meillä oli yleisurheilun kanssa aika samoja lajeja kuin teillä on nykyään. Keihästä, juoksua, pituutta ja kaikenlaista. Somerniemellä oli kyllä urheilukenttä, mutta se ei ollut kovin hyvässä kunnossa. Someron kenttä oli parempi. Päätimme aina välillä, että nyt lähdetään Somerolle. Otimme pyörät ja lähdimme aa-

mulla. Kyllä se kesti, mutta oli sen arvoista. Meillä oli myös hiihtokilpailuja työväentalolla. Kilpailujen järjestäjä hankki jonkin pienen lahjan voittajalle. Se oli joko kumi tai kirjoja, mutta kaikki saivat karkkia osallistumisesta.”

“Mitä te muuten teitte, jos satoi? Eihän aina voinut olla ulkona?” Lilli kysyi lautanen tyhjänä. “Me menimme latoon. Siellä me kiipeilimme heinäpöytälienen päälle ja tönimme toisiamme alas sieltä. Pelasimme myös korttia ja koronaa.” “Mitä se on?” “Se on sellainen peli, jossa on pui- nen pöytä. Sen jokaisessa kulmassa on reikä, jossa on pussi, ja sitten siinä oli erivärisiä kiekkoja ja siinä yritettiin saada samanvärisiä yhteen pussiin.” “Kuulostaa hassulta”, Lilli nauraa.

”Mummi muuten, teittekö te jotain samoja asioita, joita me nykyään teemme?” Lilli kysyi. “Ei meillä paljon ollut, kun ei ollut tietokoneita tai mitään älypuhelimia, mutta kyllä me elo-

Aila Talosen albumista

Lukuvuoden aloitus poikien tapaan

kuvissa kävimme niin kuin te. Elokuvia oli työväentalossa sunnuntaisin. Me nimimme sinnekin aina yhdessä porukassa. ”Minulla on vielä yksi kysymys. Mitä kaikkea te teitte, kun menitte jonnekin kylään?” Lilli kysyi. ”Niin kuin jo ennen sanoin niin me pelleilimme ja leikimme aika paljon. Teimme myös niin, jos kavereilla oli pienempiä sisaruksia, että teimme heidän kanssa käpylehmiä. Niitä ei tehty männynkävyistä vaan kuusenkävyistä, koska niistä sai parhaimmat, kun tikut jäivät käpyyn hyvin pystyyn. Niitä jaksoi tehdä tuntikaupalla. Kyllä oli hauskaa, eikä koskaan ollut tylsää!” ”Sen sinä olet sanonut nyt kyllä aika monta kertaa!” Lilli sanoi hymyillen. ”Alan jo olla aika vanha, ja kun se oli niin hauskaa, niin täytyyhän sitä mainostaa! No, keksitkö jotain tekemistä?” mummi kysyi Lilliltä. ”Minä keksin, että voisin mennä ulos tekemään käpylehmiä. Se kuulosti kivalta, ja sen jälkeen voisin pyytää Saraa uimaan, jos hän pääsisi!” Lilli sanoi innoissaan jo matkalla ovelle. Juuri ennen oven avaamista Lilli kääntyy ja kysyy: ”Mummi, kun sanoit silloin alussa, että lypsit lehmän ja teit kotitöitä, niin minkälaisia ne sitten olivat?” ”Voi kulta pieni, se on sitten ihan toinen tarina!”

Tänään oli ensimmäinen syyskuuta 1958 ja alkoi viimeinen kansakouluvuoteni. Huomasin kävellessäni kouluun kesän muuttuneen syksyksi, koska puiden lehdet olivat vaihtaneet väriä ja osa oli jo pudottanut lehtensä. ”Jo viisi vuotta oon talsinut kouluun ja enää vuosi jäljellä.” Jo pelkkä ajatus sai minut hymyilemään ja olon keveäksi.

Saavuini ihanan kouluni pihaan ja huomasin koulun kukoistavan uusia oppilaita. Pajulan koulu ei enää yksin riittänyt, vaan meillä oli maatalossa käytössä yksi luokka.

Kaverit oli jälleen ihana tavata tai siis heidät, joita lomalla en ollut nähnyt. Meidän mieltämme painoi tavanomaisesti yksi suuri kysymys: ”Miksi aloittaa koulu ilman hupia?”

Tavalliset pienet kepposet eivät enää riittä, vaan on ryhdyttävä isompiin kuvioihin. Aikaisempina vuosina olimme kastaneet taulun sienien litimäräksi, piilottaneet kaikki taulun liidut ja piirtoheittimestä olimme ottaneet lampun pois, ja silloin vasta opettaja oli miettinyt asiaa hullun lailla.

Meillä oli tavanomaisesti päivää lyhyempi päivä, ja aamusta meillä oli inhokki-

aineitani laskentoa ja ympäristöoppia. Aineet olivat kamalia, koska niissä piti käyttää päätä ja mieltä.

Ruokatunnin koittaessa meillä oli kavereiden kanssa kilpailu, kuka ehtisi ensimmäisenä ruokajonoon. Pientä viatonta huitomista sinne sun tänne. Ruokana oli lempiruokaani perunamuusia ja makkaraa. Se oli niin makoisaa, että santsikierros oli otettava.

Ruokatuntia oli jäljellä enää puoli tuntia, joten oli aika valmistella opettajalle kepposta poikien kanssa. Luokan edessä oli koroke, jossa oli opettajan pöytä. Asettelimme pöydän aivan korokkeen reunalle ja löysäsimme opettajan vanhan tammisen tuolin ruuvit.

Opettaja-Maija oli niin vanha, etteivät hänen vanhat siniset silmänsä huomaisi mitään, mitä pöydälle ja etenkin tuolille oli tapahtunut.

Lehmänkello soi, välitunti oli siis loppunut. Seisoimme pulpettien vieressä hihitellen, kunnes opettaja käski olemaan hiljaa ja istuutumaan. Katsoimme silmä tarkkana, kun opettaja istahti tuolille ja tuolin ruuvit pettivät ja hän nojautui samalla eteenpäin pöydän päälle. Pöytä kaatui vihreältä korokkeelta lattialle ja

opettaja makasi naama lattiaa vasten ja mumisi kirosanoja, joista osasta sain vain selvää. Mielessäni vain ajattelin: ”Tämä se vasta on komediaa!” Valtaisa raikuvaa nauru täytti koko luokan, mutta opettajan raivo sai katseet vakavoitumaan, ja vasta se hiljensi koko luokan.

En ollut nähnyt opettajaa ikinä niin vihaisena, mitä hän nyt oli. Hän katsoi meitä terävällä katseellaan ja oli oppinut tuntemaan meidät pojat, joten hän huusi pää punaisena aivan korvan juuressa: ”Miten te pojat aina keksitte jotain näin älytöntä! Saatte kukin kaksi tuntia jälkkäriä!” Kesälomalla olin oppinut näsaviisauden jalot taidot. ”Saadaaks me siis jätskki?”

Opettaja raivostui aina vain enemmän ja marssi paksupohjaisten korkokenkiensä kanssa luokan eteen ja alkoi selittämään jotain alkuaineista ja atomeista ja samalla yritti hillitä kiukuaan.

Siellä me seisoimme, kukin omassa nurkassaan. Koulu oli päättynyt ajat sitten ja kuuntelimme opettajan saarnausta ja jaarittelua. Voihan viimeisen lukuvuoden näinkin aloittaa.

Tiesin saavani kotona kunnon puhuttelun ja korvapuustia, enkä tarkoita tällä kertaa makoisia, taivaallisen täydellisiä mummon pullia.

”Tavalliset pienet kepposet eivät enää riittä, vaan on ryhdyttävä isompiin kuvioihin”

Matka uuteen kotiin

Päivät kuluivat työn touhussa, käsitöitä tehdessä ja leikkiessä kylän muiden lasten kanssa. Töitä riitti myös navetan, peltöjen ja perheen kanssa. Äiti piti huolen perheestämme, minusta ja viidestä sisaruksestani. Isä kuoli minun ollessani pieni. Kaukola oli kaunis ja viihtyisä paikka asua niin kesähelteillä kuin synkkinä talvipäivinä. Kaikki kuitenkin muuttui lopullisesti vuonna 1944, minun ollessa kymmenen-vuotias. Alkoi evakkomatka Suomen puolelle. Oma koti ja kaikki se ihanuus oli jätettävä Karjalaan.

Matka alkoi, kun eräs mies kiersi kylällä kertomassa, että oli lähdettävä Harjunhiirelään Järvenpään kylään. Niin paljon sai tavaraa ottaa mukaan, kuin itse

jaksoi kantaa. Mitään huonekaluja ei otettu mukaan. Ehjä talo, navettarakennus, ulkosauna ja pitkä aittarakennus kalusteineen, kaikki jäivät kotiin Kaukolaan.

Matka Järvenpään kylään taivallettiin kävellen. Matkalla äiti sanoi minulle ja sisaruksilleni: ”Teillä ei ole isää, eikä enää kotiakaan.” Siinä kohtaa ymmärsin, että lähtö omasta kodista oli lopullinen.

Järvenpään kylästä lähti illalla kuorma-auto, joka kuljetti meidät ja kylän muuta väkeä Kaukolan kirkolle, jossa vietettiin seuraava yö.

Aamulla matkaa jatkettiin Suomen puolelle. Auto oli täynnä kyläläisiä ja erilaisia nyyttejä. Eläimet kuljivat jalkaisin perässä. Etupäässä otettiin vain lehmät

mukaan. Matka oli hiljainen, jos pommikoneiden ääniä ei laskettu. Äiti piti huolen, että perheemme pysyi kasassa koko evakkomatkan. Isovanhempamme kulkivat eri ryhmässä.

Kun me vihdoinkin saavuimme Suomen puolelle, autot suuntasivat kohti Parkanon kirkonkylän yhteiskoulua, jossa yövyimme seuraavan yön. Aamulla tilalliset hakivat meidät ja muut karjalaiset ja meidät jaettiin eri taloihin.

Perheemme pääsi asumaan samaan taloon, Kyronviitaan. Talosta miehet olivat sodassa, joten talosta huolehtivat vanha emäntä ja hänen tyttärensä.

Kun talon miehet palasivat kotiin sodasta, perheellemme tuli eteen muutto Lamminkoskelle Lammintaloon. Pääsimme siellä asumaan sivutaloon, jonka päätalossa asui isäntäväki. Siellä saimme asustella jonkin aikaa.

Ajan kuluessa muutimme Linnankylään, jossa asuimme pienessä punaisessa mökissä. Usean muuton jälkeen päädyimme Someron Pitkäjärvelle Rauhantaloon vuonna 1949. Matkalla Somerolle saimme mukaamme hevososen ja hiehon, ja äiti osti lehmän.

Vähitellen elämä alkoi

tasoittua ja oma koti muodostua Pitkäjärvelle. Piha-piiriin rakennettiin saunarakennus, jonka kamarissa nukuimme ensimmäiset kuukaudet. Pikkuhiljaa rakentui päätalo, navetta ja ladot. Tilaamme kuului myös iso lohko tasaista peltoa, jota viljelimme.

Matkaan vaadittiin sitkeyttä ja äitini olikin vahva nainen ja hän huolehti, että perhe pysyi kasassa koko evakkomatkan. Hän olikin sanonut: ”Sormuksia ja lapsia en luovuta, mutta kaiken muun voin antaa.” Hän aloitti kaiken alusta ilman miehen tukea.

Aikojen ja vuosien kuluessa, on Karjalaan tehty jo monet, monet reissut vanhoille kotikulmille. Mukana on ollut omaa sukua nuorimmasta vanhimpaan. Siellä muistoja on siirtynyt sukupolvelta toiselle. Omasta tilasta ei ole jäljellä enää kuin navetan kivi-ruunio ja vanhoja pihapuita. Silti joka vuosi mieli halajaa palata aina takaisin Karjalaan kotikunnalle.

*”Teillä ei ole isää,
eikä enää kotiakaan”*

Länteen

Veli-Pekka heräsi heidän perheensä talosta Muolaasta, erästä pienestä pitäjästä Karjalassa. Kelloa hän ei ehtinyt katsoa, koska hysteerinen äiti kiskoi hänet ylös. Veli-Pekka pelkäsi pahinta, kun hän vihdoinkin alkoi saada selvää maailmasta ympärillään ja herätä puoliunestaan. Taivaalta kuului korvia huumaava surina, joka tuntui tulevan aina vain lähemmäksi.

Äiti huusi jotakin, mutta huminan yli ei kuulunut mitään. Eikä siinä edes tarvinnut kuulla mitään, kun tiesi itsekin, mitä oli tapahtumassa.

Veli-Pekka puki nopeasti pitkähihaisen ruutupaitansa ja housunsa. Vyö hänen piti kiinnittää matkalla ulos, niin kova kiire perheellä oli. Isällä oli valmiina talon edessä kärryt, joita hänen työjuhtansa Hallava veti. Se oli valkoinen väriltään, ja tummat laikut koristivat sitä joka puolelta. Myös naapurissa asuvat Kaunolaiset olivat muuttaneet työhevosensa matkailuvälineeksi.

"Miksi me näin nopeasti ollaan lähdössä?" Veli-Pekka kysyi, mutta näin mitätön kysymys ei kuulunut hätäileville perheenjäsenille. Edes Janne, Veli-Pekan vanhempi veli, ei ehtinyt huomioda pientä poikaa, vaikka hän oli aina ollut se, joka kuunteli.

"Nopeasti nyt", äiti hosui ja ohjasi Veli-Pekan istumaan kärryille kaiken talon roinan viereen. Tuntui siltä, kuin vain liesi, pöydät, tuolit ja talon seinät ja katto oli jätetty paikoilleen. Jan-

ne ja äitikin olivat pian kyydissä, ja isä pisti Hallavan liikkeelle. Vanhalla ruunalla tuntui olevan vaikeuksia, eihän se ollut koskaan muuta kiskonutkaan kuin maanviljelykoneita. Korvia huumaava surina taivaalta oli nyt niin lähellä, ettei kuulunut mitään muuta. Kun Veli-Pekka katsoi äänen suuntaan, hän näki vain pilvisen, harmaan taivaan.

Perhe oli kymmenen metrin päässä, kun surina tuntui ikään kuin menneen ohi. Kamala ääni alkoi hiljaa kadota jonnekin muualle, ja Veli-Pekankin olo helpottui. Hetken onni haihtui kuitenkin harvinaisen nopeasti, kun ensimmäinen pommi räjähti metsän suunnalla. Veli-Pekka oli pudota kärrystä, ja hänen korviaan koski. Eikä hän ehtinyt edes toipua edellisestä, kun toinen pommi räjähti yhä lähempänä. Vasta nyt, kun hänen molemmat tärykalvonsa olivat varmaan puhki, hän pisti sormet korviensa suojaksi koko loppumatkan ajaksi.

He saapuivat pitkän matkan jälkeen juna-asemalle. Pommitus oli lakanut matkan aikana, mutta tunnelma oli silti pelokas. Isä sano heidän olevan perillä, ja Veli-Pekka hyppäsi kyydistä pois. Äiti otti hänet heti suojiinsa ja teki saman Jannelle. Isä halasi äitiä ja jätti perheelle hyvästit.

"Miksei isä tule mukaan?", Veli-Pekka kysyi, ja isä vastasi, että sitä ei tarvitse nyt miettiä. Hän tulisi vielä heidän peräänsä. Sitten muu perhe nousi junaan, ja he lähtivät johon-

"Hetken onni haihtui kuitenkin harvinaisen nopeasti, kun ensimmäinen pommi räjähti metsän suunnalla."

kin monien muiden perheiden kanssa. Kun Veli-Pekka kysyi, minne juna oli mennossa, äiti sanoi vain, että johonkin toisaalle.

Junamatkakaan ei ollut rauhallinen, mutta vähemmän töyssyinen kuin Hallavan kyyti. Junassa ei saanut unta, kun aina jonkun lapsi parkui tai joku aivasti kovaan ääneen.

Hekin pääsivät kuitenkin jossain vaiheessa perille, ja juna pysähtyi. Kaikki nousivat pois. Äiti tosin kertoi, että matka ei ollut ohi. Perhe nousi mustaan autoon, äiti etupenkille ja lapset taakse. Joku, jota Veli-Pekka ei tunnistanut, oli ratissa. Auton ikkunasta Veli-Pekka katsoi kaupunkia, jotain mitä hän ei ennen ollut nähnyt.

"Taälläkö me asumme

nyt?", hän kysyi, mutta äiti pudisti päätänsä. Auto jätti kaupungin taakseen, ja he ohittivat valtavat, tuulen mukana heiluvat ohrapellot. Niiden takana komeili aina kuusimetsä, vaikka minne katseli.

Auto kurvasi maatilalle, jossa oli kaksi punaista taloa ja kanahäkki. Oliko tämä vihdoinkin uusi koti? Oli tai ei, nyt piti vain odottaa isää, missä ikinä hän nyt olikaan.

Ja vaikka Veli-Pekka odotti odottamistaan maatilalla, ei isää kuulunut. Hän yritti haudata ajatukset isästä ruokkimalla kanoja ja auttelemalla äitiä, mutta äidin kyyneleet valvottivat myös Veli-Pekkaa.

Leena Nuotio

Someron Jouluun kirjoituskilpailun palkitut yhteiskuvassa. Edessä vasemmalla Anna Wallin, Sanni Ojala. Takana vas. Mikko Lehtimäki, Aino Salminen, Emilia Soini, Vilhelmiina Virolainen ja Jaate Serlippens.

Metsätyömuistoja

”En minä kyllä ole tämmöistä mettää nähnyt, ettei ollenkaan kantoja ole.” Näin puheli isäni, kun Koisthuhtaan muutettuamme lähdimme yhtenä 30-luvun lopun kesänä suomarjoja etsimään läheiseltä niin sanotulta Hyvähuhdan suolta. Isäni oli kaikenlaisia metsiä nähnyt (olihan hän kotoisin metsistään kuuluisaksi tulleet Kalvolan metsäkulmalta) ja talvikausia metsätöitä tehnyt sekä harjoittanut puutavara-liikettä ja metsissä samoillut harrastusmielessä haukkokoa kantaen. Mutta nyt metsä yllätti kokeneen miehen. Tämä ikimetsä oli Ollilan Hakalan Koisthuhtaan ulottuva metsä, joka oli luonnontilaisenaan. Se piti sisällään kaiken sen metsäluonnon, joka ihmisen koskematta monissa vuosikymmenissä syntyy. Emme voineet arvata, että tulevina vuosina saisimme konkreettisen kosketuksen siihen ikimetsään. Metsä, kuten koko Hakalan talo, oli käsitteäkseni silloin jakamattoman perikunnan hallussa. Tuli sota ja talon miehet, kaksi poikaa ja vävymiehet, saivat kutsun ”sinne jonnekin”. Jatkosotaan ehdittäessä tultiin kaikista tarpeista suureen puutteeseen, niin myös teollisuuden kuin kotitalouksien lämmitykseen tarvittavista haloista. Hakalan mahtava säästömetsä sai nyt pakkohakkuumääräyksen 1944. Kaikki metsätöihin kykenevät saivat työtilaisuuden. Halkojen osoitteeksi kun määräytyi Ferrarian tehtaat Jokioisista, niin

tehdas lähetti päivittäin kuorma-auton lavakyydillä miehiään hakkuulle Koisthuhtaan. Kun ne halot piti myös saada metsästä ulos autotien varteen, niin isälleni tarjoutui mieleinen tilaisuus souviin (niin minusta ainakin tuntui).

Kävin kansakoulun niin sanottuna jatkokoulua kaksi tuntia kerrallaan, kahtena päivänä viikossa. Kaiken muun ajan olin isän mukana halkoja ajamassa. Halot ladottiin kaksi metriä korkeihin pinoihin Hakalan Murjun plaanille. Murju, Hakalan niittypirtti, oli nyt kahden Jokioisista kotoisin olleen halonhakkaajan kortteerina. Miehet, Vahtera ja Lintula, tulivat lähes päivittäin tavattuina tutuiksi. Miesten puheista on iäksi mieleeni jäänyt heidän kertomansa, miten heillä Helsingin suupommitus yönä 27. helmikuuta paloi kynttilä Murjun pöydällä ja miten sen liekki vienosti lehahteli pommien putoamisen tahdissa.

Kun Ferrarian rautakourat eivät olleet mitään puuseppiä, ei pinojen korvakehyspuiden oikeaoppinen teko onnistunut, mutta ei kyllä ollut väliäkään. Hakattujen halkojen määrällä ei ollut palkkavaiikutusta, vaikka olisivat ryhmätyönä tehneet. Pinot olivat rautalankaviritteisiä ja ne langat isä keräsi visusti omaan talteensa. (Kaupoissa oli kylä heinien paalaukseen rautalankaa saatavissa, mutta muita lankalajeja ei ollenkaan.)

Seuraavan vuoden 1945 talvikauden metsätyöt aloitimme perinteisesti omasta metsästä poltto- ja seiväspui-

den hakkuulla. Niiden ohella syntyi järeämmistä puista myös halkoja. Tammikuulla minä sainkin ahertaa halkometsässä, kunnes myyntipino täyttyi: 30 kuutiometriä. Sitten Hakalan metsän halkosouvi jatkui. Hakkuualue oli nyt suon ja Haalin Mäntymäen luona. Ajoimme kahdella hevosella, minäkin jo itsenäisesti toisella. Vain kuormien purkuun pinolle pyrimme samanaikaisesti. Ajomme päättyi 10. päivä maaliskuuta. Komeat pinomme saimme jättää mittaukseen: tulos 436 kuutiometriä!

Metsätyö jatkui vielä omassa metsässä. Kaadoimme ja ajoimme Vanhalaan 163 sahatukkaa. Mattilan Antti oli tehnyt ”leipäpuukseen” sirkkelin ja Vanhalan Jussi osti höyrykoneen (onkapannun). Näin oli keväällä tuiki tarpeellinen sahalaitys valmis.

Vuoden 1946 talvikauden tultaessa oli Koisthuhtassa, kuten koko valtakunnassa, suurta muutosten aikaa. Sodista oli edellisvuonna päästy Lapin sodan päätyttyä. Miehet rintamilta olivat kotiutuneet rauhan töihin, kuten ”siellä jossain” olleet hevosetkin. Meidänkin tamma tuli ehjänä kotiin. Siirtokarjalaiset olivat asettuneet uusille asuinsijoilleen, elleivät kaikki vielä vakinaisille, niin tilapäisille. Ollilan Hakalan talo oli jaettu perillisten kesken. Siinä yhteydessä syntyi Koisthuhtaan kokonaan kaksi uutta taloa, Erkki Hakalan Alhoranta ja Martti Hellen Vesaniemi. Hakalan Koisthuhtan maiden alueelta sai Johannes Vanhala, vävymies kun oli, runsaat peltoja ja metsäalueet liittämään taloonsa. Hyvähuhdan suoalue palstoi-

tettiin siten, että kukin osakas sai kappaleen turvesuota.

Mutta se metsä. Siitä oli nyt halonhakkuilla kaikki lehtipuut, vanerikoivuja lukuun ottamatta, sekä elinkelvottomat havupuut hakattu pois. Nyt tuli niiden ikikuusten vuoro. (Ne sai Hakalan perikunta vielä markkinoida yhteiseen lukuun muis- taakseni.) Kun nämä metsän ”jättiläiset” nyt poistettiin, jäi jäljelle vielä varsin tiheä elinkelvoinen metsä. Näiden ”mettänmittaisten” (isäni sanonta) puiden kaatoon ja ajoon oli kyllä niin miehiä kuin hevosiakin tarjolla kyllin, mutta eihän isää sieltä mikään pois pidätellyt. Hän otti sieltä rajoitetaan määrätyn ”lotin”, jonka sisäpuolelta merkityt puut sitoutui kaatamaan ja ajamaan Jokioisten rautatieasemalle. Näin kai varmisti samalla ”pajalle töitä”.

Hän teetti Jaakkolan Jannen pajassa niin sanotun kääntökoukun. Se kalu olikin tuiki tarpeellinen, sillä ne ”mettänmittaiset” tuli kuoria kuuteen tuumaan asti, eikä niiden runkojen kääntäminen alipuolen kuorintaa varten olisi ilman kyseistä koukua ollut mahdollista. Kouku oli puun selkään sopivan käyrä, noin puolen metrin mittainen, puolitoistasenttisestä keppiraudasta tehty. Toisesta päästä koukku oli käyrä kuin haukan terävä nokka puuhun tarttumas- sa ja toisessa päässä oli läpimitaltaan kymmenensenttinen, vapaasti kääntyväksi nivelöity rengaslenkki. Tähän lenkkiin pujotettiin noin 2,5 metrin puukanki. Mies, joskus jopa kaksikin, sai tästä kangesta vääntäen suurenkin rungon alapuolen kuorinnan onnistumaan.

”Kyl sen konstein kans saa.”

Kuvassa Mikko Paakkonen ja Kalevi Kaartovuori.

Työn metsässä aloitimme 28. päivä tammikuuta. Kaksi päivää puita tehtyämme, olen 30. päivästä muistiin kirjoittanut: ”Tänään koetimme ajaa niitä pitkiä puita Jokioisiin ja kyllä se juuri kävikin, vaikka häntyri ei tahtonut tiellä pysyä.” Se häntyri, eli takareki, oli 10-12 metrin päässä etureestä, eikä siihen millään lailla kytkettynä. Sen ketjut oli hollihaalla puiden runkoon köysien lisäksi sidottu. Siellä se häntyri sitten tuli mukana miten tuli, kaikki kurvit oikaisten.

Itse parireistä sananen: meillä oli ”Kalvolan parireet”, sieltä aikoinaan muun kaluston mukana tuodut. Toiset olivat aisareet, toiset niin sanottu hilareet. Ne reet poikesivat somerolaisista kaveristaan kahdessa suhteessa. Ne olivat jalaksen leveyden, noin 3 tuumaa somerolaisia kapeammat. (Samalla tavalla kuin ruotsalaiset rautatiet ovat kiskon leveyden suomalaisia kapeammat.) Tästä oli haittaa urautuneella tukkitiellä. Toinen jalas löysi kylä heti somerolaisen jalaksen uran, mutta toinen joutui kyntämään viereen omansa. Tämä aiheutti luistossa vähän kitkaa ja kuorma kulki vähän kallellaan. (Seikka kertaantui ilkeästi heinäkuorman päällä istuessa.) Toinen rekien ero oli takäläisiin verrattuna, että täällä oli takareessä kiinteä pankko, kun kalvolalaisissa

oli etureen tapaan kääntyvä ”tiira”. Somerolaiset sitä niin nimittivät. Isän puhekielessä se oli kapu. Kyllä somerolaisetkin sitten muuttivat uusissa reissä mallin, sillä rekeen akseloitu pyörivä tiira antaa kuormalle aivan toisen joustovaran kuin kiinteä pankko.

Se työ, niin kaato, karsinta, kuorinta kuin ajokin oli oma taitolajinsa. Niinhän se on, että työ opettaa. Valtavan jättikuusen kaato justeerilla onnistui ihmeesti. Ja miksipä ei? Ei tarvinnut kuin puru poistaa kannon ja rungon välisestä kapeasta raosta. Mutta hyvät kaatokiilat tarvittiin. Kaatosuunta oli tärkeä, ainakin silloin, kun tiesi itse puun ulos ajavansa. Reitti täytyi olla jotenkin selvä, sillä ei 20-metrinen runko mihinkään metsässä taipunut. Joskus puu saattoi jäädä niin pahasti jumiin, että vierestä oli kaadettava toinen. Myöskään ei rippikouluikäiselle poikalle ikikuusen kuorinta 15 – 20 asteen pakkasella ollut niitä helpoimpia töitä. Pakusu parkki oli kuin kuivattua korppua. Kovasti petkeleellä hakkaamalla työntäen kuori pala palalta murtuen mureni. Suojasään tullen tuntui kuorinta siihen verrattuna leikin-teolta.

Tukkitie kulki Hyvähuhdan suon halki, Hakalan ja Suorannan pellot ylittäen Luodesuon – Murronkulman tielle. Tie Jokioisiin tuli kyllä

tutuksi metri metriltä, mutta niin sanotusta ”Luodesuon suorasta” en pitänyt. Itäinen viima Torron suolta sopi siihen aina. Vaikka muualla tarkeni hyvin, niin siinä paleli aina! Eikä se Luodesuo mahdollisesti ole koskaan minua miellyttänyt. Aamukuormia viedessämme saimme Peltosuolta alkaen peräämme kouluun matkaavia koulupoikia. Pojat, vaikka hiihtivät suksilla, mielivät tukkien kyytiin. He yrittivät sauvoilla saada otetta kuormaan. Kylähän minä itsekin poikana poikien metkut tunsin, enkä torunut heitä, kun vaaratilannetta ei ollut. Ruokosuo oli rakentamatonta peltoa muuten, mutta tien vasemmalle puolelle oli riviin saatu 5-6 ruotsalaista lahjataloa. Jokioisten aseman ahtaan tukkiplaatin täytettyä puita alettiin ajaa Siirappitehtaan luo radan varteen.

Lottimme tultua kaadetuksi ja ajetuksi oli omat työtkin tehtävä. Suunnitelmassa oli kesän tullen uuden puimaladon teko. Omasta metsästä oli kaadettava satamäärin sahatukkeja, kansvärkkipuut runkoon, lattianiskat, takstuoli – pärepuut, vaikka mitä! Kerran viikossa tehtiin maitoreissu Vaulammille, välillä mentiin myllyynkin asioille. Paalattiin heiniä 5 – 6 000 kg. Lajiteltiin viljoja siemeniksi ja kauppaan. Äiti oli vakavasti sairaana ja meillä miehillä oli karjatyöt lannan ja rehujen ajoineen. Siis työtä määrättömästi! Mutta isälle ei mikään riittänyt. Pentti Linkola keran 90-luvulla Koisthuhtaan poikettuaan haukkui minut ”työnarkomaniiksi”, mutta minä nyt kyllä siirrän sen titelin isälleni.

Niitä ”mettänmittaisia” piti vielä päästä ajamaan, mutta ei sentään tekemään. Siellä ajossa oli päiväkirjani kerto-

man mukaan yli 20 hevosta, ettei meitä siellä olisi tarvittu. ”Mutta ei auttanut itku markkinoilla.” Ajossa kuormien kokoa säädeltiin puiden koolla. Kaksi keskikokoista runkoa oli kuorman keskikoko. Ison rinnalle oli toiseksi etsittävä pienempi, mutta muutama jättipuu oli vietävä yksi kerrallaan. Kireällä pakkaskehillä tuli siitäkin hevoselle täysi kuorma. Viemistämme puista pisin oli 22 metriä. Lyhimmät olivat 15 – 17 metriä. Maaliskuun neljäs päivä veimme viimeiset kuormat. Talven kokonaismääräksi kirjasin 29 runkoa tehdyksi ja 72 runkoa viedyksi Jokioisiin.

Ihmetystä saattaa herättää kysymys, miten sellaisia jättipuita sai rekeen. Vastaan kuitenkin naapurimme Koivulan Jooseppi sivullisen ihmetellessä, miten kuorman suurin tukki oli saatu kuorman päälle. Joosepilla oli vakiovastaus: ”Kyl sen konstein kans saa.”

Minä puolestani ihmetelen vieläkin, miten ne ikivanhat jättikuuset olivat aivan terveitä puita. En muista ainuttakaan lahoa. Nykyinen ”virallinen” metsänhoitokäsitys on, että vanha kuusikko lahoaa pystyyn. Alue on hakekattava ja uudistettava. Mutta minun kokemuksen on, ettei ikä kuusta lahota, vaan maassa oleva maannousemasieni. Se kyllä lahottaa kuusen ikään ja kokoon katsomatta.

Minne ne ”mettänmittaiset” lopulta päätyivät? Mattilan Paavo, joka silloin oli työmaan valvojana ja mittamiehenä, on vieläkin käsityksessä, että ne puut käytettiin Neuvostoliitolle tehtäviin sotakorvausproomuihin. Mutta minuun iskostui jostain tieto, että kun ne puut ajettiin Turun satamaan, ne laivattiin sieltä Hollantiin satamapenkereen paalutukseen.

Adalmiinan helmi

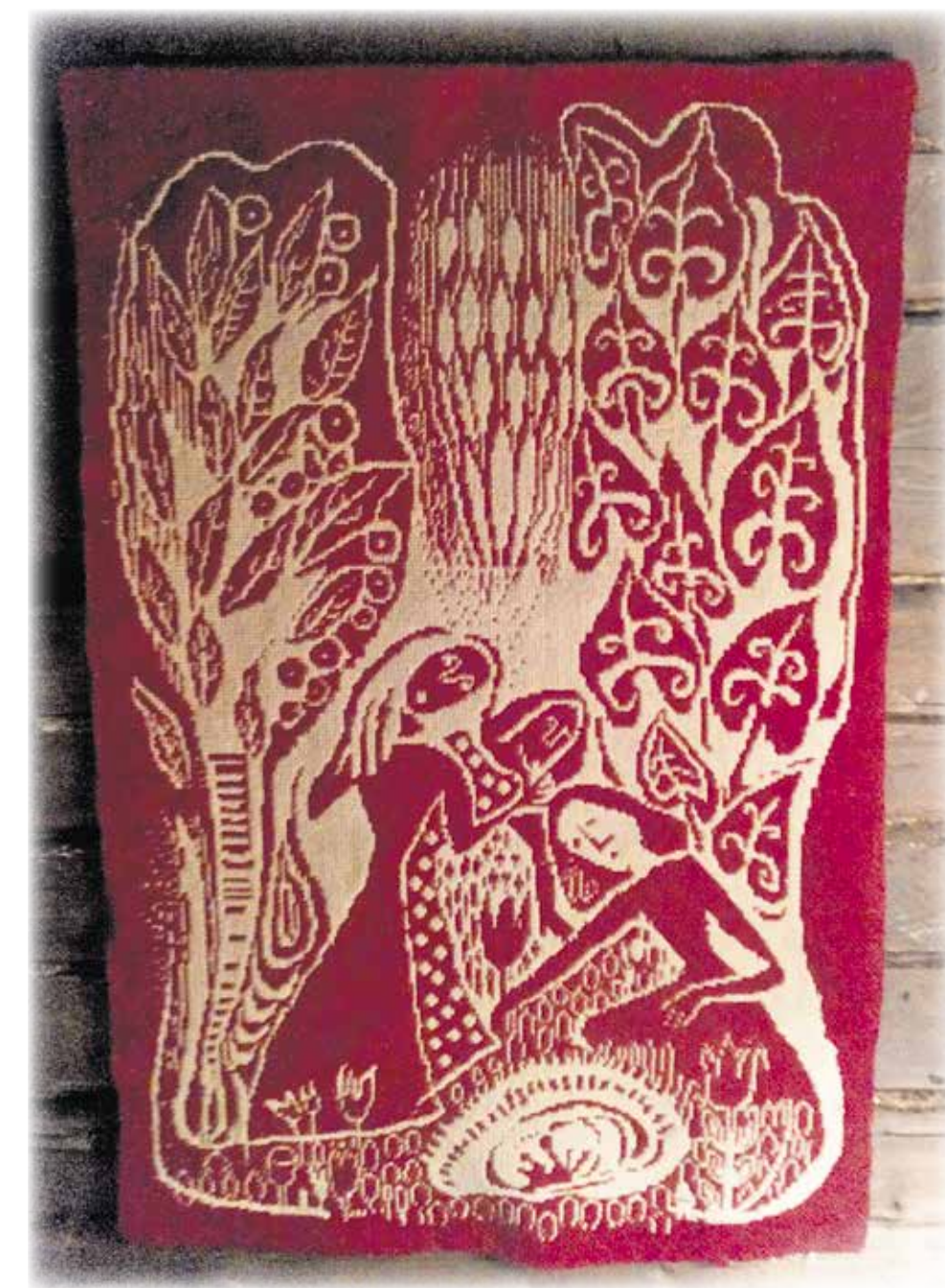
Olen ollut pitkän aikaa täällä eteisen seinällä. Talvella täällä on viileää, mutta kyllä sen kestää, kun ajattelen, että olen aitiopaikalla. Jokainen talossa kävijä näkee minut ja minä heidät. Perheenjäseniä seuraan mielenkiinnolla, kun he kiireisenä menevät ja tulevat.

Joskus ajattelen aikaa, kun sain koristaa olohuoneen seinää. Ihan uutena olin nuoren neidon "kammarin" seinällä. Siitä on kohta 50 vuotta. Hän, joka minut kutoi, eli nuoruutensa kevättä. Olen valmistunut Loimaan kotiteollisuuskoulun kangaspuissa, oppilastyönä.

Ai niin, en ole vielä esitellyt itseäni. Olen tänä, *Adalmiinan helmi* nimeltäni. Mallin tekijä on varmaan saanut innoituksensa Zacharias Topeliuksen samannimisestä sadusta. Adalmiina oli kuninkaan tytär. Prinsessalla oli kummeina kaksi hyvää haltijatarta. Toinen punainen ja toinen sininen.

Punainen haltiatar antoi prinsessalle suuren puhtaan helmen ja sitä seurasi vielä kolme kelpo lahjaa. "Tietäkää", sanoi haltiatar. "Niin kauan kuin Adalmiina säilyttää helmensä, hän on päivä päivältä tuleva kauniimmaksi, yhä rikkaammaksi ja yhä viisaammaksi. Jos prinsessa hukkaa helmensä, hän menettää nämä kolme lahjaa."

Sininen haltiatar sanoi: "Adalmiina on saanut kolme suurenmoista lahjaa. Vielä on kuitenkin yksi lahja, jonka hän saa minulta. Mutta sillä ehdolla, että niin kauan kuin prinsessalla on helmensä, minun lahjallani ei ole

Soile Koppanen

Tänä *Adalmiinan helmi*. Kudottu: Loimaan Naiskotiteollisuuskoulu v. 1957. Kutoja: Sanna Eloranta os. Suominen.

mitään merkitystä. Jos hän hukkaa sen, menettää hän kauneutensa, rikkautensa ja viisautensa, mutta saa korvaukseksi minulta neljännen lahjan, nöyrän sydämen."

Jotakin maagista tässä sadun mallissa on, kun teki-

jä on valinnut juuri minut. Nuori ja kokematon kun oli, ei ymmärtänyt kuinka vaikea ja työläs minä olen valmistaa.

Aihe kuvaa prinsessaa ja kahta haltijatarta lähteen ympärillä, keskellä metsää.

Värit ovat harmaa ja tummanpunainen. Tänä kun olen, kuvat ovat molemmiin puolin. Harmaalla pohjalla punaiset ja punaisella pohjalla harmaat kuvat. Minua voi pitää seinällä kummin päin haluaa.

Aloittelijalla oli todella työtä ja tuskaa selvitä tämän mallin toteuttamisessa. Jokainen kerros on erilainen ja kerrokset piti poimia latalle. Virheitä tuli ja piti välillä purkaa. Pieniä virheitä jäi korjaamatta, mutta minusta ei olisi tullut koskaan valmista, jos kutoja olisi aina purkanut. Ihan mallin mukaista minusta ei tullut. Onneksi sitä ei ihan helpolla huomaa.

Opettaja kävi päivittäin katselemassa tyttöjen töitä. Epäillen kyseli: "Ovatko kaikki nyt ihan mallin mukaisia?"

Oppilas työskenteli kuumseisesti, posket hehkuen. Olihan tekeillä lukuvuoden viimeinen työ. Lähestyi kevätnäyttely, jossa koko vuoden työt olivat esillä. Sain alkaa elää omaa elämääni. Ensin tytön kotona Somerolla. Muutaman vuoden kuluu matkustin nuoren perheen mukana sen ensimmäiseen kotiin Turkuun. Se oli hienoa aikaa. Koti oli pieni mutta minusta viihtyisä.

Noin neljän vuoden kuluu perhe alkoi miettiä oman talon ostoa. Se löytyi Forssasta. Taisin jäädä unohduksiin pitkäksi aikaa. Perheelläni oli uutta ajateltavaa ja työtä yllin kyllin. Piti saada yritys alkuun uudella paikkakunnalla. Minulla oli sivurooli. Elin hiljaiseloa.

Sitten alkoi taas tapahua, kun perheeni alkoi rakentaa uutta taloa. Kun rakennus valmistui, sain muuttaa uuden kodin seinälle. Se oli aikaa se. Vuodet kuluivat verkalleen, kaikki alkoi taas tuntua arkipäiväiseltä, kunnes perheen tytär löysi elämänkumppanin ja he pe-

rustivat oman kodin. Tytär kelpuutti minut uuteen kotiinsa. He eivät ole tietäneet tarinaani ennen kuin vasta nyt, kun kerron sen.

Satu jatkuu näin: Adalmiinasta tuli aina vain ylpeämpi ja ylpeyttä seurasivat kaikkein häijyimmät viat. Hänestä tuli ilkeä ja kovasuinen, ahne ja kateellinen.

Kun prinsessa oli viiden toista, hän karkasi linnan pihalta ja juoksi metsään ja kukaan palvelijoista ei tavoittanut häntä. Ensi kertaa elämässään hän koki janoa ja väsymystä. Istahti lähteen reunalle ja joi kädestään sen vettä. Huomasi kuvansa lähteen pinnassa ja kumartui ihailemaan itseään – loiskis, koko kultakruunu helmineen putosi lähteen väreilevän pinnan alle. Siitä hetkestä Adalmiina menetti kaikki hienot lahjansa eikä muistanut enää, kuka hän oli. Häntä alkoi pelottaa ja hän juoksi syvemmälle metsään, kunnes tuli köyhän eukon mökille. Eukko sääli häntä ja otti hänet paimentamaan vuohiaan. Prinsessaa etsittiin kaikkialta mutta missään ei näkynyt jälkeäkään. Se, joka prinsessan löytäisi, saisi hänet puolisoikseen ja puolet valtakuntaa. Niinpä prinsesi Sigismund hakumatkallaan tuli lähteelle ja kumartui juomaan. Huomasi jotakin kiiltävää lähteen pohjalla ja nosti sen ylös. Se oli kultainen kruunu, jonka huipussa kimalteli kaunis helmi. Hän lähti kruunun kanssa kuninkaan linnaan. Kuninkas ja kuningatar huudahtivat: "Adalmiinan helmi."

Prinsessan katoamisesta oli kulunut jo kolme vuotta. Kuulutettiin että kaikkien kahdeksantoistavuotiaiden tyttöjen piti kokoontua linnan pihalle koettelemaan kruunua päähänsä. Aina-kin tuhat tyttöä oli jonossa odottelemassa, mutta kruunu ei sopinut kenenkään päähän. Viimein kruunua koetettiin köyhän paimentytön päähän. Se sopi kuin valettu. Paimentyttö vietiin kruunu päässä kuninkaan saliin, jota tuhannet vahakynntilät valaisivat. Mutta kaikkien tuhansien kynntilöiden loiston voitti Adalmiinan ihmeteltävä kauneus. Saatuaan takaisin helmen hän sai jälleen myös

kaikki punaisen haltiattaren lahjat. Mutta parasta oli, että prinsessa sai samalla pitää sinisen haltiattaren lahjan, hyvän ja nöyrän sydämen.

Kutojani muistaa minut erikoisesti juuri siksi, että olen suuritöinen malliltani ja olen teettänyt ylimääräisiä työtunteja. Sydämessään hän toivoo, että minua vaalittaisiin hyvin, että minua ei unohdettaisi, vaan tarinani kerrottaisiin vielä jälkipolville.

Kutojani muistaa minut erikoisesti juuri siksi, että olen suuritöinen malliltani ja olen teettänyt ylimääräisiä työtunteja. Sydämessään hän toivoo, että minua vaalittaisiin hyvin, että minua ei unohdettaisi, vaan tarinani kerrottaisiin vielä jälkipolville.

Irja Laiho

Pilvienkeli

Arkisen kiireen ja vaivan
hetkeksi unhottain
muutumme lapsiksi aivan
satuja tavottain.

Nähdä ja kuulla voimme
mitä ei näe muut
aivan kuin uskoisimme
liikkuvat kivet ja puut.

Pimeän ikkunan pieleen
hetkeksi painan pään
muistot nousevat mieleen
taivaalle katsomaan jään.

Pilviharsojen takaa
kuu-ukko kurkistaa
valjua valoaan jakaa
pois kun ne vaeltaa.

Pilvien kulkua seuraan
haihtuu jo viimeiset
aivan kuin enkelin siivet
siunaten nukkuvan maan.

ENSIMMÄINEN ONKENI eli pikkupojan sotamuistelmät

Onkohan tämä liian vaativa aihe meikäpojalle. Tätä on kylä kirjallisuudessa käsitelty ennenkin. Muun muassa eräs kansalliskirjailijoistamme, Juhani Aho, on kirjoittanut siitä Lastuihinsa lastun nimeltä ”Ensimmäinen onkeni”, jonka voin sanoa olleen minulle sytykkeenä.

Oli kevät 1944. Olin käynyt jo yhden luokan koulua. Kun koulu päättyi, isommat pojat sanoivat, että lähdetään ongelle Särkijärvelle. Olisin kovasti ollut halukas mukaan, mutta sanoivat: ”Eihän sinulla ole onkea etkä varmastikaan saa lupaa kotoasikaan.” En päässyt mukaan, sen jo arvasinkin. Minulla ei ollut onkea, vaikka ilman lupaa olisin voinut ehkä mennä.

Kävin isän kimppuun: ”Tarvitsen ongen, kaikilla muillakin pojilla on.” Lopulta isä lupasi: ”Tehdään onki, kun keritään ja käydään joskus vaikka Verkkajaanjoessa ongella.” Isä puhui aina Verkkajaanjoesta, vaikka se onkin Virkaanjoki. Onkea ei vaan keritty tekemään. Töitä oli pal-

jon, kun monet miehet olivat sodassa. Kyllä minä sen ymmärsin. Hevosistakin oli pula, kun Kova oli vietty sotaan. Meillä oli välitään Vartemaan hevosetkin lainassa, että saatiin kylvöt tehdyksi. Narvion Erkki oli usein meillä töissä. Hänet oli määrätty maataloustöihin, kun ei ollut sotahommissa silloin.

Isä oli ollut jo talvisodassa. Muistan, kun hän tuli kotiin, enkä minä tuntenut häntä, koska hän oli kasvatanut parran. Sitten, kun jatkosota alkoi 1941, minä olin jo melkein 6 vuotta vanha. Kun isä lähti jatkosotaan, olin Eeva-Liisan kanssa hakemassa mansikoita, vaikkei mansikoita vielä ollutkaan kuin muutama. En nähnyt, kun isä lähti sotaan. Mutta sen minä näin, kun Kova vietiin ja kärryillä oli lapio ja rautakanki. Isä haavoittui jo heinäkuussa Korpiselässä lentokoneen kranaatista. Siinä kuoli myös muutama somerolainenkin mies. Sanottiin, että he kaatuivat, mutta eihän kukaan niin kovin kaadu, että kuolee. Sellais-

takin kerrottiin, että ne olivat saksalaiset lentokoneet, jotka ampuivat. Saksalaiset eivät kait tienneet, että suomalaiset olivat menneet jo niin pitkälle. Sitten isä oli monta kuukautta sotatasairaalassa, mutta kävi välillä kotona; käsi oli kipsattu pystyyn niin kuin lentokoneen siipi. Kun kipsi oli otettu pois, käsi oli laihtunut niin, ettei siinä ollut lihaksia juuri ollenkaan. Luut vaan nahan alla. Kuitenkin isä joutui taas jo jouluksi takaisin sotaan, vaikka käsi oli vielä ohut ja heikko. Sillä aikaa hänen porukkansa oli edennyt jo Syvärille saakka. Siellä isäkin oli jonkin aikaa Syvärin takana, kunnes keväämmällä katsottiin, että hän onkin liian vanha sotaan. Niin hän pääsi kotiin ja maatöihin melkein kahdeksi vuodeksi. Minäkin aloitin koulunkäynnin sitten 1943 syksyllä ja meilläkin oli marssiharjoituksia koulun pihalla. Alakoulunopettaja ei marssittanut, mutta me marssimme yläkoululaisen mukana, kun Hossi piti pojille sulkeista. Naapurin Eskon kanssa sovittiin, että mennään sotilaspoikiin kohta kun päästään. Esko oli minua vuoden vanhempi, mutta hän sanoi, että yhdessä vasta mennään. Ei hänkään mene ennen. Koulumatkalla laulettiin joskus sotalauluja: ”Silmäin väliin ryssää” ja muita sellaisia kun oli radiosta kuultu.

Sitten keväällä 1944, kun minun piti saada onki ja päästä isän kanssa on-

gelle, sota tuli taas kovaksi. Sotaan tarvittiin kaikki miehet ja sinne isäkin joutui lähtemään. Sanottiin, että Viipurin taisteluissa oli niin paljon miehiä kaatunut ja joutunut vangiksi, että kaikki vanhatkin miehet tarvittiin täydennykseksi. Kun tilanne vähän rauhoittui, isä joutui Tolvajärvelle. Siellä sota ei ollut niin kovaa. Isä kirjoitti: ”Täällä on järvisä hyvin kaloja, mutta ei ole mitään, millä niitä pyydystäisi. Lähettäkää kirjeessä muutamia ongenkoukkuja, niin voin tehdä ongen. Paistettu kala olisi hyvää, kun ruoka on muuten vähän huonoa.” Siitä minä innostuin: ”Nyt kohta ostamaan ongenkoukkuja isälle ja sitten niin monta, että minullekin riittää. Minäkin teen itse ongen, jos vaan saan jostakin siimaa.”

Minä pääsin joskus vanhaan Pirttilään, jossa Laura tätini hoiti taloa Eero-setäni ollessa sotahommissa ja olin joskus useita päiviäkin siellä. Ongenkoukut oli tietysti mukana pienessä pelitirasiassa, kun ongenteosta ei vaan ollut tullut mitään. Mutta sitten sain Lauralta kalastajalankaa ja korkin ja uskoin jo, että onki saadaan syntymään. Siellä oli evakoina Toikan perhe uudentuvan puolella ja vaarinrakennuksessa oli Laitiset. Toikan pappa katseli minun ongentekoani ja sanoi: ”Siul on huono siima, mie teen siul oikeen kunnon siiman.” Hän meni talliin ja otti Murronmaineen hantajouhista muutaman ja teki niistä punomalla ongen-

Liisa Salo

siiman. Murronmaine oli juoksijaori ja sillä oli komea harja ja häntä. Se oli ollut Vartemaan Jussin ravuri, mutta Jussin jäädessä talvisotaan, se tuotiin Pirttilään ja sillä oli tarkoitus ajaa vielä raveissa.

Niin minä sain hyvän ongensiiman ja Toikan pappa laittoi koukun kiinni ja korkin kohoksi ja jostakin seinästä, johon oli kokeiltu haulikolla ampumista, kaitettiin lyijyhauleja. Niistä saatiin paino. Siinä se sitten oli koko komeus. Nyt minulla oli onki. Jonkinlainen muistikuva minulla on, että sitä käytiin vielä kokeilemassakin. Sitä en muista kuka oli kaverina, ehkä se oli joku niistä karjalanpojista. Mutta kalat olivat niin pieniä, että ne annettiin kissoille.

Kirjoitin sitten isälle, että nyt minulla on jo onki valmiina ja voidaan mennä ongelle kohta sodan loppua. Isä kirjoitti takaisin, että hae vaan matoja valmiiksi. Ne kyllä säilyvät, kun panet purkkiin paljon multaa ja kastelet varovasti. Sain aika suuren lasipurkin ja panin sen täyteen multaa. Matoja löytyi paljon ja ne kotiutuivat purkkiin ja luitkertelivat vilkkaasti. Ripotelin vielä niille piepojauhoja vähän evääksi. Löysin vielä lisää vanhoja purkkeja ja kokosin niihinkin suuria matoja. Sitten kävi kuitenkin niin, etten muistanutkaan niitä hoitaa vähään aikaan ja purkit tulivat sateessa täyteen vettä ja madot olivat hukkuneet.

Sitten isä kirjoitti sodas-

ta, että siellä on kaikilla kova tupakan puute ja sodassa kuluu myös tupakkia paljon. Nyt pitää panna pojat hakkaamaan tupakkaa hienoksi. Ja me hakkasimme kuivia kessunlehtiä petkelillä hienoksi vanhassa kirkunsa ja siitä tuli niin kova pöly, että Villen nenäkin oli ihan vihreä pölystä.

Kaikki tupakit lähetettiin sotaan ja Pajusellekin annettiin, kun hän oli toisessa meillä. Isä kirjoitti, että sotamiehet olivat kovin kehuneet tupakan olleen hyvää ja niin kuivaa ja hienoa. Pajunenkin kehui, että harvoin saa niin hyvää kessua.

Menin syksyllä kouluun toiselle luokalle ja pian lopui sotakin. Odotin kovasti isää kotiin sodasta, mutta aika myöhäinen syksy jo oli, kun hän tuli. Hän toi mukanaan kotiin senkin ongen, millä hän oli sodassa onkinut. Kuitenkaan silloin ei enää menty ongelle, koska syksyllä ei tavallisesti käydäkään ongella. Lisäksi paljon töitä oli tekemättä, kun sota vei niin paljon aikaa.

Keväällä vasta, kun koulu loppui, pääsin ongelle. Isommat pojat, Unto, Mikko ja Paavo, ottivat minut sakkiinsa. Käytiin Särkijärvellä ja Pohjattomalla ja muilla metsälammilla. Olin silloin jo vuoden vanhempi ja osasin paremmin onkia. Sellainen oli meikäpojan sota 70 vuotta sitten.

Eila Leppänen

Artturi Aaltonen

Kerronpa erästä jo kauan sitten eläneestä naapurista, Artturi Aaltosesta. Hänen synnyinkotinsa on ollut Tiensuun torppa Ihämäessä. Paikalla kasvaa yhä pensasta, jolla on tietty nimikin, se kukkii vaaleanpunaisella loppukesästä syreenimäisin tertuin. Ja on kestävä, torpan rakennus siirrettiin pois jo 30-luvulla, mutta pensas voi hyvin tänäkin päivänä. Pitkään Artturi oli töissä rannikkoseudulla ja oli mm. puutarhoissa erilaisia kasveja ja hedelmäpuita hoitamassa. Taito tallentui, ja asuessaan Kankareella Terttilässä hänellä oli taimikasvatusta keväisin. Sota-aikana se oli lähinnä kessuntaimia; kaalit ja tomaatit olivat vasta tulossa ruokapöytiin. Omiksi tarpeiksi oli tuvan seinustalla tomaatteja

kasvamassa. Sipulimaan, hernepenkin, perunasta puhumattakaan hän kasvatti joka kesä. Päivätoivissa käyminen antoi ansiota ja niin meni päivä huomiseen.

Artturista pidettiin, ja lapsellekin annettiin tuoli jolla istua. Silloin oli tapana, että aikuinen istui ja lapsi jäi kiehnäämään siihen ja seisoi vierailun ajan. Kankareen rakennus oli saman kuosinen kuin Someron museo. Susikynystä tarvittiin niissä oloissa. Tupa oli tummaksi patinoitunut, olihan siinä asuttu sadan vuoden ajan. Tuvan katosta, langan varassa riippui musta nukke, musta eikä mikään ajan patinoima. Lasta kiinnosti se, muttei uskaltanut kysyä. Sain Artturilta kerran jopa tomaatin. Pidin mausta, vaikka ulkona kasvatettu kehittää vahvan maun. Sota-aika mullisti monta asiaa. Artturi kuoli, Kankareen tuparakennus purettiin ja nimi Kankare jäi pois ja yleisestikin alettiin käyttää asukkaiden sukunimeä. Valokuvaa ei ole, aikaa on kulunut, vähäiä ovat muistot. Omat muistoni ovat ajalta kun olin 5 - 6 -vuotias.

*"Sain
Artturilta
kerran jopa
tomaatin"*

Rauhallista Joulua ja
Onnea vuodelle 2015!

ISÄNNÖINTI- KIINTEISTÖNVÄLITYS- KIRJANPITOPALVELUT

opkk.fi

OP-Kiinteistökeskus

Joensuuntie 13, 31400 Somero

Puh. 010-256 1312

Toimisto avoinna arkisin klo 8.30-16.00

Hyvää kotiruokaa arkisin. Grilliherkut aamusta yömyöhään.

Tapion Grilli

p. 0440 539 335, Somero

Sälekari tekee tämän kuntoon

VÄHÄTALO YHTIÖT

**VÄHÄTALON
TRAKTORI**

31400 SOMERO
Puh. (02) 748 6823
0400 616 494

Fax (02) 748 8228
vahatalon.traktorit@gmail.fi

URAKOINTIPALVELU

Vähätalo

25370 Pertteli
0400 514 924

jukka.vahatalo@gmail.com

Käy tutustumassa:

www.someroseura.fi

www.facebook.com/someroseura

www.toritupa.fi

Hyvää Joulua
ja Onnellista Uutta Vuotta 2015

Autoilija

KAI AALTONEN

☎ 0400 721 427

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Autokorjaamo- ja maalaamo

Ilpo Lemberg Ky

Kulmatie 5, (02) 748 5395

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Shell Somero

Autopalvelu Lemberg Oy

Joensuuntie 3, (02) 748 5821

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Café Rose

P. 748 6688, Somero

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

**Hautakivihuolto
HELLSTEN ay**

Pappilantie 30, Puh. (02) 748 5228

Rovasti A.E. Sorsavirran syntymästä 120 vuotta

Artturi Eemil Sorsavirta toimi Somerniemen seurakunnan kirkkoherrana vuosina 1930–1967. Hän oli vakaa vanhan polven pappismies, joka vahvalla auktoriteetillaan johti seurakuntaansa. Yleinen mielipide oli, että vastoin rovastin tahtoa ei seurakunnassa mitään päätetty eikä luottamustehtäviin ketään valittu. Mutta hän oli myös sydämellinen isähahmo, joka kristillisen vakauksensa mukaan toimi aina somerniemeläisten parhaaksi.

Sukututkija Torsti Linanmäki on tutkinut Sorsavirran sukua. Suvun juuret ovat vahvasti Kärkelän kuparisulatossa Kiskossa. Sulatto toimi vuosina 1766–1882 ja se käsitteli Orijärven kaivoksen tuottamaa kuparimalmia. Sulaton ammattimiehet tulivat Ruotsista, mutta apuna tarvittiin paikallista väestöä. Näissä teh-

Perhekuvasa keskellä istumassa Erika ja Karl Andström. Lapset vasemmalta Ester, Artturi, Aarne ja Kaarlo. Kaarlo Sorsavirta toimi Someron kunnankirjurina vuosina 1922–1925.

tävissä toimivat useat Artturin esivanhemmista. Isoisä Alexander oli aluksi tavallinen työntekijä, mutta pääsi myöhemmin asentajan ja apulaissulatajan tehtäviin sulatossa. Andström – sukunimi oli käytössä jo 1752 syntyneellä seppä Andersilla.

Artturin isä Karl Emil Andström ei jatkanut isänsä ammatissa, vaan suoritti Kellokosken karjanhoitokoulun Tuusulassa ja muutti lehmänhoitajaksi Somerniemen Palikaisiin 1886. Palikaisiin muuttivat myöhemmin myös veli Albert ja sisar Selma. Vanhin sisko Erika Emilia avioitui 1887 Palikaisten lukkarin pojan Oskari Aaronpoika Saarisen kanssa.

Karl Emil Andström solmi avioliiton 1891 Erika Maria Appelkvistin kanssa, jonka vanhemmat olivat töissä Kärkelän kuparihytissä. Ensimmäinen lapsi Karl Olof syntyi 1892 ja sen jälkeen Artur Emil 1894, Ester

tyä vuotta lukuun ottamatta. Pitkäljälle perhe palasi 1896, kun kartanonomistaja Valdemar Sagulin palkkasi Andströmin karjanhoitajaksi ja opettajaksi toimintansa aloittavaan Längsjön karjanhoitokouluun. Käytännöllisten töiden opettajana hän oli koulun lopettamiseen 1919 asti ja sen jälkeen karjanhoitajana loppuvuoteen 1933, jolloin jäi eläkkeelle. Kokeneena ammattimiehenä Karl Andström kirjoitti monia karjanhoitoon liittyviä kirjoituksia varsinkin Pellervo-lehteen.

Artturi Sorsavirta on muistellut Palikaisista lähtöä: ”Olin pieni poika, runsaan kahden vuoden ikäinen, kun pilvisenä marraskuun päivänä nousimme Längsjöstä lähetettyihin suojapeitteillä varustettuihin vankureihin. Muutimme Pitkäljärven Hovirintaan. Äitini oli nuoruudessaan ollut Helsingissä kenraali Kronstedtillä köksänä. Hän osasi valmistaa pitoja ja häntä pyydettiin

Jatkuu sivulla 22

Artturi Sorsavirta ja Tyyra Helena Lilja solmivat avioliiton 1926. Tyyra oli syntynyt Tuusulassa 12.6.1897. Avioliitto oli lapseton.

Artturi ja Tyyra tekivät ystävineen usein eväretkiä Valkean rantaan.

Heinä-elokuun vaihteessa 1943 kävivät kirkkoherra ja rouva Sorsavirta, kersantti Oskari Laine ja terveysisärsä Suoma Venho tervehtimässä somerniemeläisiä sotilaita sotatoimialueella.

usein kartanoon juhlien järjestäjäksi.”

Artturi oli etevä poika ja kansakoulusta eteenpäin pyrkiessä hän pääsi heti toiselle luokalle, koska osasi puhua sujuvasti ruotsia, joka oli perheen kotikielenä. Ylioppilaaksi hän valmistui Forssan yhteiskoulusta 1915, ja toimi muun muassa keväällä 1918 karjanhoitokoulussa tietopuolisten aineiden opettajana. Papiksi Sorsavirta vihittiin Porvoossa 1920. Ensimmäinen työpaikka oli Somerolla kirkkoherran apulaisena ja vt. kapalaisena sekä myöhemmin vt. kirkkoherrana Somerolla ja Pusulassa. Karstulan pitäjänapulaiseksi hänet valittiin vaalien kautta 1926. Samana vuonna hän avioitui Tuusulassa 1897 syntyneen Tyyra Helena Liljan kanssa. Somerniemen vakinaisen kirkkoherran Johan Wilhelm Kajanderin kuoltua 1925 toimi vt. kirkkoherroina Anton Lannetta, Lennart Gulin ja Verner Urhonen. Kirkkoherranvaali pidettiin vasta joulukuussa 1929 ja vaalissa olivat vastakkain vt. kirkkoherra Urhonen ja kotiseudulleen mielivä Artturi Sorsavirta. Ensimmäisellä vaalisijalla ollut Sorsavirta sai 157 äänestäjältä 374

ääntä ja Urhonen 95 äänestäjältä 225 ääntä. Valtakirjoja annettiin 37, joista kuitenkin osa hylättiin laittomina. Äänioikeus oli muutoin yhtäläinen, mutta yli 40-vuotiaat saivat yhden lisä-äänän ja yli 10 vuotta naimisissa olleet toisen. Pari viikkoa vaalien jälkeen oli Somero-lehdessä Urhosen kirjoitus, jossa hän lausui pahoittelunsa sen johdosta, että muutamat hänen kannattajansa olivat kiihkosaan alentuneet käyttämään ala-arvoisia ja halpamaisia vaalikiihotustapoja ja keinoja.

Artturi Sorsavirta tarttui tarmokkaasti tehtäväänsä. Myöhemmin hän muisteli virkakautensa alkua: ”Kirkko oli melkein rappiotilassa. Sama rappion tuntu oli

Kirkkoherran palkkaan kuului seurakunnan kustantamat virkamatkat kirkkoon, lukukinkereille ja 90 muuhun seurakunnalliseen tilaisuuteen vuodessa. Käytännössä kyyti-velvollisuus oli järjestetty pappilan vuokraajalle ja se oli hevosskyytiä aina 1950-luvulle asti.

myös hautausmaalla. Aita oli sortunut ja lähitalojen karja saattoi vapaasti kuljella hautausmaalla.” Kirkon peruskorjaus tehtiin vuonna 1935 ja hautausmaata laajennettiin. Jumalanpalvelusten lisäksi kirkkoherran tehtäviin kuuluivat kastetilaisuudet, vihkimiset, haataamiset, rippikoulu,inkerikierros, pyhäkoulunkastukset, hengelliset juhlat, hartaushetket, sairaskäynnit, seurakunnan hallinto sekä viraston kansliatyö. Vapaita sunnuntaita oli vain muutama vuodessa ja silloin Sorsavirta oli usein saarnaamassa Pusulan tai Nummen kirkkoissa.

Artturi ja Tyyra Sorsavirta asuivat Jakkulan pappilan virkatalossa aina eläkkeelle siirtymiseensä asti. Kirkkoherran palkkaan kuului rahapalkan lisäksi polttopuut sekä virkamatkat kirkkoon, lukukinkereille ja 90 muuhun seurakunnalliseen tilaisuuteen vuodessa. Matkat tehtiin 1950-luvulle asti hevosella ja sen jälkeen autolla. Sotavuodet olivat raskasta aikaa seurakunnalle ja sen papille. Vuosina 1940–1944 toimitettiin kirkkomaalla 29 sankarihautajaisesta, joissa siunattiin yhteensä 113 vainajaa. Somerniemellä kaatuneita oli viisi prosenttia kun-

Kirkkoherranvirasto oli pappilan yhteydessä ja Artturi ja Tyyra hoitivat sitä yhdessä. Tyyra oli suorittanut 1914–1916 Helsingin kauppiaitten kauppakoulun.

nan asukasluvusta, mikä oli puolet suurempi kuin valtakunnallinen keskiarvo. Kirkkoherran tehtävänä oli viedä tieto kaatuneen omaisille.

Seurakunnan 250-vuotisjuhlavuodeksi Sorsavirta pyysi opiskelutoveriaan Esko Aaltosta kirjoittamaan Somerniemen historian. Sotataajasta johtuen kirjoittamiseen ja julkaisemiseen jäi aikaa vain seitsemän kuukautta ja historia myöhästyi puoli vuotta syksystä 1945. Kirjan kustannuksiin osallistuivat niin seurakunta kuin kunta ja sen 352 sivusta yli puolet on seurakunnan historiaa. Kirjan lopussa on Sorsavirran kirjoittama luku Somerniemen papeista ja kirkon sinetistä. Paikallislehti Someroon hän kirjoitti usein seurakunnan asioista ja eläkkeelle jäätyään aloitti muistelmiensa julkaisemisen. Viimeinen ”50 vuotta pappina” –kirjoitus julkaistiin kesällä 1971 vain muutamaa kuukautta ennen hänen kuolemaansa.

Sorsavirran yksityiset päiväkirjamerkinnät kertovat miehestä, joka läpi elämänsä pohdiskeli erilaisia uskonnokysymyksiä. Seurakunnan

Somerniemi-Seura ry arkisto

Sorsavirran päiväkirjoihin on merkitty lukematon määrä ohjeita ja neuvoja hyvän saarnan sisällöstä ja esitystavasta. "Olen huomannut, että lauantai-ilta ei sovi saunailaksi papille. Saunomisesta seuraa päänsärkyä, iltakävely jää pois, uni häiriintyy ja sunnuntaina ei ole virkeää saarnaamaan."

tai oman elämän yksityisasiosta hän ei kirjoittanut juuri mitään. Oltuaan pappina seitsemän vuotta Somerniemellä hän kirjoitti: "Paikkakunnalla, jossa sukuni on tunnettua, ei työskentely Jumalan valtakunnan hyväksi tuota sellaisia hedelmiä, kuin jossakin vieraalla paikkakunnalla kauempana. Vanhempani ovat vaatimattomia ihmisiä ja verrattain varattomia, ja onhan yhtä ja toista, mikä on epäoleellista. Näitä kaikkia silmälläpitäen olen tullut ajatelleeksi, olisiko jo viisainta alkaa katsella jotakin toista paikkaa." Sorsavirta oli 1930-luvulla yksi harvoista laajempaa koulusi-

Somerniemi-Seura ry arkisto

Rippikouluun ilmoitautettiin talven kinkereillä. Rippikoulua pidettiin pappilan vuokraajan tuvassa ja konfirmaatio oli aina juhannuksena.

vistystä saaneista somerniemeläisistä, mutta siitä huolimatta hän koki jonkinlaista alemmuudentunnetta sukutaustansa suhteen.

Terveytensä hoitamista Sorsavirta piti tärkeänä. Someron kunnanlääkäri antoi 1947 seuraavia terveydenhoito-ohjeita: "Tulee laihtua 20 kiloa, missään tapauksessa ei saa enää lihota. Enemmän liikuntaa, kahden kilometrin kävely postitoimistoon päivittäin ei riitä. Vain neljä kuppia kahvia päivässä. Kello 18 jälkeen ei saa enää syödä. Valvomiset pois. Kesteistä on lähdettävä kesken pois ja vuoteessa oltava kello 10." Rovasti oli hyvän ruuan ystävä ja hänen sanontansa "Kiitos tästä ja kiitos siitä, mitä vielä tulemme saamaan", on säilynyt somerniemeläisten muistissa näihin päiviin saakka.

Sorsavirta oli luonteeltaan hyvin huolehtivainen, varovainen ja jopa arka. Näistä luonteenpiirteistä kerrotaan monia tarinoita. Vaikka ukkonen jyrähti kauempana, hän haki heti kumikalositt jalkaansa, sulki ikkunat ja uuninpellit, ja asettui turvalliseseen paikkaan salin kaakeliuunin viereen. Myös vettä Artturi pelkäsi, vaikka kävi usein uimassa Oinasjärvesä "Hännän alla" kylän yleisellä uimarannalla. Tyyra oli hyvä uimari, mutta Artturi ei osannut uida ja hänellä oli merkki rantavedessä, josta syväne alkoi. Kylän pojat siirsivät kerran keppiä kauemmaksi ja jäivät pensaikkoon odottamaan. Artturi kahlas kohti merkkiään ja vaipui yhä syvemmälle veteen. Pojilla oli hauskaa, kun kirkkoherra huusi hädissään: "Tyyra, Tyyra, tule auttamaan, minä hukun!"

Sorsavirran saavuttaessa eläkeiän kirkkoherranvirka julistettiin useaan kertaan haettavaksi, mutta kun

Somerniemi-Seura ry arkisto

Rovasti Sorsavirta oli seurallinen ja huumorintajuinen mies, jonka pubeille vakavamielinen ruustinna joutui joskus heristämään varoittavaa sormea.

hakijoita ei ollut, Sorsavirta jatkoi vielä virkaatekevänä kirkkoherrana kaksi vuotta. Pitkän sairauden uuvuttamana hän kuoli 11.11.1971. Sorsavirran hauta on Somerniemen kirkon sisäänkäynnin vieressä ja yksinkertainen muistokivi oli seurakunnan ja 300 seurakuntalaisen lahja pitkäaikaiselle kirkkoherralleen. Puoliso Tyyra haudattiin 1977 samaan paikkaan.

Tyyra Sorsavirta testamenttasi koko omaisuutensa Somerniemen seurakunnalle. Omaisuuteen kuului muun muassa pappilan vieressä oleva Papinrinne – niminen omakotitalo, jonka seurakunta myi huutokaupalla. Testamentilla saadun omaisuuden arvo oli yhteensä 158 000 markkaa, mikä käytettiin kirkon uusien urkujen hankintaan.

Rovasti Sorsavirran muistokirjoituksessa mainitaan: "Rovasti Sorsavirta oli lahjakas, iloluontoinen ja seurallinen henkilö, joka antautui pappistehtäväänsä koko sydämellään. Hän pyrki jatkuvasti edistämään seurakuntaelämän ulkoisia edellytyksiä, mutta tärkeintä hänelle oli ihminen. Seurakuntalaisten ilot ja su-

rut olivat pappilan iloja ja suruja. Sorsavirrat elivät kaikessa mukana, lohduttivat ja rohkaisivat. Koko Someron seutu tunsu hänet omaksi pojakseen. Kotiseutuaan hän myös rakasti ja sille hän tahtoi elää."

Lähteet:
Aaltonen Esko, Somerniemen historia, Forssa 1945.
Alanen Timo ym. Somero ja Somerniemi 1449–1999, Jyväskylä 1999.
Alanen Timo, Lounais-Hämeen Kotiseutu- ja Museoyhdistys 81, Forssa 2012.
Kärki Manu, Somerniemen kansakoulujen historia, Hämeenlinna 2001.
Linnanmäki, Torsti, sukututkimus Sorsavirran suvusta. Paikallislehti Somero, artikkelit 6.8.1943 ja 28.7.1967.
Sorsavirran päiväkirjat ja muistinpänot.

Somerniemi-Seura ry arkisto

Artturi Sorsavirta syntyi Somerniemellä 30.7.1894 ja kuoli 11.11.1971. Puoliso Tyyra oli syntynyt 12.6.1897 ja kuoli 3.4.1977.

HYDRO-OSA Finland Oy

*Toivottaa
Rauhallista Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle*

Nyt on hyllyt täynnä kaikenlaisia
tekstiilejä ja muita lahjaideoita
pukinkonttiin laitettavaksi!

Muista, että meiltä löydät myös runsaan
valikoiman jouluistutuksia, ruukkukukkia ja
kimppuja.

Annen Kukka ja Koti

Joensuuntie 14, Somero
040 779 7749

Avoimna:
Ma-Pe 9-17.30
La 8-15
su suljettu

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

**kalustetalo
VIRTANEN**

www.arvovirtanen.fi

SOMERO
02-722 1277, Takalankuja 5

FORSSA
03-435 6570, Aleksinkatu 1

Palvelemme
10-18, 9-14

SOMERON UIMAHALLI
LOISKE

www.someronuimahalli.fi

LÄHITAPIOLA

Vakuutukset ja sijoittaminen

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Metsänomistajat
SALOMETSÄ

*Hyvää Joulua
ja rauhallista
Uutta Vuotta!*

Kolatun Juustola

Jouluiloa & onnea
vuodelle 2015

kolattu.fi

Lounaismaan OP

Majatalon isännän maineen puhdistus

Kun vallanpitäjät vaihtuvat tai totuus paljastuu, rikollisena tuomittu tai muuten parjattu voi saada kunnianpalautuksen. Myönnetään, että maine on mustattu väärin perustein, ja on aika puhdistaa se. Oikaisu tulee vain usein myöhässä, ehkä vuosisatoja asianosaisen kuoleman jälkeen.

Olisiko aika puhdistaa Betlehemin majatalon isännän maine? Hänen, jonka majoitusliikkeessä ei ollut tilaa, niin että synnyttäjä päätyi karjasuojaan.

Jouluevankeliumista saa helposti Kauniit ja röyhkeät -saippuaopperan. Öykäröivä keisari vähät välittää vaivoista, joita alamaisille aiheutuu hänen käskyistään. Majatalon isäntä käännättää köyhän pariskunnan hotellinsa ovelta, vaikka nuori morsian on

synnyttämäisillään. Tylystä kohtelusta huolimatta käy hyvin: lapsi uinuu seimen oljilla, tähdet tuikkivat, ja ”kautta tyynen, vienon yön” kaikuu enkelien laulu tunnelmaa väristen. Paimenten lisäksi itämaan tietäjät asettuvat kohta paikoilleen kuvaan. Valo on syttynyt keskelle talven pimeyttä – vai miten se nyt menikään?

On totta, että keisari kaukana Roomassa ei verovollisia säälinyt, mutta tunteikas mielikuva Betlehemin joulusta joutaa remonttiin. Majatalon isäntä ei ole näytöksen konna, eikä hänen majoitusliikkeensä ollut mikään hotelli. Majatalo oli tuskin muuta kuin kehämuurin sisäpuolinen piha, jonka reunustoja kiersi katos. Muuri tarjosi suojaa pedoilta ja varkailta, hie- man myös tuulelta, ja katos enimmiltä sateilta. Pihan

*”Majatalon isäntä ei ole
näytöksen konna,
eikä hänen majoitusliikkeensä
ollut mikään hotelli”*

keskiosaan, taivasalle, sai tehdyksi nuotion – ja majatalon pihalla olivat sekä ihmiset että eläimet, ruuhka-aikaan varmaan kylki kyljessä. Eihän sinne kameli- en jalkoihin voi synnyttäjää laittaa! Karjasuojassakin on rauhallisempaa.

Säätilasta emme tiedä emmekä vuodenajasta – vuosisatoja myöhemmin vain päätettiin, milloin vuosit- tain muistetaan Jeesuksen syntymää. Tietolähteemme eivät kerro, mihin vuorokauden aikaan Jeesus syntyi – mainitaan vain, että Maria kapaloi hänet en-

nen kuin enkelit ilmestyivät yöllä paimenille. Tietäjät myöhästivät seimeltä ainakin vuoden. Emme tiedä, näkyikö taivaalla kirkas tähti heti Jeesuksen synny- tyä, tai näkyikö tähtiä ol- lenkaan. Talviyön tunnelmat eivät oikeastaan kuulu asiaan – ja vauva joko nukkuu rauhallisesti tai sitten ei...

Kun majatalon väen maine puhdistuu, karsiutuu samalla melkoisesti rönsyjä mielikuviamme yltä. Jäljelle jää enkelin viesti suures- ta ilosta: Vapahtaja on syn- tynyt!

Perinteikästä, piparin- tuoksuista joulua saa viettää rauhassa ja ripustaa kuuseen tähtikoristeita, mutta on hyvä kurkistaa tunnelmien taakse. Siellä on kapaloitu kuningas, joka tuli köyhäksi meidän vuoksemme, että rikastuisimme hänen köyhydestään. Majatalon isäntä on jo poistunut estradilta – levätköön hän rau- hassa! Ja jospa antaisimme joulurauhan muillekin juorutuille ja parjatuille.

Marika Haapala

Mighty Blighty

- partiolaisten Etelä-Englannin kiertomatka 9.-16.6.2014

Maanantiaamuna 9.6.2014 koontui Pikku-pappilan partiokolon pihalle 45 Marjattaa ja Mikon Poikkaa valmiina lähtemään Terwon bussilla kohti Helsinki-Vantaan lentokenttää ja matkustamaan Englantiin. Unihiekat olivat karisseet silmistä jo aamuvarhaisella, sen verran perhosia taisi kaikilla vatsassa olla. Edessä olevaa matkaa oli suunniteltu jo puolitoista vuotta. Tarkoituksena oli kiertää bussilla Etelä-Englantia tutustuen samalla paikallisiin partiokohteisiin ja partiolaisiin. Englantiin päädyimme lähtemään siksi, että maailmanlaajuinen partioliike on kotoisin Englannista. Pääkohde matkalla oli Brownsean saari, jossa partioliikkeen perustaja Lordi Robert Baden-Powell piti maailman ensimmäisen partioleirin vuonna 1907. Matkan rahoittamiseksi oli vuoden verran järjestetty erilaisia talkoita, myyjäisiä ja diskoja. Oli suunniteltu ja myyty oma vuosikalenteri vuodelle 2014, myyty partiolaisten

Ensimmäinen yö Englannissa nukuttiin näin komeissa tiipeissä.

adventtikalentereita, Someron Jouluja, kaupattu raakapakasteita ja pidetty letturavintolaa. Ahkeria olimme siis olleet ja nyt oli aika lunastaa kovan työn palkinto.

Lentomatka sujui hienosti ja nopeasti. Muutaman ensi kertaa lentokoneessa matkustavan matka sujui myös mallikkaasti ja pian olimmekin jo Lontoon Gatwikin kentällä. Etukäteen varattu bussi saapui pienen odottelun jälkeen ja lähdimme kohti Lontoota, lounaspaikan kautta tietenkin. Lontoon kiertoajelun aikana saimme ensi kertaa kuvan siitä, millainen todellinen suurkaupunki Lontoo

on. Nähtävää oli joka puolella, kuten myös autoja, ihmisiä ja niitä ihania kaksikerroksisia punaisia busseja!

Kaikki majoituskohteet olimme varanneet etukäteen Suomesta käsin. Ensimmäisen yön vietimme Paccarin partiokeskuksessa, jossa majoitumme tavallisen teltan sijaan komeissa tiipeissä. Reissun ainoat vesisateet saatiin ensimmäisen yön aikana jopa niin runsaina, että muutamat makuupussit olivat aamulla melko kosteita. Ei kyllä parane valittaa, sillä sen jälkeen seuraavat sateet näimme vasta Suomessa!

Tiistai oli todellinen nähtävyytäpäivä. Aamu valkeni

aurinkoisena ja matkasimme nopeasti (bussikuskimme ajoi kovaa kapeilla kujilakin...) kohti kuningattaren linnaa, Windsoria. Windsorin kylä on satumaisen kaunis paikka, jota koristavat pienet kaupungit ja kapeat kujat. Kuningatarta emme nähneet, mutta sotilaat mustien korkeiden karvahattujen kanssa olivat todella komean näköisiä.

Linna oli vaikuttava ja opastus luureista kattavaa. Eri huoneiden opastajat olivat ystävällisiä, ja yksi jos toinenkin ilmoittautui partiolaiseksi meidät nähdesään; partio yhdistää. Linnassa ja kylässä olisi saanut kulumaan aikaa vaikka pari päivää, mutta me lähdimme kohti seuraavaa tutustumiskohdetta, Stonehengeä.

Stonehenge on historiallinen paikka komeiden kivipaasiensa johdosta. Kukaan ei tarkalleen tiedä koska, kukaan ei tiedä miksi, mutta keskelle peltoa on pystytetty kymmenkunta jättimäistä kivipaasia ympyrän muotoon. Erilaisia arvailuja on esitetty sekä kivien pys-

Mari Salo

Windsorin linnan sotilaat ovat perinteinen englantilainen näky

Nella-Mari Lindberg

Stonehengen arvoitusta selvittämässä Emma Nikander, Amanda Laurila, Laura Lindberg ja Emilia Soini.

tytyksen ajankohdasta sekä syystä, mutta asia taitaa pysyä mysteerinä tulevillekin sukupolville. Paikalla käy kuitenkin melkein miljoona turistia vuodessa, joten jotakin erityistä paikassa on. Turistivirta selittää senkin, että seisoiimme melkein tunnin jonossa odotellen kyyditystä keskukselta kiville. Kivien viereen pääsee ainoastaan kesäpäivän tasauksena, muulloin joutuu katselemaan kiviympyrää kymmenien metrien päästä.

Keskiviikkona oli edessä reissun pääkohteeseen Brownsean saareen tutustuminen. Bussi kuljetti meidät jälleen aamulla Poolen satamaan, josta yhteyslaiva vei meidät saarelle.

Essi Torkkonäki-Ryhtä

Somerolaisen partiotoiminnan Grand-old-esikuvat Mauno "Brynski" Kuisma ja Liisa "Serva" Kuisma ryhdykkäinä Lordi Baden-Powellin patsaan vierellä Poolen satamassa.

Sillä aikaa kun nuoremmat osallistuivat leirirakennelmien tekemiseen, oli vanhemmille ohjelmassa opastettu saari-kierto, jonka aikana kuulumme Baden-Powellista ja hänen työstään partiolaisten parissa sekä ensimmäisestä partiokolonnasta.

Oli hieno tunne nähdä se paikka, josta lähti liikkeelle nykyisin maailman suurin nuortenjärjestö. Näiden monien vuosienkin jälkeen

Matkaseurueemme poseeraa Brownsean saarella maailman ensimmäisen partiokolon vuonna 1907 muistoksi pystytetyn the Scout stonon ympärillä

on paikassa hienoa loistetta ja edelleen se toimii myöskin monien partiokolon pitopaikkana.

Saari on kansallispuisto-alue, jossa mekin näimme riikinkukkoja sekä englantilaisittain harvinaisia, mutta meille niin tuttuja punaoravia.

Illalla Butchers Coppicen partiokeskuksessa (yöpai-kassamme) oli meille luvassa erilaisia aktiviteetteja. Osa kiipesi korkealle limsakoreilta näyttävien maitolaatikoiden avulla, osa kiipesi "tikapuita" ylös ja osa jopa hypäsi korkealta alas! Äänistä päätellen kaikilla oli todella hauskaa!

Torstaina aurinko heli meitä edelleen, kun siirryimme mantereelta Isle of Wightin saarelle. Siirtymä oli vauhdikas, bussi ajoi kuin viimeistä päivää ka-peilla teillä ja lopuksi otim-

me kimpsumme ja kampsomme ja juoksimme laivaan ja juuri kun viimeinen Mikon Poika astui laivaan, nousi nostosilta ja laiva irtosi laiturista. Isle of Wight on englantilaisten oma lomasaari, eikä turhaan. Rantaa, kalliota ja lämpöä riittää, tunne oli kuin olisi ollut etelän kohteessa. Saaren tutustumiskohteisiimme kuuluivat tiikereiden suojeluohjelmastaan tunnetuksi tullut eläintarha sekä dinosauruksiin erikoistunut luontokeskus. Molemmat paikat olivat mielenkiintoisia, mutta todella kuuma päivä verotti ehkä sekä eläinten että partiolaisten mielenkiintoa, ja osa jäikin pelaamaan tervapataa laskuveden paljastamalle rantahietikolle.

Yöksi majoituimme paikallisten partiolaisten partiokolonnalle, jossa taas järjestettiin jokailtaiseksi tavak-

Anne Nikander

Monen partiokolon ja partiokeskuksen lattiat tulivat tutuiksi viikon aikana.

si muodostunut iltanuotio. Ryhmämme oli jaettu pienempiin vartioihin, joista jokainen vuorollaan vastasi iltanuotio ohjelmasta leikkeineen, lauluineen ja sketseineen. Torstai-iltana jo odottelimme paikallisia partiolaisia mukaan iltaamme, mutta heitä ujustutti vielä enemmän kuin meitä emmekä koskaan heitä tavanneet.

Perjantai-iltana palasimme takaisin mantereelle ja matkasimme kohti Brightonia. Ruokailun jälkeen tustuiimme uskomattoman hienoon Royal Paviljoniin, jonka oli rakennuttanut kuningas Yrjö IV itselleen ylelliseksi kodiksi muun kansan nähdessä nälkää.

Brightonista siirryimme Bushy Woodin partiokeskuksen, jossa meitä muonitti koko vierailumme ajan

Essi Torkkonäki-Ryhtä

Ihana keli helli matkalaisia koko viikon. Isle of Wightilla käynnissä tervapata.

Jatkuu sivulla 29

Juhlavia hetkiä vuodelle 2015
toivottaa Hovilan kartano
www.hovilankartano.fi

**DECO
TIKKI OY**

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Harjun hallitie 4, 31400 Somero
Puh 0400 920 818 info@decotikki.fi
www.decotikki.fi

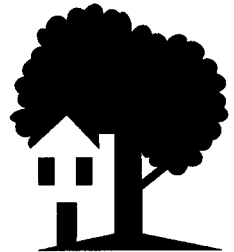
*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Kaihdin-Lehtonen Oy
puh. 748 5814

**Rakennuspeltityöt
Sadevesijärjestelmät
Kattoremontit**

Kahimet Ky

Rypsite 4, 31400 Somero
p. 040 514 4239

*Hyvää Joulua ja
Menestyksestä Uutta Vuotta 2015*

KMS Palvelu Oy
0400-533 416

*Hyvää Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle!*

Jätekuljetus Järvinen Ky

Juha 040-505 3915

Jari 0400-536 721

Puh. 02-748 8279

*Hyvää Joulua ja
Onnea Vuodelle 2015!*

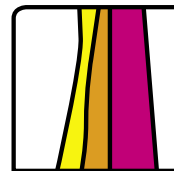
KONEURAKOINTI MIKKOLA
0500 970 610

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

kaikille somerolaisille
toivottaa

**Jussin
Baari**

puh. 748 5443 Joensuuntie 33

Jaatimet

- ThermoFin®-tuotteet
- teräsovet ja -ikkunat
- lasiseinät
- palo-ovet E30-EI120

www.jaatimet.fi

Jaatilantie 77, 31400 Somero • puh. 020 7401 111

Essi Torkkonäki-Ryhtä

Iltauotiolla yhdessä paikallisten partiolaisten kanssa Bushy Woodin partiokeskuksessa.

kolme todella ihanaa vanhempaa partiolaista. Bushy Woodissa ei paljoa ulkomaalaisia ollut ennen vieraillut ja meitä varten oli erikseen paikalle pyydetty partiopiiriin rajojen ulkopuolelta nämä muonittajat. Ruokaa riitti makaronimössöstä paahtoleivän papukastikkeeseen ja kääretortusta teehen. Illalla saimme vihdoin iltauotiolle paikallisia partiolaisia ja ilta oli todella hauska alkukankeuksien jälkeen. Englantilaiset opettivat meille monta uutta laululeikkiä ja ehkä heidänkin mieleensä jäi vaikkapa suomalainen ponileikki.

Lauantai oli yksi kiireisimmistä päivistä koko viikon aikana. Aamulla pääsimme tutustumaan Seven Sisters Country Parkin luontopolulle, jossa pääsee kulkemaan korkeille kalkikivikallioille. Pystysuoraa pudotusta Doverin salmeen tulee korkeimmillaan

Elsa Ryhtä

Seven Sisters kansallispuiston näkymät olivat buikeat.

noin 100 metriä. Näköalat olivat hienot eikä sen komeammassa eväspaikassa ole tainnut kukaan Marjatta ja Mikon Poika aikaisemmin käydä.

Aikamme ihasteltuaamme lähdimme kohti Lontoota ja National History Museumia. Maailman kuuluisin luonnonhistorian museo osoittautui tukalan kuumaksi ja oli tupaten täynnä vieraita. Museossa olisi saanut jälleen kulumaan aikaa tuntikaupalla, mutta meillä oli kiire tapaamiseen. Olimme sopineet tapaavamme Lontoon paikallisia partiolaisia Chessingtonista ja ehdimmekin yhdessä kierrellä museota ja käydä leikkimässä Lontoon keskuspuistossa Hyde Parkissa.

Partiolaisilla on aina nälkä ja lauantaan illallinen olikin meille järjestetty Lontoon suomalaisen merimieskirkkoon. Merimiespastori Anna Hälli kertoi meille työstään Lontoossa ja kuulimme, että myös muutama somerolainen on vuosien varrella työskennellyt avustajana kirkossa. Vatsat täynnä lähdimme kohti viimeistä kahden yön majoitustamme Gilwell Parkia. Se on partiolaisten leiri- ja konferenssikeskus, joka majoittaa, kurssittaa ja järjestää aktiviteetteja ihan kaikille maailman partiolaisille.

Majapaikkamme oli matkan parhaimpia ja lattiamajoituksen sijaan täällä nukuimme oikeissa sängyissä. Ilta kului nopeasti Lontoon metrokarttaa ja nähtävyyksiä opiskeltaessa.

Opiskelu tuli tarpeeseen sillä sunnuntaina oli edessä kauan odotettu Lontoon omatoimipäivä. Olimme jakautuneet ryhmiin kiinnostuksen kohteiden mukaan. Osa kävi Madame Tussaudin vahakabinetissa, osa Westminster Abbeyssa, osa London Eyessä, osa shoppailemassa, muutamat näkivät Harry Potterin juna-aseman Kings Crossin ja nopeimmat ehtivät tehdä montakin eri juttua. Metro osoittautui helppokulkuseksi, Fish&shipsit herkkulisiksi ja Lontoo kertakäikäisen komeaksi! Päivä kului nopeasti ja illalla kaikki olivat täydellisen tyytyväisiä sekä Lontoon päivään että koko reissuun.

Maanantaina ennen kotiinlähtöä ehdimme vielä harrastaa muutamia aktiviteetteja Gilwell Parkin valikoimista, kuten 3G Swing-keinua, jossa porukalla hinataan kahdenistuttava keinu korkealle, päästetään keinu vapaaksi ja sitten ilman täyttäkkin jo paniikinomaisen kirkuminen. Hauskaa

Aino Ojala, Aada Nikander ja Elsa Ryhtä vierailivat Kings Crossin juna-aseman laiturilla 9 3/4, mikä on kuuluisa paikka Harry Potter-kirjoista ja -elokuvista.

Essi Torkkonäki-Ryhtä

Sinna Koivuniemi ja Laura Lindberg vauhdissa 3G-keinussa.

kuulemma oli!

Vaijeriliuku ei paljoa jännittävydessä keinus- ta; siinä kiivetään korkeaan tolppaan ja lasketaan vaijerilla toiseen päähän liki 60 metrin matka.

”Eivät ihan niin rohkeat”- ryhmä sai kokeilla jousiamuntaa, mikä sekin osoittautui hauskaksi hom- maksi.

Siivouksen ja pakkauksen jälkeen bussi vei meidät Gatwikin kentälle ja viimeisten puntien tuhlausten, sekä todella tarkkojen turvatarkastusten jälkeen pääsimme lentokoneeseen ja lennolle kohti Helsinkiä. Kotona Somerolla S-Marketin pihalla olimme tiis- taiaamuna noin klo 02.30.

Tämä reissu oli partiota parhaimmillaan. Eri-ikäiset ihmiset tekivät asioita yhdessä vapaaehtoisina ja ta- savertaisina, opettelivat uut- ta, kokivat seikkailuja toi- nen toisensa perään. Matka meni hienosti, muutama pienempi tapaturma sattui, mutta kukaan ei loukkaan- tunut vakavasti, mitään ei varastettu, vain yksi kamera katosi.

Näin hienoja reissuja te- kee mieli tehdä lisää!

VPK:n nuoriso-osastossa riittää tietoa, taitoa ja intoa

*”Tätä harrastusta voi suositella kaikille”,
Somerniemen nuoret ylistävät.*

Joni Mäkinen ja Paavo Hintsa odottavat Somerniemen paloasemalla palokunnan nuoriso-osaston harjoitusten alkamista. Pojat ovat tulleet asemalle hyvissä ajoin, sillä heille palokunta on kova juttu.

– Tämä on tosi mukavaa, sanoo 11-vuotias Joni.

– Tätä harrastusta voi suositella kaikille, jatkaa 13-vuotias Paavo.

Molemmat tulivat VPK:n nuoriso-osastoon 9-vuotiaana eli heti, kun pääsivät.

– Äiti sanoi minulle, että käy katsomassa, millaista täällä on. Tämä osoittautui

sellaiseksi, mitä haluan tehdä. Olisi aika paljon tylsempää, ellei tätä olisi, Joni huomauttaa.

Paavo ei ole ollut poissa nuoriso-osaston harjoituksista kertaakaan neljän vuoden aikana.

– Ilman palokuntaa olisin paljon huonommassa kunnossa, sillä tämä on innostanut liikkumaan. Myös leirit ovat mahtavia.

Somerniemen VPK vetää myös tyttöjä. 13-vuotias Pauliina Virtanen on ollut nuoriso-osastossa neljä vuotta.

– Isoveljeni on käynyt tämän ja hän sanoi, että kan-

nattaa tulla ainakin kokeilemaan. Tämä on kivaa: täällä on hyvät ohjaajat, täällä oppii tärkeitä asioita ja täällä näkee kavereita, Pauliina sanoo.

Edes pitkä matka ei lannista vetäjää

Somerniemen palokunta-nuorten maine on nousut viime vuosina melkoisesti, sillä pienen paikkakunnan nuoriso-osastoksi toiminta on poikkeuksellisen laajaa ja vireää. Somerolla syntynyt ja nykyään Keravalla asuva Antti Riepponen on vetänyt osastoa yksitoista vuotta.

– Aloitin 18-vuotiaana.

Kaksoisveljeni Jukka alkoi samaan aikaan vetää nuoriso-osastoa Somerolla.

Riepposen veljekset olivat itse aikoinaan erittäin innokkaita palokuntanuoria.

– Kilpailimme ankarasti Jukan kanssa joka vuosi Somerolla siitä, kumpi on vuoden aktiivisin palokuntanuori. Saimme palkinnon vuorotellen, Antti Riepponen kertoo.

Riepponen opiskeli välillä insinööriksi Raumalla ja asuu nyt perheineen Keravalla. Matkaa Somerniemelle tulee 102 kilometriä, mutta silti Riepponen ei ole hetkeäkään ajatellut jättää hommaa sikseen.

– Nuoret antavat niin valtavasti. Lisäksi täällä Somerniemellä on mainio porukka. En minä tätä yksin tee, sillä VPK:lta tulee hienosti tukea ja minulla on apuohjaajina kavereita, joita olen itse kouluttanut.

Apuohjaajana toimiva Santeri Pusa tuli nuoriso-osastoon 11-vuotiaana eli samaan aikaan, kun Riepponen alkoi vetää ryhmää.

– Kiinnostaa seurata nuorten oppimista, kun on itse käynyt saman läpi. Palokunta on hyvä harrastus, sillä täällä oppii tärkeitä taitoja ja vastuuta. Olen itse saanut palokunnan kautta myös paljon kavereita, kertoo Pusa, joka kuuluu myös Somerniemen VPK:n hälytysosastoon.

Antti Riepponen löysi palokunnan kautta myös vaimonsa.

– Minna veti Kullaan VPK:n nuoriso-osastoa ja olimme samalla palokuntaleirillä. Somer-

Nuoriso-osastossa on tällä hetkellä 22 lasta ja nuorta. Kuvassa Pauliina Virtanen (ylhäällä vas.), Hilda Ylihuikki, Elina Älli, Matilda Laurila, Anni Kesäniemi, Joni Mäkinen, Matleena Sirro, Juho Uutela, Leevi Mäkinen, Ville Saarni, Anssi Maulammi, Paavo Hintsa, Benjamin Honkanen, Kaapo Nikander, Ilo Pesonen ja Maja Pesonen.

Antti Riepponen (vas.) ja Santeri Pusa opastavat Paavo Hintsaa, Joni Mäkistä, Anssi Maulammia ja Pauliina Virtasta ruiskun käytössä.

niemen nuoria pitää kiittää, sillä he rohkaisivat minua leiritellessä puhumaan Minnalle. Nyt olemme naimisissa ja meillä on 1,5-vuotias poika. Minna tulee usein Somerniemelle avuksi harjoituksiin, ja Arttu on samaan aikaan vanhempieni hoidossa Somerolla.

Perustaidot hallintaan

Antti Riepponen korostaa, että palokuntanuorissa opetellaan niitä perustaitoja, joita palomiehenä tarvitaan.

– Tavoite on, että nuori voi myöhemmin siirtyä hälytysosastoon.

Nuoriso-osaston vireyttä näkyy myös VPK:n palomiesten määrässä. Hälytysosastossa on parhaillaan 28 palomiestä. Nuori pääsee hälytysosaston harjoituksiin ja koulutukseen 16-vuotiaana. Keikoille voi lähteä 18-vuotiaana, kun kaikki tarpeelliset kurssit on käyty. Hälytysosasto on myös Jonin ja Paavon tavoitteena.

– Sitä varten täällä nimenomaan ollaan, että pääsee hälytysosastoon ja voi auttaa ihmisiä, sanoo Paavo.

Joni miettii palomiehen uraa ammatiksi saakka.

– Palomiehen ammatti on noussut omista vaihtoehtoista aika ylös nyt, kun olen ollut täällä nuoriso-osastossa.

Nuoriso-osastossa saatu koulutus voi auttaa hädässä myös vapaa-ajalla, sillä palokunnassa harjoitellaan ensiapua.

– Minä tein kaverille painesiteen, kun tämä loukkasi jalkansa urheilussa. Ilman palokuntaa minulla ei olisi ollut hajuakaan, mitä pitää tehdä, Paavo kertoo.

Pauliina antoi kerran apua äidilleen, jonka piti auttaa syvän haavan saanutta ihmistä.

– Äiti kysyi minulta, mitä kannattaa tehdä ja minä osasin kertoa.

9-vuotias Benjamin Honkanen, 10-vuotiaat Ville Saarni ja Leevi Mäkinen sekä 11-vuotias Juho Uutela aloittivat nuoriso-osaston tänä syksynä.

– Kannatti tulla. Olemme oppineet jo vaikka mitä, pojat kertovat silmät loistaen kypärät päässään.

”Somerniemen VPK:ssa menestystä ei voi välttää”

Somerniemen VPK:n paloaseman hyllyjen päällä on pitkä rivi pokaaleja.

– Somerniemen VPK:ssa menestystä ei voi välttää, 13-vuotias palokuntanuori Paavo Hintsaa kiteyttää tilanteen.

Somerniemen palokuntanuoret ovat niittäneet menestystä niin tiedoissa ja taidoissa kuin urheilussa. Viime vuonna nuoriso-osasto oli Varsinais-Suomen ja Satakunnan paras, sillä se voitti Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton Olin pytty -kisan. Kilpailussa seurataan alueen nuoriso-osastojen toiminnan vireyttä, kilpailuihin osallistumista ja niissä saavutettua menestystä.

– Somerniemen nuoret ovat olleet joka vuosi kisassa kahden parhaan joukossa viimeisen viiden vuoden aikana. Kaksi vuotta sitten ykkössija menetettiin arvonnassa, Somerniemen VPK:n nuoriso-osaston vetäjä Antti Riepponen kertoo.

Kärkisijoille nuoriso-osasto on yltänyt myös palokuntanuorten valtakun-

nallisissa kilpailuissa. Nuorten taidot käsitellä kalustoa ovat riittäneet SM-kisoissa kaksi kertaa nelos- ja kaksi kertaa vitossijalle.

– Vuonna 2008 kilpailimme pääsystä palokuntanuorten kansainvälisiin olympialaisiin. Jäimme kolmansiksi vain 12 sekuntia voittajalle hävinneenä, Riepponen huomauttaa.

Somerniemi osallistui tänä syksynä ensimmäistä kertaa myös Uudenmaan alueen mestaruuskisoihin. Tuloksena oli heti toinen sija.

Paavo Hintsalla on somerniemeläisten menestykselle selitys:

– Antti ja Santeri osaavat kouluttaa hyvin, eivätkä nuoretkaan ole täällä pölmöpiä.

– Olemme mukavia toisillemme ja kannustamme toisiamme, jatkaa 12-vuotias Anssi Maulammi.

Menestyminen ei ole pääasia

Letkun lisäksi Somerniemen palokuntanuorten käsiin sopii myös sähkömaila.

Pauliina Virtanen (takana vas.), Joni Mäkinen, Hilda Yliluikki, Matilda Laurila, Paavo Hintsaa, Anssi Maulammi, Anni Kesäniemi ja Eliina Alli esittelevät pokaaleja, jotka ovat vain pieni osa nuoriso-osaston kisoissa saavuttamista pytyistä.

Osasto on voittanut viime vuosina salibandyssä liukuhihnalla Salon alueen mestaruuksia. Nuoret ovat saaneet nostaa myös Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton sähkökisoissa voittopokaalin ylös lukuisia kertoja.

Nuoret korostavat, että kisoissa menestyminen on harrastuksessa mukava lisämauste, mutta ei tärkein asia.

– Enemmän panostetaan siihen, että saadaan hyvää väkeä hälytysosastoon, Paavo Hintsaa ja Joni Mäkinen muistuttavat.

Juuri sitä myös vetäjät haluavat.

KIMALAN KYLÄHAMMASLÄÄKÄRI OY

Joensuuntie 31, Somero. Palvelemme ma-pe 9-17, la 9-13.
Tiedustelut ja ajanvaraus 02-748 3727.
Särkypäivystykset kiireellisten tapausten varalle.

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

VEKISA KY

Kyrönsuontie 358, 31520 Pitkämäki Puh. 0400 531380, 040 508 5812
www.vekisa.fi, info@vekisa.fi

*Hyvää Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle!*

**Kosmetologinen Hoitola
Ritva Heino Ky**

Joensuuntie 28, 31400 Somero
(02) 748 6588, 050 355 5182

Rauhallista Joulunaikaa

T. Homeopaatti Piiti Järvenpää

Asyra-mittaukset ja solumineraalihoidot
(mm. Somero, Forssa, Salo, Lohja, Loimaa)

P. 040 5385442
www.luomutilajarvenpaa.net

*Rauhallista Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta 2015!*

Kotinisu T. Vikman

Kestisisko

Yksilölliset juhlat muistetaan!

Tmi Sirpa Kilpinen-Pusa
puh. 040 540 1869

*Hyvää Joulua ja
Työntäyteistä Uutta Vuotta*

**KULTELAN
KOUKKU**

Jari Grönholm
Hämeen Härkätie 212
31400 Somero
+358 (0)50 43 44 555
gronholm@hotmail.com

*Hyvää Joulua ja
Onnea Vuodelle 2015!*

Koivun yrtit

PUH. 040 503 5176

Hyvää Joulua!

Äidin kulta

Minulla on ollut tuo pullo vuosikymmeniä. Olen myös tiennyt, että se on tuttipullo. Mutta vasta nyt rupesin miettimään. Miten niin tuttipullo? Eihän silloin ollut tutteja.

Pullo on valmistettu puhaltamalla niin kuin silloin lasinvalmistuksen alkuaikoina tehtiin. Pullon suuhun ja päällä olevaan aukkoon on kierretty sula lasinauha vahvikkeeksi. Pohjassa on punttelin jälki.

Äidit ruokkivat pääosan vauvoista luonnonmenetelmällä. Heillä oli siihen varustus. Jos maitoa ei tullut riittävästi tai lapsi oli jo kasvanut isommaksi, olisi tuttipulloa tarvittu. Pullokin oli kallis. Halvempi ratkaisu oli nautaeläimen sarvi. Siitä katkaistiin noin 15 cm pala ja kärki leikattiin pois. Puukon kärjellä tehtiin vielä pienen pieni reikä ja maitosarvi oli valmis. Kehdon laitaan kiinnitettiin käyrästä puusta veistetty sarvirenki, jonka reikään maitosarvi työnnettiin vauvan ulottuville.

Paras tutti olisi ollut lampaan umpisuoli, mutta sen olivat miehet varanneet muuhun tarkoitukseen. Äidit alkoivat käyttää pientä pellavariepua tutin korvikkeena. Se toimi jotenkuten, mutta siitä seurasi paljon murhetta. Jopa kolmasosa vauvoista kuoli. Maaherrakin joutui tekemään kuninkaalle selvitystä miksi niin paljon lapsia kuolee.

Nykyäidit asian tietävät: olematon hygieniä. Tuttipullo pitää keittää ja tiskata, lattiarättiä ei saa pistää vauvan suuhun.

Anne Kalin

Tonttu

Muut nukkuvat,
minä tonttu kukun,
yöllä yksin yhdeltä,
itsenäisyyspäivänä.

Yksinäisyys ei vaivaa.
Unta kaipaam,
kirja seurana,
sivu sivulta etenen.

Muut nukkuvat,
katsovat unia,
lapsuuden kesiä,
muurahaisen pesiä.

Eilisen unessa
portaista portille,
lapsuuden poluille,
karjakeittiöön.

Salattu on
unen tie,
se seikkailuun
tontun vie.

Sauli Kaipainen

Kaija Aarikka, Espan Friidu - kotoisin Somerolta

Jurvalan kartanon vieraskamariissa alkoi taiteilija Kaija Aarikan monivaiheinen elämä. ”Somerolla ovat minun juureni” totesi hän usein. Ison perheen nuorimmaisesta – Kaijalla oli kahdeksan sisarusta – kasvoi sisukas, lahjakas ja ahkera oman kasvuympäristönsä muovaa-
ma taiteilija: kaikkien suomalaisten tuntema ja rakastama Kaija Aarikka.

Kaijan vanhemmat Alma ja Väinö Aarikka tulivat Nakkilasta ja ostivat Jurvalan 1927. Keskenäisessä talossa oli valmiina vain pari huonetta ja valmistuttuaan yhteensä 12. Talo ostettiin osaksi Väinö Aarikan Amerikassa ansaitsemilla varoilla, osaksi velaksi.

Muista lähellä olevista kartanoista poiketen ja naapuristossa hieman hämmennystäkin aiheuttaen koko perhe osallistui ahkerasti talon töihin. Joutenolo ei ollut kenellekään sallittua, jokainen osallistui askareisiin voimiensa mu-

kaan. Ahkeruus tuli Kaijalle kodin perintönä.

Rakkaus luontoon

Lapsuus maaseudulla kauniin luonnon keskellä avasi hänen monimuotoiselle luomistytölleen välttämättömän polun. Jo pikkutyttöä hän havainnoi ympäristöään tarkasti. ”Löysin sammat, jäkälät, naavat, kedon kukkas, puiden vuosirenkaiden leikkisän vaihtelun, oksien muodostamat kukat puun pinnassa ja erityisesti luonnossa tapahtuvan värien vaihtumisen kesän kulun myötä”. Luonto on paras ja vaativin opettajani ja suurin esteettisten elämysten antaja, mietiskeli Kaija 1984. Luonnon anti ihmismielen ja taiteen uudistumiselle ei ole vähentynyt tänäänkään vaikka lamat, taloudelliset heilahtelut ja maailmanpoliittiset vaihtelut koettelevat yrittäjyyttä, hän totesi parikymmentä vuotta myöhemmin.

Somerolle tai lähemmin

Somerniemelle Arimaa-järven rannalle Kaija ja Erkki rakensivat 1950-luvun lopulla ensimmäisen saunamökin, jonka ympärille rakentui Kaijalle ja koko perheelle oikea kesäparatiisi. Rakennusten nimet symboloivat hienosti niiden merkitystä ja luonnetta: Kivenkolo, Herrankukkaro ja Satumaa. Aittoineen tämä erämaajärven niemeen rakennettu yhteisö merkitsi kotiseuturakkaalle Kaijalle paluuta luontoon. Sinne hän kiireisinä työvuosiinsa palasi myös toisinaan yksin viettämään hetkeksi sapattia, mutta paikka oli erityisen tärkeä koko perheen ja myös ystävien, henkilökunnan ja välillä myös yrityksen asiakkaiden tapaamispaikka.

Vapaa-aikana Kaijan luovuus loihi kauneutta myös mökkiympäristöön: tontilta löytyy Kaijan arboretum, runsaasti luontokukkia pelargonioiden ja maustekasvien keskeltä. Sisällä vallitsee har-

moninen ja rauhaista tunnelma: vanhoja ajan patinoimia talonpoikaishuonekaluja, sivustavedettäviä, komea Vitalin puupöytä ja tietenkin Kaijan omia taide-esineitä. Silmä kiertää esineestä toiseen, joista monet aarteet ovat löytäneet Somerniemen kesätorilta. Miten kaunista ja kodikasta – täällä voi vain viihtyä!

Viime vuosina Töölössä asunut Kaija odotti hartaasti kevään tuloa ja kesää päästäkseen jälleen Kivenkoloon ja Somerniemen kesätorille, jossa hän olikin joka lauantainen kävijä. Sähköpyörätuoli antoi hänelle itsenäisyyttä ja vapautta liikkuu rakastamassaan pihapiirin luonnossa, joskus aika vauhdikkaastikin! ”Anoppi välillä ajaa ojaan, mutta sitten käymme vain nostamassa ylös”, totesi Jussi-vävy, kun rohkeasti huristellut Kaija sai vieraat pelkäämään vauhdikasta menoa.

Yrittäjä ja taiteilija

”Vauhdikas, energinen, periksi antamaton, uuttera ja niin aidon positiivinen, sydämellinen ja huomioonottava”, näin kuvailevat lukuisat eri elämänsä aloja edustavat ystävät Kaijaa. Hän oli varmasti myös vaativa ja tarvittaessa tiukkakin, Jurvalan aarikkalainen, joka arvosti aktiivista otetta elämään. Kaija itse kertoi pitävänsä asiallisista ja rehdeistä ihmisistä: ”en tiedä mitään hienompaa kuin maalainen, aito, yleensä vanhempi työmies” totesi ”Espan Friidu” yhdessä haastattelussaan.

Työ oli hänen suurin ilonsa jokaisena päivänä. Luovuus ei kadonnut vuosien ja terveyden heikkenemisen takia. Sopeu-

Jukka Rintalan näyttelyssä 2013 tyttäriensä Pauliinan (vas.) ja Sariannan kanssa.

tuminen toisten avun tarpeeseen oli touhukkaalle, monessa mukana olleelle suuri elämänmuutos. Kaija päätti olla katkeroitumatta – esimerkiksi ja ihailtavaa. Lapsuuskodin perintönä hän ei valitellut vaivojaan toisille – ne hoidettiin yksin. ”Komiast pihhaan, vaikka tiellä kontaten” sanottiin ennen Jurvalassa.

Kaijan elämä ei ollut vain menestystä, kauneuden ihanneiden toteuttamista ja uuden ideointia. Hänen elämässään oli vaikeitakin aallonpohjia jo lapsuudessa, jolloin hän sairastui tuberkuloosiin, silloiseen kansantautiin, joka jätti vasempaan käteen pysyvän vamman. Yrittäjänä hän koki laman vuodet niistä kuitenkin hienosti selviten. Myös rakkaan puolison sairastuminen oli raskasta aikaa koko perheelle. Suru pidetään itsellä eikä anneta toisten kannettavaksi. Iloa kuuluu sen sijaan jakaa kaikille! Tästä periaatteestaan hän ei tinkinyt sairauden rasittamanakaan, vaan lähetti ahkerasti pirteitä tekstiviestejä ystävilleen haluten näin tuoda iloa arjen keskelle.

Kaija oli jokaisesta päivästä kiitollinen; hänen elämänrakautensa antoi uskomaton voimaa. Henkisesti vireänä, tässä elämässä kiinni olevana hän otti kantaa, kävi tai

denäyttelyissä ja muissa kulttuuritapahtumissa: hänen sosiaalinen elämänsä oli vilkasta tyttärien avun ansiosta. Aarikan 60-vuotisjuhlanäyttelyyn hän ehti vielä suunnitella hopeakorun – malttamattomana odotamme sen näkemistä Design Centerin näyttelyssä.

Ystävä

Ystävyytemme alkoi vain muutama vuosi sitten. Meillä ei ollut enää puhuttua kieltä, mutta sitäkin läheisempi yhteys tekstiviestien ja sähköpostien kautta. Tavatessamme ”Lyyti”-kommunikaattori muunsi Kaijan ripeästi näppäilemät viestit puheeksi.

Kysyessämme Kaijalta näyttelyä Hovilaan hän vastasi: ”Tämä on suuri ilo ja ylätys, itse en kykene näyttelyä suunnittelemaan, mutta ilomielin pyyntöön suostun, jos vain tytöt ehtivät ja jaksavat tehdä”. Pian alkoikin Kaijan elämäntyö-näyttelyn suunnittelu yhdessä Sariannan ja Pauliinan kanssa.

Näyttelyn rakentamisen seuraaminen oli jo hyvin mielenkiintoista, näyttelyesineitä oli viideltä vuosikymmeneltä runsaasti enemmän kuin pystyttiin laittamaan esille. ”Olen ollut liian luova”, totesi Kaija. Esineitä, taideteoksia ei vain ollut runsaasti, vaan myös ni-

Manu Karki

Kaija näyttelynsä avajaisissa, takana tytär Meliina ja lapsenlapsia, sekä Leo Haltsonen vaimonsa kanssa.

den monimuotoisuus hämmästytti: Kaija oli monen materiaalin mestari: villa, puu, rauta, hopea, messinki, lasi, kristalli. Näyttely oli erittäin suosittu – se toi Hovilaan lähes 3000 kävijää.

Kaijan elämäntyössä ottivat hienolla tavalla mittaa toisistaan: maalaiset juuret ja luonnon kunnioitus – moderni kaupunkikulttuuri; taiteilijan elämäntapa – yrittäjän säntillisuus; vaatimattomuus – menestymisen halu; perinteiden kunnioittaminen – ennakkoluulottomuus. Tämä moninaisuus oli nähtävissä myös näyttely-yleisön koostumuksessa.

Pitkin kesää näyttelyyn tutustui mitä mielenkiintoisimpia ihmisiä: Kaijan vanhoja koulukavereita, nuoruuden ystäviä, kuvataiteilijoita, näyttelijöitä, työtovereita, talouselämän vaikuttajia – monesti milteipä delegaatioin. Useat vieraista toivat mukanaan eläviä muistoja ja kiinnostavia tarinoita pienikasvuisesta työstä, josta kasvoi menestynyt taiteilija, yrittäjä ja myöhemmin vieläpä kauppaneuvos. Näyttelystä muodostuikin hyvin Kaijan elämäntyötä symboloiva kaupunkilaisten ja maaseudun kohtaamispaikka, jossa juuriaan etsivät ja muistelevat saattoivat kohdata historiallisessa miljöössä.

Kaija oli erilaisia ihmisiä kokoava voima ja näyttely

antoi hänelle varmasti iloista muisteltavaa. Vieraskirjan antia ja terveisiä välitimme hänelle vilkkaasti. Aina hän otti ne yhtä iloisesti vastaan ja muisti oitis viestin lähettäjän.

Näyttelykesästä 2011 alkoi meidän ajatustemme vaihto; Kaija kannusti ja tuki aina alkavaa näyttelykauttamme ja oli tietenkin tyttäriensä ohella kunniavieras näyttelyidemme avajaisissa, viimeksi tänä kesänä, jolloin hän istui eturivissä kahden ”merkkimiehemme”: Kyösti Variksen ja Eero Aarnion rinnalla. Edellisenä kesänä hän tapasi Jukka Rintalan, Aarikallakin korusuunnittelijana toimineen taiteilijaystävänsä.

Arvostimme Kaijan kiinnostusta Hovilan kunnostustyötä ja näyttelyä kohtaan. Tulomme kaipaamaan hänen mielipiteitään ja läsnäoloaan, mutta ystävyys jatkuu Sariannan ja Pauliinan kanssa.

Kaija on poissa, mutta niin lähellä monien erilaisten töidensä kautta. Vielä lähempänä hän on läheisten sydämissä.

P.S. Espan Friiduksi Kaija valittiin 1990, mistä hän oli hyvin ylpeä. Samana vuonna hänet valittiin Someron Mekopitäjäjäseksi.

Lähteet: Salme Saure: Aarikka – oman maan mansikka, Sievänen-Allen & Belinki Suomalaisia vaikuttajainaisia

Matti Torkkomäki

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Toivottaa

KÖKKÖN VÄKI

PITKÄJÄRVI, SOMERO puh. (02) 7481 163

LUOMULANDIA

044-2827874

*Hyvää Joulua ja
Onnea alkavalle vuodelle!*

**Konehuolto
Jarkko Palén**

Puh. 0400 532 384

Kukkakauppa ja hautaustoimisto

R. Mikkola

Joensuuntie 23, 31400 Somero – Puh. 7485 092

Hyvää Joulua!
**Munatukku
Nikula Oy**

0500-534 462

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

*Jouluku tulee
Härkätieltä !*

SUPERMARKET

HÄRKÄTIE

*Tavallista parempi
jouluakauppa*

Almaa muistellen

*Alma Annikki Kenno syntyi 8.6.1927
ja kuoli 19.7.2014*

Sisaremmme Alma saavutti ikuisen rauhan 87-vuotiaana. Alma syntyi 12-lapsisen perheen seitsemäntenä lapsena Someron Kultelan Mäkitalossa. Elämä maalaistalossa isossa perheessä oli monivaiheista ja sisältörikasta. Alma sai asua syntymäkodissaan yli 86 vuotta ja viimeisen elinvuotensa hän eli Rauhankallion ryhmäkodissa. "On Someron kylistä Kultela parhain, toki sen jo olemme tietäneet varhain. Tuskin täältä kukaan lähtisikään pois, jos vain elämä täällä ikuista ois.", luki Alman muistiinpanoissa.

Jo pienestä pitäen Alman oli tottunut jakamaan kaiken, mikä oli tarpeen. Alman kummina oli Vehkojan emäntä, yksi naapureista. Alman syntymäkodin pihapiirissä oli Alitupa, paikallensa siirretty hirsi-rakennus. Alman syntymän aikoihin siellä asui isoisä, vuonna 1852 syntynyt Juhon Abrahaminpoika. Hän kuoli vielä samana vuonna. Alitupa oli monelle nuorelle parille kuin ensikoti. Siellä syntyivät monet serkkumekin, muun muassa Hilja, nyt 89-vuotias, jonka kanssa kirje- ja puhelinyhteys toimivat vieläkin. Lapsia syntyi pääarakennuksessa ja Alituvassa samoihin aikoihin ja kaikki olivat kuin yhtä perhettä.

Hoitotyö oli Alman elämässä läsnä. Jo 6-vuotiaana Alma oli luotettava ja topakka lapsenhoitaja vastasyntyneelle Unto-vauvalle ja -veljelle. Aamulla Unto oli kehdomassa, kun mamma (äiti) lähti navettaan aamulypsylle ja isä hoitamaan karjaa ja hevosia. Alma oli ohjeistettu pitämään huolta Unto-vauvasta sillä aikaa. Vanhimmat sisarukset Onni (13 vuotta), Kerttu (11 vuotta) ja Veikko (9 vuotta) lähtivät aamulla koulutielle. Nuorimmat sisarukset Eero (4 vuotta) ja Aira (2 vuotta) nukkuivat ehkä vähän pidempään aamulla. Mamma oli Almalle sanonut, että vauvaa ei saa ottaa syliin kehdomasta. Sitten sattuikin aamutuimaan tulemaan Mäkitaloon Kuusjoen Amalia. Unto ehkä äänteli kehdomassa ja Amalia ryhtyi nostamaan vauvaa syliinsä. Alma seisoi topakkana vieressä sanoen: "Sitä ei saa ottaa syliin." Kun Amalia ei totellut, kipitti Alma navettaan kertomaan mammalle tilanteesta. Amalia oli aikaisemminkin kyläillyt Mäkitalossa. Hän auttoi lasten kaitsemisessa, teki vihtoja, leikkasi matonkupteita. Joskus tuli Kulmalan Alina muutamaksi päiväksi kahden lapsensa kanssa. Isä Kulmala oli käsikärryineen lähtenyt kylille "kuppikauppalle". Kotiin oli jäänyt vie-

lä kaksi lasta, joille jätettiin vähän puurojauhoja. Tämä oli sen ajan sosiaaliturvaa.

Alman taiteellinen lahjakkuus näkyi jo pienenä ja kouluaikana varsinkin piirustus- ja käsityötunneilla. Almalla, niin kuin myös muilla sisaruksilla, olisi ollut edellytyksiä monenlaiseen koulutukseen kansakoulun lisäksi. Mutta sen ajan olosuhteet ja sota-aika vaikuttivat valintoihin, eikä aina valinnanvaraa edes ollut.

Alma muisteli vielä vanhoilla päivilläänkin kansakoulun päästötodistusta, jossa oli kymmenen kymppiä ja siitä pienemmät numerot tulivat laulusta ja urheilusta. Joskin Alma muisteli saaneensa hiihtokilpailusta palkinnoksi suklaalevyn, joka tietenkin illalla jaettiin perheen kesken.

Alman koulu-aika oli

myös sota-aikaa ja hän muisteli olleensa Jalmarinon perheessä lapsenvahtina noin 10 - 12-vuotiaana. Eno oli sodassa ja perheessä oli kolme tyttöä, Aino, Onerva ja Sinikka. Jotta Taimi-äiti pääsi asioille ja kauppaan, oli apu tarpeen. Perhe asui silloin Lukumäessä, enon rakentamassa talossa, joka on vieläkin pystyssä Vanhan Torontien varrella.

Alma oli noin 14-vuotias, kun Onni-veli lähti armeijaan ja sotareissulle saman tien. Alma muisteli Onnin pakkaneen reppuunsa huolellisesti ja pitkään kuin tietoisena siitä, että sille reissulle voi jäädä. Sotamiesten lomapäivät olivat kuin juhlaa kotiväelle ja itse sotamiehelle, sillä lomapäi-

Jatkuu sivulla 38

Aila Talonen

*Alma Someron Kultelan Mäkitalossa istumassa puulaatik-
on päällä. Monet taikinat Almakin on uunissa paistanut.
Kuva on vuodelta 2007.*

vät olivat harvinaisia. Niin siinä sitten kävi, että Onni-veli kuoli vuonna 1941 sodassa saamiinsa vammoihin. Onnin jälkeen vuonna 1942 lähti armeijaan ja sootaan 18-vuotias Veikko-veli, joka parin vuoden päästä palasi sodan loputtua elävänä kotiin.

Kotirintama osallistui, Alma mukaan lukien, sotilaiden huoltoon. Pehmeitä paketteja lähti rintamalle veljille, sukulaisille ja tunte mattomillekin. Myös joskus lähetettiin ruokaa, jota pyydettiin. Kirjeenvaihto oli sota-aikana omaa luokkaansa. Se omalta osaltaan auttoi jaksamaan vaikean ajan yli, koska suru oli läsnä koko ajan, joskin myös ilo.

Rippikoulualajalta vuonna 1943 Almalla oli säilynyt vihko. Siinä on 98 rippikoulutytön nimet ja osoitteet. Ensimmäisenä luetelossa on Anneli-serkku (s. 1928, todennäköisesti Alituvassa, mutta nyt jo edesmennyt) ja viimeisenä Alman oma nimi. Tytöt pääsivät ripille yleensä juhannuksena juhannusruusujen kukkiessa.

Mäkitalossa oli lampaista, joista saatiin villaa, ja pellavaa viljeltiin. Näistä saatiin kovan työn kautta aineksia käsityöhön. Rukki ja kangaspuut olivat ahkerassa käytössä. Kesällä makasiinissa kehrättiin ja ulkoliiterissä oli kangaspuut räsymaton kutomiseen. Vuonna 1947 Alma osallistui kan kaankudonnan kurssille Kultelassa alkukesällä. Sa-

mana vuonna elokuussa olivat Kerttu-sisaren häät Mäkitalossa ja silloin 20-vuotias Alma teki kurssilla monenlaista täysin ”ammatimaisesti” värien sommitelusta sängynpeitteeseen ja seinävaatteeseen saakka. Alman käsitoita saamme ihailla vielä lähes koko elämänsä ajan, joskin ajan hammas on osittain tehnyt tehtävänsä.

Almalta jääneiden pape reiden joukossa oli myös todistus Kotivalmius-kurssilta vuonna 1952 21.4. – 29.4. Kurssilla annettiin opetusta henkilökohtaisessa terveydenhoidossa, lastenhoidossa ja kodinhoidossa yhteensä 17 tuntia. Todistuksen allekirjoittajina: Hulda Soini, Mannerheim-liiton osaston puheenjohtaja ja Kirsti Sariola, kurssinjohtaja. Alma lähti, ehkä edellisen kurssin innoittamana, Jokioisten Kotitalouskouluun vielä samana vuonna 6.11.1952 ja kurssi päättyi 18.3.1953. Kurssi oli kutoma- ja kotitalouspainotteinen. Todistuksessa oli 5 kappaletta kympejä, joista yksi kan kaankudonnasta, ja 4 kappaletta yhdeksäisiä ja yksi kahdeksainen. Todistuksen allekirjoittajina olivat 18.3.1953 Kerttu Olli, koulunjohtaja ja Hilma Norri, käsityön opettaja.

Mäkitalossa oli Almankin nuoruusvuosina paljon nuorta työvoimaa. Työtä riitti kaikille, kun maa- ja karjataloustyötkin tehtiin pitkälti ”käsityönä” hevosvoimaa apuna käyt-

täen. Myös kotitaloustyöt tehtiin käsityönä ja kaikki kotona. Syksyisin teurastettiin yleensä sika, josta saatu liha suolattiin tai savustettiin. Kaikki sisäelimet käytettiin tarkkaan hyväksi. Puutarha ja kasvimaat olivat tärkeässä roolissa ruoan laitos. Ja kun iso porukka lähti esimerkiksi puolukkametsään, niin illalla saatiin kellariin saavillinen puolukkasurvosta.

Kun paljon nuorta voimaa oli Mäkitalossa, se huomattiin myös naapureissa. Almakin muisteli olleensa karjalaisessa perheessä seitsemän viikkoa. Syy oli se, että perheen emäntä joutui sairaalaan leikkaukseen. Perheessä oli mummo, isä, äiti, 7 poikaa ja 1 tytö. Kaikki lapset eivät olleet enää kotona. Alma hoiteli siellä karjaa miesväen kanssa, koneella lypsettiin, mutta sen lisäksi oli emännän työt tuvassa. Tehtiin ruokaa, leivottiin ja siivottiin. Kun ruoka oli valmista, kutsuttiin mummo huoneestaan syömään. Hän tuli oman lautasensa kanssa ottamaan ruokaa, mutta meni omaan huoneeseensa syömään. Alman muistelmien mukaan kaikki sujui suuremmitta kummelluksitta.

Sitten oli toinenkin avunantotapaus aivan lähinaapurissa. Naapuriin odotettiin vauvaa syntyväksi. Perheen isä tuli aamulla pyytämään apua, hän kun oli lähdössä hevosella hakemaan kättilöä. Hän sanoi, että pitäisi siivota ja laittaa ruokaa. No niin, sitten lähti kaksi reipasta naista, Alma ja neljä vuotta nuorempi Aira, naapuriin. Naapurissa ei ollut vielä kaivoa, niin naiset ottivat käsikärjille pari tonkallista vettä mukaansa. Muutaman tunnin kuluttua oli jo

saatu paljon aikaan. Illalla syntyi poika Esko, josta tuli Alman kummipoika. Perhe muutti pois paikkakunnalta, joten kanssakäymisen Alman ja Eskon välillä jäi vähäiseksi. Toisen kummipojan Alma sai 46-vuotiaana, kun syntyi 1973 Marko-poika Espoossa. Almalle ja Markolle jäi yhteisiä muistoja ja vuosia yli 40 vuoden ajalta.

Alman mieluisia harrastuksia olivat taulujen maalaus ja kirjoittaminen sekä kotiseututyö ja perinteen tallentaminen. Taulujen maalausta Alma harrasti jo nuorena, mutta sitten kun omat vanhempamme vanhenivat ja sairastuivat, niin tämä harrastus keskeytyi. Alma oli päävastuussa vanhempiemme hoidosta Unto-veljen kanssa. Me muut sisarukset asuimme muualla, mutta autoimme tarvittaessa ja kykyjemme mukaan. Vanhempamme saivat asua Mäkitalossa loppuelämänsä käytännöllisesti kokonaan lyhyitä sairaalajaksoja lukuun ottamatta.

Vasta vanhempiemme kuoltua Alma löysi uude lleen taulujen maalaamisen ja kirjoittamisen. Mamman vielä eläessä Alma otti osaa Somero-Seuran ja Tapio Horilan järjestämään kilpailuun. Aiheena oli vanhojen rakennusten pohjapiirustukset ja pihat. Alma teki kilpailutyön millimetripaperille mamman avustamana. Hänellä oli hyvä muisti. Alman valitsema kilpailutyön pihapiiri oli juuri mamman syntymäkotina, ”Kultelan harmaa kaupunki”. Samasta kohteesta tuli kaksi muutakin kilpailutyötä, Alman enot Kalle Lukumies ja Nikolai Yli-Lukumies lähettivät omansa. Alman kilpailutyö

”Kirjoituksellaan Alma halusi myös osoittaa, että ihmisen onnellisuuteen ei tarvita paljon”

palkittiin, mutta tiedossani ei ole miten esimerkiksi enojen kilpailutyöt sijoittuivat. Almalle itselleen ei jäänyt varsinaista kopiota kilpailutyöstä, vaan ainoastaan harjoitelma. Siihen aikaan ei ollut tapana ottaa kopioita. Tapio Horila oli siinä uskossa, että kilpailutyöt säilyvät varmassa tallessa, kun ne lähetetään Kansallisarkistoon Helsinkiin. Mutta toisin kävi. Kilpailutöitä on etsitty ja kyselty monen ihmisen voimalla, myös Somero-Seuran taholta. Niitä ei ole löytynyt. Tämä on suuri menetys myös Somero-Seuralle ja jälkipolville. Kilpailutöitä oli varmasti enemmän kuin ne kolme edellä mainittua.

Alman kirjallisista töistä kärkeen nousee tarina Mettä-Jussi. Eli tarina Juho Takamaasta, joka syntyi 29.10.1881 ja kuoli 30.4.1943. Alma teki kirjoituksensa Mettä-Jussin syntymän 100 vuoden kunniaksi. Tarina julkaistiin Somero-lehdessä, Someron Joulussa ja Kultela, punasaven kylä -kirjassa. Kirjoitus sai aikanaan paljon huomiota ja sitä arvostettiin ja arvostetaan vieläkin. Kirjoituksellaan Alma halusi myös osoittaa, että ihmisen onnellisuuden ei tarvita paljon. Isolla rahalla ja omaisuudella ei ole merkitystä. Vaatimaton elämä riittää ja tärkeätä on elää ja sopusoinnussa itsensä, luonnon, ympäristön ja naapurusten kanssa unohtamatta vähäosaisia. Erakonakin eläen voi säilyttää huumorintajunsa ja elää onnellisena. Vaatimattomuus oli myös Almalle itselleen ominaista.

Alma osallistui myös kansalaisopiston perinpiiriin Unto-veljen kanssa

ja kyytimiestäkin tarvittiin. Kansalaisopisto antoi myös Almalle opetusta ja ohjausta taulujen maalaamiseen ja käsitöihin. Myös Tapio Horilan järjestämään somerolaisaiheiseen kaskujen ja sananparsien keruuseen Alma osallistui kiitettävällä innolla. Somero-Seura ja Tapio Horila teki myöhemmin materiaalista kirjoja, kaksikin, perusteluna ”että somerolaiset eivät kuolisi nauruun, sillä yksi kirja olisi ollut kerralla liian suuri annos huumoria.”

Alma on myös huomioitu vuonna 2001 Somero-Seuran kunniakirjalla, jossa mainitaan muun muassa ”tunnustuksen ja kiittolisuuden ilmauksena uskollisesta ja tuloksekaasta toiminnasta paikkakuntamme kotiseututyön hyväksi ja siitä esikuvaksi kelpaavasta kiintymyksestä, jota työllänne olette osoittanut kotiseutuamme kohtaan. Somerolla heinäkuun 8 p:nä 2001.”

Alman luonteenpiirteenä haluaisin mainita eläinrakkauden. Siihen kuului kaikki luonnon eläimet, linnut erikoisesti ja kotieläimet, erityisesti kissat pentuineen saivat häneltä hellyyttä ja huolenpitoa.

Muistuu nuoruudestani mieleeni Sitruuna-niminen lehmä, joka oli ominut Alman lypsäjäkseen, muut yrittäjät saivat käytännöllisesti katsoen ”kenkää”. Lehmä tunnisti Alman hellät ja lempeät kädet.

Me nuorimmat sisarukset, Hilka ja Maija, myös muistamme Alman huolenpidon pieniä ollessamme. Ja vielä kouluikään tullessamme Alma tarkisti reppumme aamulla kouluun lähtiessä, olivatko kaikki tarvittavat varusteet mukana

ja vaatteet siististi päällä ja tukka kammattuna.

Viime vuosina muistisairaana ollessaan Alma kyseli: ”Missä mamma on?” Mamma oli hänelle läheinen loppuun saakka. Alma pääsi lopuksi elämänsä matkan päättyessä arkkuhautauksen kautta mamman ja isän lähelle. Samassa sukuhaudassa lepää myös Alman kolme pientä veljeä sekä esivanhemmat äidin puolelta sukua. Siellä heitä on nyt sitten 12. Isän ydinperheessä oli 12 lasta, Alman ydinperheessä 12 lasta ja Rauhankalliossa oli 12 asukasta hoitajineen. Alma sai olla eläessään ja kuollessaankin ihmisten keskellä.

Alma oli luova persoo-

na ja se näkyi kaikessa. Sanotaan, että rakastuminen on luovan ihmisen perusominaisuus sekä mahdollisuus, ainakin kerran elämässä. Löysin Alman muistiinpanoista toiveen, että ”hän haluaisi viedä eräälle haudalle punaisia ruusuja jälleennäkemisen toiveen saattamana”. Nuoren ja ujon Alman muistaen ja tuntien tämä toive on nyt toteutunut – joskin 57 vuoden viiveellä. Olen nyt eräänä kauniina ja aurinkoisena syyskuun päivänä vienyt punaisia ruusuja naapurin karjalaispojan haudalle Somerolla.

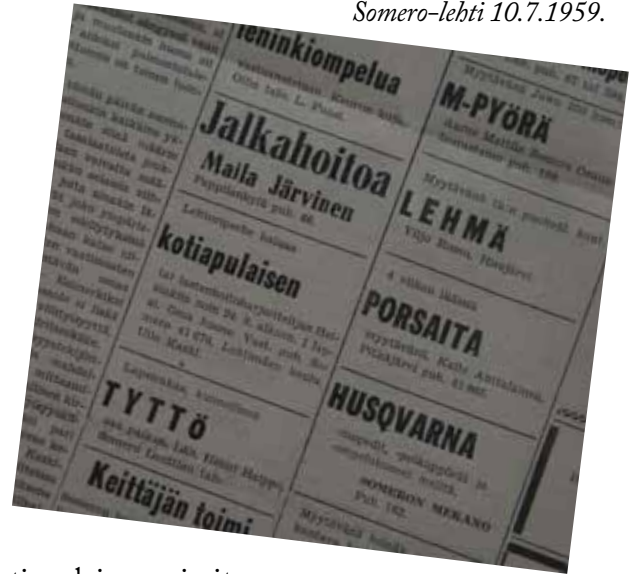
Sälekarin Kirjapaino

Somerolta Helsinkiin kotiapulaiseksi 1950-luvulla

Arja Fonsell on haastatellut äitiään Eeva Vuorista hänen kokemuksistaan kotiapulaisena helsinkiläisperheessä 1950-luvulla.

Kotiapulaista etsittiin lehti-ilmoituksella. Somero-lehti 10.7.1959.

Somerolainen Eeva Vuorinen lähti vuonna 1959 kotiapulaiseksi Helsinkiin. Hän oli tuolloin 17-vuotias juuri keskikoulunsa päättänyt nuori nainen. Hänen isänsä Urho työskenteli kirvesmiehenä rakennuksilla ja äitinsä Aino oli kotiäiti. Eevalla on kolme veljeä, joista vanhin oli jo tuolloin muuttanut omilleen. Kaksi nuorempaa veljeä, 12- ja 14-vuotiaat, asuivat vielä kotonaan Someron Joensuu kylässä. Eeva oli ollut samana vuonna ensimmäisessä työpaikassaan Vanhalla kartanolla aputyttöä, kun

kartanossa pidettiin kesävieraita. Nyt oli edessä muutto Helsinkiin kotiapulaiseksi.

Vuonna 1959 paikallislehti Somero julkaisi ilmoituksen, jossa etsittiin kotiapulaista tai lastenhoitajaharjoittelijaa opettajaperheeseen Helsinkiin. Eevan äiti vastasi ilmoitukseen ja päätti lähettää tyttärensä työhön pääkaupunkiin. Tyttäreltä itseltään ei kysytty, haluaako hän lähteä. Kotipaikkakunnalta ei tuolloin töitä löytynyt ja työ kuului itsestään selvyytenä koulunsa päättäneen nuoren elämään.

Kotiapulainen-nimitys oli vakiintunut yleiseen kielenkäyttöön toisen maailmansodan jälkeen. Toisinaan saatettiin puhua myös apulaisesta tai lastenhoitajasta. Yksityiskodeissa palveleminen oli nuorten naisten työtä, ja kotiapulaisen työ oli tyypillinen tyttöjen ja nuorten naisten ensiammatiksi. Vuonna 1950 lähes kolme kymmenestä ja vuonna 1960 kuusi kymmenestä oli alle 20-vuotiaita. Kotiapulaisten määrä kääntyi laskuun 1960-luvulla päiväkotien yleistyessä ja syntyvyyden laskiessa.

Isäntäperhe

Eevan isäntäperheeseen kuului vanhempien lisäksi pieni tytär. Lehtoriperheen asunto sijaitsi Pohjois-Haagassa, joka oli Helsinkiin 1950-luvulla rakennettu lähiö. Lähiöt edustivat 1960-luvulle asti aikansa ihanteellista, väljää ja luonnonläheistä asuinympäristöä, jonka katsottiin sopivan erityisesti lapsiperheille. Eevan isäntäperheen asunnossa oli keittokomero, ruokailutila, olohuone ja kaksi makuuhuonetta. Makuuhuoneista toinen oli kotiapulaisen käytössä. Asunto oli tuon ajan mittapuun mukaan hyvin moderni mukavuuksineen.

Useimmiten keski- ja yläluokkaiset perheet palkkasivat kotiapulaisen. Vakinaisten virassa olleiden virkamiesten ja toimenhaltijoiden tulot mahdollistivat apulaisen palkkaamisen. Sotien jälkeen uutta oli naimisissa olevien naisten ansiotyön yleistyminen myös ylä- ja keskiluokkaisissa perheissä. Eevan palveluksessa Helsingin perheessä elettiin murroksen aikaa. Vielä 1950-luvulla perheissä, joissa oli kotiapulainen, naisista vajaa puolet oli kotirouvia, kun taas 1960-luvulla heitä oli enää reilu kymmenes. Eevan per-

Loimaan kotitalouskoulussa opiskelleita nuoria naisia. Eeva toinen vasemmalta.

heen rouva oli ansiotyössä englannin kielen lehtorina.

Perheen rouva oli se, joka sanoi kotiapulaiselle, mitä tehdään. Eevan työtehtäviin kuului myös rouvan, englannin kielen lehtorin, oppilaiden englannin kielen kokeiden korjaus iltaisin rouvan apuna. Tämä kummeksuttaa jälkikäteen Eevaa: "Nyt mää ihmettelen kuin mää voin keskikouluenglannilla tarkistaa kokkei". Vapaata kotiapulaiselle annettiin joka toinen viikonloppu, mutta viikonlopun ruoat tuli olla tehtynä ennen vapaalle lähtöä. Jos perheelle oli tulossa vieraita, kotiapulaiselle ei vapaata annettu. Eeva lähti aina vapaina viikonloppuinaan linja-autolla kotiinsa Somerolle.

Kotiapulaisen työt

Eevan työt kotiapulaisena oli kirjattu kotiapulaisviikkoon. Työt pitivät sisällään kaiken, mitä kodinhoitoon kuului: lastenhoito, ruoanlaitto, leipominen, siivoaminen, pyykinhuolto ja kauppassikäynti. Lastenhoito oli vain ajoittaista, sillä perheen ainoa lapsi, alle yksivuotias tytär, oli Eevan työkomennuksen aikana pitkiä aikoja sairaalassa.

Kotiapulaisen piti joka päivä valmistaa aamupala, lounas, päivällinen ja iltapala. Työpäivä alkoi aamumuharhaisella ja jatkui aina iltaan asti. Eevan omassa

lapsuudenkodissa ei valmistettu niin suuritöisiä aterioita kuin hänen palveluspai-kassaan lehtoriperheessä.

Palveluspaikassaan Eeva sai ensimmäisen kerran elämässään maistaa ketsuppia. Eeva muistelee: "Hapan-korppua ja voita, ja pikkasen ketsuppia päälle. Ai, se oli makjaa ja hyvää."

Perheen sukulaisrouva, kirjailija Hilja Valtonen kävi viikonloppukylässä perheessä. Eevan tuli tuolloin useasti valmistaa kaalikäärleitä, jotka maistuivat sekä lehtoriperheelle että vieraalle. Jälkiruokaa piti myös aina olla.

Rouvalta ei juuri saanut apua tai neuvoja ruoanvalmistukseen. 17-vuotias kotiapulainen pärjäsi keskikoulun kotitaloustuntien, oman äitinsä oppien, käymänsä Huittisten kansanopiston kotitalouskurssin, keittokirjansa ja mustan vahakantisen reseptivihkonsa avulla.

Pyykinpesu hoidettiin pulsaattorikoneella. Eeva muistelee: "Oli ihan pikkun pulsaattori. Mahtus vain pieni määrä kerralla pyykkii. Pieni oli perhekin. Kylpyammeessa huuhdeltiin ja liotettiin [pyykki]." Mankeli löytyi taloyhtiön yhteisistä tiloista, ja silytys hoidettiin huoneistossa. Mankelointiin osallistui myös perheen rouva.

Kotiapulainen käytti omia vaatteitaan eli omia hameitaan; työasua ei ol-

lut. Esiliina oli omasta takaa mukana. Jokapäiväinen pölyjen pyyhkiminen kummastuttaa vielä vuosikymmenten jälkeenkin Eevaa. Silloin se hoidettiin, kun niin oli kerran käsketty. Matot vietiin useamman kerran viikossa tuulettumaan ja lattiat pestiin; siisteydestä pidettiin erityistä huolta.

Vapaa-aika

Syksyn 1959 aikana Eevan äiti kirjoitti rouvalle ja pyysi tältä, että Eeva pääsisi lyhyelle kirjanpitokurssille. Sitä hän kävikin iltaisin Helsingin keskustassa joitakin kertoja syksyn aikana. Hiukan Eeva kertoo arastelleensa liikkumista pimeällä Helsingin keskustassa.

Muutoin Eeva vietti vähäisen vapaa-aikansa perheen asunnossa. Hän luki perheen kirjahyllystä Hilja Valtosen romaaneja. "Mihinkä sitä olisi voinut mennä, kun ei tuntenut ketään ja seutukin oli vieras?" ihmettelee Eeva asiaa kysyttäessä. Rouvan kanssa Eeva kävi lauantaiaamuisin Helsingin keskustassa kauppatorilla ostoksilla. Perheen pienokaisen joutuessa olemaan pitkiä aikoja sairaalassa rouva otti Eevan mukaansa tyttöä tervehtimään.

Jouluostoksilla Eeva kävi Stockmannin tavaratalossa. Hän osti sieltä tarvikkeita valmistukseen perheenjäsenilleen joululahjoja, muun muassa mosaiikkipaloja pannunalustaan äidilleen. Eevalle Stockmannilla käynti merkitsi ensimmäisten omien palkkarahojen mahdollistamaa ostosten tekoa. Maalta tulleelle nuorelle naiselle tavaratalossa käynti tarjosi unohtumattoman elämyksen.

Kotiapulaisen asema perheessä

Eevalle oli varattu perhees-

sä oma huone. Usein tällaista omaa tilaa ei ollut, vaan apulainen saattoi nukkua alkovissa, keittiössä tai muussa pienessä tilassa, osa ei asunut lainkaan perheessä. Eeva myös söi muun perheen kanssa yhteisessä ruokapöydässä kuten ainakin perheenjäsen. Sinuttelu ei kuitenkaan ollut sopivaa vaan kotiapulaisen tuli puhutella isäntäpariskuntaa "rouvana" ja "lehtorina". Myös lehtori puhui Eevan kanssa, vaikka rouva vastasikin kotiapulaisen töiden ohjaamisesta.

Perheenjäsenen asemaan kotiapulainen taasen luokiteltiin silloin, kun hänet otettiin mukaan katsomaan sairasta tyttärtä sairaalaan. Kotiapulaisen aseman määrittelemisen perheessä oli yksinomaan isäntäperheen vallassa. Eeva viihtyi kotiapulaisena eikä edes kyseenalaistanut pitkiä työpäiviään tai vähäistä vapaa-aikaansa. Siitä huolimatta, että ensimmäinen kotiapulaislaki vuodelta 1949 määräsi 10-tuntisen työpäivän ja viikoittaiset vapaat, käytäntö toimi pitkään toisin.

Eeva palaa Somerolle

Eeva ehti olla palveluspai-kassaan noin puoli vuotta. Lehtoriperhe olisi mielellään pitänyt Eevan pitempäänkin kotiapulaisenaan. Eevan oma äiti kuitenkin sairastui ja hänen piti muuttaa takaisin Somerolle lapsuudenkotiinsa.

Lähteet:

Eeva Vuorisen haastattelu 30.11.2012. Arja Fonsellin kokoelma.

Rahikainen, Marjatta ja Kirsi, Vainio-Korhonen (toim.): Työtelias ja uskollinen. Naiset piikoina ja palvelijoina keksijältä nykypäivään. SKS, Helsinki 2006.

Arkea, juhlaa ja satumaisia hetkiä -

Miia Raivikko

Pop-jazz-kantelisti Ida Elina valloitti Kiiruun puiston avajaisvieraiden sydämet.

Miia Raivikko

Kiiruun kulttuuripuisto avattiin juhlallisin menoin ex-kaupunginjohtaja Leo Haltsosen (keskellä oikealla) johdolla. Avajaisnauhan leikkaamisessa avustivat kaupunginhallituksen puheenjohtaja Kati Fonsell-Laurila, sivistysjohtaja Jari Honkala ja Someron Kulttuuri ry:n puheenjohtaja Petri Siviranta.

Keanne van de Kreeke

Tervaskannon taidekerho toi iloa ja virkistystä palvelutalon asukkaiden arkeen.

Mistä muistetaan Someron kulttuurivuosi 2014? Veikeistä patsaista Kiiruun puistossa, 24 tuntia raikuneesta Satumaa-tangosta vaiko kenties hattupäisestä härästä? Tai ehkä sittenkin vastakunnostetun Kiiruun puiston auringonpaisteisesta avajaispäivästä, jonka kesää enteillyt tunnelma valtasi kaupunkilaisten sydämet?

Vuosi 2014 oli täynnä hienoja perinteitä, mutta toi myös paljon uusia, mielenkiintoisia tuulia mukanaan. Vakiintuneista tapahtumista Lamminniemen Hyvinvointikeskuksessa vietetty arvokas kansallisen veteraanipäivän juhla jäi lähtemättömästi monien mieliin ennätysyleisöllään ja emeritusarkkipiispa Jukka Paarman ansiokkaalla juhlapuheella. Toukokuussa järjestetty vuotuinen Kulttuuripäivä taas avasi tapahtumarikkaan kesän monipuolisella kulttuuritarjonnallaan.

Yllätyksellisiä elämyksiä

Toistamiseen kansainvälisen ravintolapäivän kanssa kättä lyönyt Kulttuuripäivä tarjosi suurelle kävijäjoukkoille sekä mieltä että makunystyröitä hiveleviä elämyksiä, joista vähäisimpänä ei voida pitää Kiiruun kulttuuripuiston avajaistilaisuutta. Kaupunkilaisten yhteiseksi olohuoneeksi kunnostettu puisto avattiin juhlavasti ex-kaupunginjohtaja Leo Haltsosen johdolla. Pääkaupungista esiintymään saapunut virtuoosimainen kannelturi Ida Elina hurmasi avajaisyleisön raikkaalla soittamalla ja välittömällä läsnäolollaan. Aiempien vuosien tapaan Kulttuuripäivässä korostui yllätyksellisyys: kuka on esimerkiksi sanonut, ettei kirjastossa tai marketissa voisi tanssia? Tai että silitysrauta on vain vaateparsien huoltamista varten? Kulttuuripäivänä missä ja millä vain voitiin tehdä taidetta ja ravintoloitsijaksi saattoi ryhtyä kuka tahansa.

Täysin uutena tapahtumana Someron Kulttuuri lanseerasi monissa muissa Suomen kaupungeissa traditionaaliseen asemaan kohonneen vappuaaton lakituksen. Lakituksen kohteeksi valikoitui itseoikeutetusti Uno Syrjälän härkäpatsas. Runsaasti yleisöä ja tiedotusvälineitä torille houkuttanut iloinen tilaisuus sisälsi kulttuurituottajan lausuman puheen sekä tapahtumaidean isien, Someron Laulumiesten, esityksen. Kyseisen tapahtuman tiimoilta voidaan todeta, että jotakin ainutlaatuista voi syntyä silloin, kun oikeat tekijät kohtaavat. Näin kävi, kun kulttuurituottaja sai yhteyden pitkäjärveläiseen käsityöläiseen Sari Witkaan, joka huovutti komean kukkahatun, joka sopi torin härälle kuin sarvet päähän. Vaikka härkä ei keväen tuisuissa ehtinytkään lakistaan kauaa nauttia, jatketaan

Heikki Kärrä

Someron Laulumiesten puheenjohtaja Pentti Koskimaa, kulttuurituottaja Miia Raivikko ja maatalon emäntä Sari Witka vastasivat härkäpatsaan lakituksesta

Someron Kulttuurin vuosi 2014

innostuneen vastaanoton saanutta tapahtumaa myös tulevaisuudessa – kenties Someron kulttuuritarjontaan tiiviisti kuuluvaksi jokavuotiseksi perinteeksi asti.

Luovaa hulluutta

Vuoden 2014 kohokohtana voidaan pitää Unto Monosen Satumaa-tangon 60-vuotisjuhlan kunniaksi järjestettyä suur-tapahtumaa, joka toi niin Someron torille, Kiiruun puistoon, kirkkoon kuin muillekin tapahtumapaikoille runsaasti kävijöitä myös kaupunkimme ulkopuolelta. Satumaa Soikoon 24h! -tapahtumassa kuultiin, nähtiin ja koettiin mitä kekseliäimpiä variaatioita suomalaisten rakastamasta tangosta. Yli vuorokauden kestäneen karnevaalin kulttuuritarjonta herätti monenlaisia tunteita; se nauratti, kosketti, hämmästytti – ja nostatti jopa käsiin rakkoja niille rohkeille, jotka uskaltautuivat yölliseen kirkkovenesoutuun. Kun Satumaan viimeiset tahdit laulettiin päivän päätteeksi spontaanin yhteislaulun muodossa Unto Monosen haudalla, oli raavaimmankin kanssaeläjän vaikea olla herkistymättä. Viimeistään Kirkkojärven ylle ilmestynyt sateenkaari kruunasi onnistuneen päivän ja osoitti, ettei Satumaata kenties tarvitsekaan etsiä sateenkaaren päätä kauempaa.

Satumaan siivittämänä Kiiruun puistoon kohosi kesän ajaksi elämyspuisto, joka sai ohikulkijan hieraisemaan silmiään: lymylikö kukkapenkin kätkeissä todellakin krokotiili ja kivimakasiinin edustalla virtahepo? Tämä mielikuvituksen temmelyskenttä toi Alpo Koivumäen kesyttömän safarin keskelle suomalaista kaupunkipuistoa ja Väinö Ojan vallattoman kyläkokouksen kaupungintalon pihapiiriin. Kyseisen nykykansantaiteen näyttelyn koonnut Arto Tuominen osoitti jälleen, että luova hulluus elää yhä. Tuskin on koskaan yksikään puupatsas herättänyt niin paljon keskustelua Somerolla kuin Väinö Ojan moottorisahaveistokset Art on ITE -näyttelyssä. Näyttely onnistui liikuttamaan ihmisiä – kuten myös omaa elämäänsä eläneitä patsaita. Vieraskirjaan kertyi kesän aikana miltei 1000 nimeä, joista kaukaisimmat aina Australiasta asti. Näyttelyn yleisöpalautteissa kiiteltiin näyttelyn helppoa saavutettavuutta: mikä olisikaan helpompi tapa kohdata taidetta arjen keskellä kuin poiketa koiran ulkoilutuslenkillä kesänäyttelyyn?

Mielekästä tekemistä

Saavutettavuus ja kulttuurin tuominen osaksi asukkaiden arkea olivat Someron Kulttuurin keskeisiä päämääriä vuonna 2014. Yhdistys järjesti vuoden aikana lukuisia pienempi-

muotoisia kulttuurielämyksiä, jotka eivät välttämättä näkyneet niinkään suurelle yleisölle, mutta olivat merkityksellinen osa kokijoidensa arkista elämänpiiriä. Tässä työssä kulttuurin hyvinvointivaikutukset olivat tärkeässä asemassa. Maaliskuussa 2014 aloitettiin palvelutalo Tervaskannossa ikäihmisille suunnattu taidekerho, jota ohjasivat kuvataiteilija Keanne van de Kreeke sekä teatteritaiteilija ja viestintäpedagogi Olla-Riitta Aarikka. Kerho toi virkistystä, iloa ja yhteisöllisyyttä palvelutalon asukkaiden arkeen, joilla ei muuten olisi ollut mahdollisuutta osallistua Someron kulttuuritarjontaan. Kevään viimeisessä kerhotapaamisessa osallistujat kruunattiin kukkaseppelein ja jokainen sai muistoksi itsestään otetun kuvan. Kuvaushetki oli mieleenpainuva, sillä monen kerholaisen ryhdissä tapahtunut muutos ja katseesta kuvastunut innostus olivat paras kiitos, jonka tekemästämme työstä saatoimme saada.

Kulttuurista haettiin avaimia hyvinvointiin myös yhteistyössä Salon Muistiyhdistyksen ja Someron kaupunginkirjaston kanssa järjestetyssä Aivoterveyspäivässä maaliskuussa. Ikäihmisten ohella vuoden kulttuuritarjonnassa pyrittiin huomioimaan kaikki ikäryhmät vauvasta vaariin. Alakoululaiset pääsivät esimerkiksi tutustumaan klassisen musiikin maailmaan yhdessä nuorisotoimen kanssa pidetyssä sellokonser-tissa. Lapsiperheille taas tarjottiin puuhaa muun muassa Härkälän uimarannalla ilakoiduissa Lasten Kesäkekkereissä ja Hämeenportissa rokatussa Lasten Sunnuntaissa.

Someron Kulttuurin jäsenyhdistykset järjestivät vuoden aikana aktiivisesti myös omia tapahtumiaan laulukiertueista siivouspäivän kirpputoreihin ja vanhustenviikon vierailuihin vain muutamia mainitakseni. Suurin työ tapahtumien ideoinnista käytännön toteutukseen tehtiin vapaaehtoisvoimin ja talkootyötunteja säästelemättä. Someron Kulttuuri haluaa kiittää sydämellisesti jokaista kaupunkimme kulttuurielämän eteen töitä vuonna 2014 tehnyttä! Jäsenyhdistystemme lisäksi suuren kiitoksen ansaitsevat lukuisat yhteistyökumppanimme, joita ilman monipuolisten kulttuuripalveluiden tuottaminen ei olisi ollut mahdollista. Lopuksi kiitämme myös tapahtumiin osallistunutta värikästä kävijäkuntaa työtämme kohtaan osoittamastaan kiinnostuksesta. Tehdään vuodesta 2015 vähintään yhtä ainutlaatuinen ja kulttuurintäyteinen!

**Someron
KULTTUURI**

Alpo Koivumäen kiertäysmateriaaleista valmistamat savannin eläimet toivat Kiiruun puistoon suuren joukon kävijöitä kesän 2014 aikana.

Väinö Ojan moottorisahaveistokset ilahduttivat ohikulkijoita kaupungintalon edustalla Art on ITE -näyttelyssä kesällä 2014.

Mia Raivikko

Reijo Siltasaari, Lehtimäen kansakoulunopettaja 1964-1965

Olipa kerran Lehtimäen koulu ja elävä kylä.

Syyskuun alkupuolen ilta 50 vuotta sitten on ensimmäisiä pysyviä muistoja Lehtimäen koulusta. Kesken iltaa katkesi pihalla pyörivä potkupallo. Kylän nuoret saivat hengähtää, kun uutta opettajaa huudettiin puhelimien. Isoäitini, Kivirannan mamma oli kuollut. Peli kuitenkin jatkui, yksi totisempaa toisia.

Toinen opettajapaikkani oli löytynyt kotipitäjästä. Juuri 24 täytettyäni sain aloittaa väliaikaisena opettajana Lehtimäen kyläkoulussa. Jotakin tuttua oli: muutamia nuoria, myös ikäisiäni, joiden kanssa oli takavuosina touhuttu samoissa urheilukisoissa - taunoja, penttejä, maunoja, ilmareita, siinä olin nyt

heidän kanssaan vetämässä liikuntakerhoa nuoremmille. Näitä kylässä riitti.

Olin astunut Valtosen Viljon suuriin saappaisiin. Jotenkin tunsin ja tiesin hänet aktiiviseksi urheilumieheksi vielä varttuneina päivinä. Eiköhän hän ollut yksi niistä, joiden ansiosta syntyi Someron Pallo. Jalkapalloon ja lentopalloon yhdistin aiemmat muistikuvani Valtosen Villestä.

Ville oli viimeisen päälle tunnollinen. Pitkään jo oli koulusyksy kulunut, kun Ville ilmestyi koulun puutarhaan. Hän halusi kääntää koko puutarhan kasvimaan lapiolla vielä kerran. Oliko se hyvästien heitto rakkaille pensaille, puille ja monille muistoille? Jos en tuota silloin ihan noin ymmärtänyt, ymmärrän nyt itsekin viiden eri koulun puutarhaa ton-

kineena. Vasta sitten löytyi omaa maata jalkojen alle.

Vireä kylä

Koulutyön aloittamista helpotti se, että työkavereikseni sain turvalliset naiset, niin koulun kuin kylänkin tuntevat. Irene opetti kolmea alinta luokkaa. Anja piti huolen siitä, että luokat aamu aamun jälkeen hohivat puhtaina ja että nälkä pysyi loitolla niin oppilailta kuin aikuisiltakin. Eikä sovi unohtaa Einoa, joka harva se päivä kävi pilkkomassa klappeja koulun tarpeisiin. Ettei vaan lopulta käynyt kuten Isoisän olkihatussa? "...Silmiin sinisiin, niin kaikki klapit pilkkonut hän kohta olis niin".

Kylän vireydestä kertoo koulun oppilasmäärä, joka koulukuvamme perusteella oli ainakin 39. Valtosen

aikana edellisvuonna se oli reilusti yli 40. Luokka-asteita oli ensimmäisestä seitsemänteen vielä minunkin aikani.

Kuitenkin Someron kunnan isät viisaudessaan olivat päättäneet, ettei tätä toista opettajanvirkaa enää sovi täyttää vakinaiseksi. Pelättiin väen vähenevän. Ei siinä koulun johtokuntaakaan kuunneltu. Ei, vaikka yksi suupaltti johtokunnassa lupasi taata oppilasmäärän säilymisen, kun vain kyläläiset antaisivat hänelle "täydet valtuudet asian hoitamiseen". Tuohon ei ollut luottamista. "Väliaikaista kaikki on vaan...", totesin ja varauduin vain yhden vuoden pestiin.

Jos oli oppilaita, oli kylässä nuoriakin, ainakin alle armeijaikäisiä poikia, joille palloilukerhoakin pidettiin.

Reijo Siltsaaren albumi

*Todennäköisesti syksy -63.
Valtosen viimeinen kouluvuosi.*

Takarivi opettaja Irene Lähteenkorva, Silja Lemberg, Marja-Liisa Pyykkö, Raija Suonpää, Liisa Paija, Arja Känkänen, Kauko Kankainen, Timo Käkönen, Jari Laiho, Raimo Suonpää, Jukka Älli ja opettaja Viljo Valtonen. 3. rivi Anja Helenius, Eija-Leena Grönholm, Mirja Rouhiainen, Jorma Suonpää, Risto Lemberg, Esko Paija, Timo Levo, Kari Känkänen, Risto Älli, Ero Närvänen ja Jukka Suonpää. 2. rivi Sirkka Suonpää, Tarja Viholainen, Leena Alanen, Raili Lindblad, Matti Älli, Henry Leskinen, Ero Kankainen, Lindblad, Hannu Kauppi, Heikki Kovanen, Tapani Suonpää, Kari Paija, Terho Lindblad ja Hannu Hakamäki. 1. rivi Virva Pyykkö, Sari Grönholm, Terttu Levo, Riitta Suonpää, Mirja Paija, Kai Suonpää, Asko Raunemaa, Esko Vuori, Jukka Käkönen, Jarmo Viholainen ja Reijo Suonpää.

Kun ei kavereilla kummemmin ollut kulkuvälineitä, illat ja viikonloputkin kuluivat omaa kylää elävöittämässä.

Tarmokkaina velikultina he olivat rakentaneet lähimetsikön kätköön ikioman huvimajan, joka syksyisinä iltoina toimi turvallisena tukikohtana. Tukikohtana he tuntuivat välillä pitävän myös entistä rakkaaksi kokemaansa kouluaan. Sivukirjastoiltoina oli houkutus piipahtaa rappukäytävään sadesuojaan tupakalle. Kokeilivatko he uutta opettajaa; josko tupakanpoltto hyvinkin passaisi? Ei passannut. Ties vaikka ihan kirkkokuoroon olisivat pyrkineet. Sekin piti iltaisin koululla harjoituksia.

Musiikkimaakareita poikajoukossa löytyi ilman kuoroharjoituksiakin. Serenadit saunan ikkunan takana iltapimeässä eivät vain oikein olleet lumonneet nuorta naisopettajaa. Hän alkoi lämmittää saunaa kiusallaankin valoisaan aikaan ja karkotti näin valonarajat donjuanit.

Tekemisen ja harrastamisen puutteeseen järjestin palloiluiltoja. Ensin koulun

piha sai toimia välttävänä potkupallokenttänä. Kaikki oli silloin suhteellista. Siinä isommatkin pojat ja jopa aikamiehet mahtuivat pelamaan paremman puutteessa.

Iltojen pimetessä saatiin Gustafssonin Arvin luvalla pelipaikaksi Lehtilä, seurantalot, jonka jokainen takavuosien tanssihaluinen oli oppinut tuntemaan. Sen ajan lentopallotilaksi se oli riittävä, tosin vähän kylmä pahemmilla pakkasilla. Lämpö piti saada pelamisen riemusta, ja se kelpasi meille. Tykästyimme ja kiinnymme paikkaan niin, että joskus joku piti ihan kantalakkin ohjata ulos.

Ajankulua ja työtä riitti

Kylän keskipiste koulun lisäksi oli kyläkauppa. Lehtimäen osuuskauppaa hoiteli Toikan Aaro Maija-vaimonsa kanssa. Pariskunta ja heidän kotinsa tulivat vuoden aikana hyvin tutuiksi. Paikallisena Aaro tiesi parhaiten kulmakunnan asiat. Kauppa oli muutakin kuin pelkkä kauppa. Se oli tapaamispaikka, tietotoimisto, posti ja juttutupa. Lensipä

juttu joskus niinkin rehvakaasti, että joku herkkähiipiäinen naisihminen häipyi ja jätti ostokset tekemättä. Sillä kerta sattui kylän suulaimmaksi tiedetty isäntämies panemaan parastaan.

Kaupasta sai kaikkea tarpeellista paitsi maitoa. Maitopaikkani toimi lähinaapurissa Reino Suonpään talo. Sinne menin iltalypsyyn aikaan kahden litran kannun kanssa, ja lypsylämmintä maitoa riitti päiväksi tai pariksi. Suonpää-nimisiä taloja oli kylä puolillaan. Aina kolmesta tai neljästä kävi oppilaitakin koulussa.

Illat olivat pitkät ja pimeät. Radio ainoana puhekaverinani kaipasin vaihtelua. Aivan naapurissa oli Lehtimäen talo emäntineen. Saipa sieltä samalla makoisat kahvit, jos laittautui televisiota katselemaan. Kun hyppäsi pyörän selkään ja polkaisi pidemmälle, sai kertakaikkisen kestityksen. Raunemaan emännän karjalainen ruislimppu paksuine kinkkusivuineen sävätti aina nälkäistä miestä. Samalla voi haastella Pekan ja perheen kanssa sekä tavata

kotioloissaan Askoa, koko koulun lemmikkiä.

Vaikka kotini Rautelaan oli vain viitisentoista kilometriä, sinne ei kesken viikkoa tullut pyöräiltyä. Linja-autoyhteys Lehtimäkeenkin kyllä oli, mutta se oli suunniteltu niin, että se palveli pääasiassa Joensuussa koulua käyviä. Aamulla sekä illalla kulki kumpaankin suuntaan yksi vuoro Lehtimäen kautta Someron ja Loimaan väliä.

Lehtimäen koulurakennus oli tyydyttävä sen aikaiseksi kouluksi: tilavat, valoisat luokkahuoneet ja tehokkaat puu-uunit. Kylmä vesi tuli ja meni. Piha oli turvallinen, eikä siinä ollut turhia vippasvehkeitä. Piharakennuksessa oli puuhuusit tytöille, pojille ja opettajille erikseen, kuten siihen aikaan kuului.

Asuntoja oli kahdelle opettajalle. Ne olivat työsuhteasuntoja, jollaiset kunta veloitettiin siihen aikaan järjestämään. Opettaja myös veloitettiin asu-

Tilipalvelut – Isännöinti
Kiinteistönvälitys

Someron Asunto-keskus Oy

*Hyvää Joulua ja
 Onnellista Uutta Vuotta*

KULJETUS KLEMELÄ KY

*Hyvää Joulua ja
 Onnea alkavalle
 vuodelle*

SOMERON KONEVUOKRAAMO

Metallitie 6, 31400 Somero, puh. (02) 748 7388, 050 534 1721

Joulurauhan

*Someron Kukkakeskus ja
 Hautaustoimisto Kauppi*

Joensuuntie 25, puh. (02) 7485 385, 0500 743 024
 www.kukkakeskuskauppi.com
 Ma-pe 8.30–17, la 8–15, su 9–13

LAMMINNIEMI

*Hyvää Joulua ja
 Onnellista Uutta Vuotta!*

Someron Lämpö Oy

Someron Vesihuolto Oy

Joensuuntie 49 31400 Somero
 puh. 02-779 1347

*Hyvää Joulua ja
 Onnellista Uutta Vuotta!*

PELLAVAKESKUS

Joensuuntie 49. P. (02) 748 7433
 www.pellavakeskus.fi

SOMERON PUUTAVARA KY

toivottaa asiakkailleen

*Hyvää Joulua ja
 Onnellista Uutta Vuotta*

Someron Apteekki

Joensuuntie 36, 31400 Somero, (02) 748 5678

**Palvelemme ma-pe 8–19
 la 9–15**

www.someronapteekki.fi

www.avainapteekit.fi

Avainapteekit

**SOMERON
 AUTOPALVELU**

Erkki Mentula

**HENKILÖ- ja PAKETTIAUTOJEN
 HUOLLOT JA KORJAUKSET**

**Viljatie 4, Somero
 puh. (02) 748 5077**

Syksy -64, luokat 1-7. Takarivi Liisa Paija, Raija Suonpää, Silja Lemberg, Anja Helenius, Risto Lemberg, Jari Laiho, Jukka Suonpää, Timo Käkönen, Hannu Hakamäki, Jorma Suonpää, Risto Älli ja opettaja Reijo Siltasaari
3. rivi Eero Kankainen, Henry Leskinen, Hannu Kauppi, Raimo Suonpää, Kari Paija, Timo Levo, Sirkka Suonpää, Tarja Viholainen ja Mirja Rouhiainen. 2. rivi Jukka Käkönen, Esko Vuori, Tapani Suonpää, Reijo Suonpää, Kai Suonpää, Jarmo Viholainen, Asko Raunemaa, Heikki Kovanen ja Jukka Älli. 1. rivi Erja Suonpää, Eija Suonpää, Sari Grönholm, Terttu Levo, Mirja Paija, Riitta Suonpää, Virva Pyykkö, Eeva-Liisa Topo, Merja Viholainen ja Matti Älli.

maan koululla. Siinä tuli tutuksi kyläyhteisön kanssa aivan eri tavalla kuin nykyisin. Tämän päivän opettajat painelevat koulupäivän päättyessä mahdollisimman kauaksi kasvateistaan ja kylämiljööstä.

Kaikki oppilaat kuljivat jalan tai pyörällä kouluun. Kuljetuksista ei ollut tietoaakaan edes pienimmillä. Kunto pysyi hyvänä, kun välitunnitkin kuluivat oma-toimisessa liikunnassa. Koulukiusaamisesta ei ollut harmia. Enemmän taisi opettaja kiusata juoksuttamalla oppilaita milloin minkäkin nur-

kan ympäri. Se oli silloin olevinaan paras tapa ojentaa. Ja kunto nousi, varsinkin pojilla!

Koulutyöstä jäivät parhaiten mieleen ne päivät ja hetket, kun tehtiin jotakin tavallisesta koulutyöstä poikkeavaa: lentopalloturnaus Pitkäljärven koulussa, hiihtokilpailumatka Saarentaan kouluun linja-autolla, koulun joulut ja juhlat sekä varsin mainio näytelmämme Amerikan Mari. Siinä Amerikasta palannut Mari pistäytyi kotikyläänsä ja koko kylä tuli häntä hämmästelemään: ”Jo tulloo, jo Amerika Mar

tulloo!” ”No joha sieltä tullooki koko kylä.” ”Sieltä tuloo Ukomäe isäntäkki. Tommo, tempaa sie isännäl penkki.” Näinhan se alkoi, tämä katkelma Kersti Bergrothin näytelmästä Anu ja Mikko. Se murteen puhuminenkin kävi oppilailta luontevasti, ”ko lapsis ol monni, joihe koton viel haastetti karjala murretta.” Olikohan tämä peräti joulujuhlanäytelmä?

Pysyvimmat muistot, jopa alkuperäiset dokumentit, ovat säilyneet Someron kunnan järjestämistä lasten kulttuurikilpailuista. Lehtimäen koululaisten runosuoni sykki niin, että palkintoja saatiin kahmalokaupalla. Alle 13-vuotiaiden runokilvan voitti Jari Laiho 6lk. Kolmannen palkinnon sai Mirja Rouhiainen ja neljännen palkinnon Tarja Viholainen. Yli

13-vuotiaiden sarjassa toisen palkinnon sai Raija Suonpää 7lk, kolmannen palkinnon jakoivat Jukka Älli ja Silja Lemberg. Neljännen palkinnon sai Risto Lemberg.

Nämä palkitut runot pantiin näytteille koulun seinälle kaikkien ihailtaviksi. Kirjoitettiin kaikki A 3 -kokoiselle piirustuspaperille pulloon kastettavalla mustekynällä ja lasten omilla käsialoilla. Nämä originellit paperit otti opettaja muistoksi lähtiessään keväällä. Nyt toimitan ne Someron Joulun toimitukselle. Varmaan runoista jokunen mahtuu kruunuksi tämän muistelun perään. Entinen opettaja tervehtiikin lämpimän muistoin kaikkia oppilaita, työkavereita ja kyläläisiä.

Jatkuu sivulla 48

”Koulukiusaamisesta ei ollut harmia. Enemmän taisi opettaja kiusata juoksuttamalla oppilaita milloin minkäkin nurkan ympäri”

Lehtimäen koulun oppilaat osallistuivat keväällä 1965 Someron kunnan kansa- ja kansalaiskoulujen kulttuurikilpailuun. Koululaiset keräsivät runoillaan hyviä sijoituksia.

Sarja alle 13 v.

palkinto

Välitunti

Välitunnilla lapset ovat,
vikkelät ja vallattomat,
leikit ovat jokaisella,
pienen, suuren kokoisella.

Tytöt leikkivät kotia,
pojat taas kauheita sotia.
Toiset palloa pelaavat,
toiset hyppivät, juoksevat

Aivotyö kun hermot kiristää
ulkoilma mieltä piristää.
Aika kuluu rattoisasti
välitunnin loppuun asti.

Laskiainen

Tuli lauha laskiainen,
laskiainen luistavainen.
Liukkahasti lasketellen
suksillansa sujutellen
lapset laskevat mäkeä
kalliolla kapuavat.
Laskiessaan laulevat,
luisuessaan luikkailevat:
”Pellavat pitkiksi tulkoon,
nauriita kuin nurkan päitä!”
Hernerokka heitä vartoo,
pulla-maito maittavainen.

Jari Laiho

3. palkinto

Keväätulo

Aurinko paistaa helottaa,
pajunkissat puhkeaa.
Puro pieni liplattaa,
pikkulinnut sirkuttaa.

Kohta kukkiin puhkeaa,
laaja hakamaa.
Vuokon naama puhdas on.
Kevät kirkas huoleton!

Mirja Rouhiainen

Sarja 13-16 v.

palkinto

Kevät

Kaunis kukkien loiste,
kirkas vesien loiske
ja auringon suloinen kehrä.
Se on kevät.

Muuttolintujen liverrys taivaalla.
Valkoisten untuvapilvien leijailu
on kuin joutsenet järvien pinnalla.
Puiden huminaa metsässä.

Se on kevät.

Raija Suonpää

palkinto

Metsäneläinten talvea

Talvi on tullut ja pakkanen silloin
paukkaa nurkissa kuutamoiloin.
Tähdet taivaalla kirkkaana loistaa
pimeyden ne nurkista poistaa.

Metsän pimennossa jänönen laukkaa,
sen poikaset pesässään einettä haukkaa.
Siellä ne suojassa kylmältä ovat,
kun on ulkona pakkaset kovat.

Kettu se hiipii koivikon laitaa
katselee sitten vanhaa aitaa.
Siellä se jonkun liikkuvan huomaa:
myyrä se siellä kaivelee uomaa.

Teeri taas kaivaa lumehen kuoppaa,
lumi se lentää, kun jaloillaan ruoppaa.
Pesäpaikkaansa pienoista tehden
välipalaksi haukkaa kuivuneen lehden.

Linnut lentävät talojen suojaan.
Kaikki näin kevättä odottaa.
Kerran se saapuu ja silloin on lämmin,
ketään ei valtaansa vilu saa.

Silja Lemberg

Maailma pyörii rahan ympärillä ja tätä karusellia pitävät vauhdissa pankit. Jo keskiajalla rikkaat kauppiat ympäri kristikuntaa ymmärsivät, ettei rahaa turhaan kannattaisi kantaa taskuissa varkaita varten. Kannattavampaa olisikin siis perustaa rahajärjestelmä, jonka avulla välttyttäisiin rosvoilta ja myös taattaisiin rahan saatavuus eri kauppa-alueilla. Samoihin periaatteisiin perustuu myös nykyinen rahajärjestelmä – tosin hieman laajemmassa mittakaavassa laajentunein merkityksin.

Nykyään on lähes mahdollonta välttyä pankkien vaikutuksesta arkielämään: palkat maksetaan pankkitilille, ruokaostosten maksu suoritetaan vaivattomasti luotto- tai pankkikortilla, omistusasuntoa varten on haettava pankilta lainaa ja vuokra-asuntoakin varten tulee perustaa pankkiin vuokravakuustili. On siis lähes kansalaisvelvollisuus olla jonkin pankin asiakas, muuten syrjäytyy yhteiskunnasta. Lisäksi yritykset, joiden tuottamia hyödykkeitä ja palveluita ostamme, on mitä luultavimmin perustettu rahalla, jonka jokin pankki on sille myöntänyt. Oikeastaan siis pankit määräävät, mitä ja miten ostamme.

Pankkijärjestelmämme on kuitenkin kaikessa täydellisessä toimivuudessaan haavoittuvampi kuin voisi todellisuudessa uskoa-

LUOTTAMUSPULA

*Paras ylioppilasaine
Someron lukiosta.*

kaan. Talouden suhdannevaihtelut ovat luonnollinen osa alati muuttuvaa taloutta, mutta niiden jyrkkyys määrytyy useimmiten pankkien tekemistä päätöksistä. Vuonna 2008 nämä päätökset kuitenkin eskaloituivat maailmanlaajuisiksi finanssikriisiksi: vakavaraiseksi koetut pankitkin kaatuvat luottotappioihinsa, ihmisten koteja jouduttiin pakkohuutokauppaamaan ja yrityksiä ajautui konkurssiin, kun lainaa ei enää kyetty myöntämään. Koko rahajärjestelmä oli kaatua pankkien ahneuteen.

Tilanteeseen päädyttiin, kun Yhdysvalloissa eräät pankit myönsivät niin kutsuttuja subprime -lainoja korkealla korolla ja pitkällä laina-ajalla ihmisille, joilla ei niihin oikeasti olisi ollut edes varaa. Ihmisille luotiin mielikuvia unelmista, joista he ennen eivät olleet uskaltaneet unelmoida. Yhtäkkiä jokaisella oli varaa ostaa unelmiensa omakotitalo tai kesämökki. Samalla pankit tekivät uskomattomia voittoja, eikä ”hyvin toimivasta” järjestelmästä yksinkertaisesti raaskittu luopua, vaikka alusta asti tiedettiin, että se ei tulisi kestäämään ikuisesti. Riskialttiita lainoja myöntäneet pankit taas myivät lainoja eteenpäin, eikä lopulta enää kukaan

tiennyt, oliko sijoittanut rahojaan riskialttiisiin lainoihin vai ei, mikä johti vuorostaan luottamuspulaan. Pankit eivät enää lainanneet rahaa toisilleen, koska ne eivät luottaneet saavansa omiaan takaisin. Lopulta tilanne kärjistyi niin pahaksi, että pankit päätettiin pelastaa valtion tuella, mutta ihmisiä ei, ja talonsa menetettyään huijattut kansalaiset saattoivat joutua jopa kadulle. Finanssikriisin johdosta myös pörssikurssit sukselsivat, mikä taas johti työpaikkojen ja sijoitusten menettämiseen.

Suhdannevaihtelut siis koettelevat peruskansalaisia, eikä niiden seurauksilta, kuten työttömyydeltä ja inflaatiolta voi kukaan välttää. Rahan arvon laskiessa suhteessa hyödykkeiden ja palveluiden hintoihin kuluttajalle jää yhä vähemmän rahaa omiin menoihin ja harrastuksiin, kun samalla pankkien omistajien bonukset kasvavat. Lisäksi ihmisten yleinen kurjuus lisääntyy, kun ihanneihmisen arvo mitataan erilaisin varallisuutta kuvaavain indekseihin huomioimatta ihmisten todellista onnellisuutta, mitä ei edes rahassa voi mitata. Ainoa asia mikä merkitsee on, että bruttokansantuote saadaan kasvamaan ja että rikkaat rikastuvat entisestään. En kuitenkaan ym-

märrä miksi tavallisen veronmaksajan tulee maksaa pankkien ahneudesta seuranneet ongelmat. Miksi pankit eivät ota vastuuta teoistaan? Onko valtion tehtävä aina pelastaa pankit, kun niiden luotonanto lähtee käsistä? Voiko ylipäänsä koko rahajärjestelmään enää luottaa?

Pankkien toiminta perustuu luottamukseen. Rahoituslaitokset välittävät rahaa niiltä, joilla sitä on varaa sijoittaa niille, jotka sitä tarvitsevat. Ennen liikkeellä oleva rahamäärä oli sidottu kulan arvoon. Tästä kuitenkin luovuttiin ja sen seurauksena dollarien loputon pumppaaminen markkinoille mahdollistui. Nykyään maailmassa on kuitenkin enemmän velkaa kuin ”todellista” rahaa. Jos nyt sijoittajat haluaisivat konkreettisesti nostaa kaikki rahansa pankkitililtä, paperirahaa riittäisi vain murtosalalle. Tämän seurauksena mitä luultavimmin koko pankkijärjestelmä kaatuisi ja koko maailma ajautuisi kaokseen, ehkä jopa kolmanteen maailmansotaan. Tämä skenaario tulee kuitenkin kaikin keinoin välttää, koska nykymaailma ja nykyihmiset yksinkertaisesti tarvitsevat pankkeja. Tätä tarvetta J.K. Paasikivikin kuvasi osuvasti jo vuonna 1923: ”Pankit ovat ne kanavat ja valtimot, joita myöten veri juoksee ja joita ilman ei elämä ole mahdollinen--.”

Nykyinen toimintatapa on kuitenkin jo osoittanut toimimattomuutensa. Mitä jos

seuraavasta finanssikriisistä tulee edellistäkin pahempi? Pumpataanko jälleen lisää dollareita markkinoille, kiristetäänkö verotusta vai toivotaanko vain ihmettä? On olemassa vain huonoja ratkaisuja ja joka tapauksessa tavallinen kuluttaja tulee kärsimään eniten tehdyistä päätöksistä. Jo 1900-luvun alussa Paasikivi havaitsi pankeissa olevan jotain pahasti vialla todetessaan pankeista: ”—ja jotka ensiksi on saatava kuntoon, jotta nykyaikainen elämä voisi päästä kulkemaan.” Paasikiven sanoista on kulunut jo lähes vuosisata, eikä suunta ole vaihtunut parempaan, vaan ennemminkin pahempaan.

Pankkien valvoma rahakaruselli on jo aikoja sitten lähtenyt käsistä. Nykyään pankkien päätöksiä säätelee yksinomaan ahneus eivätkä sen alkuperäiset tavoitteet esimerkiksi keskiajalta. Mitä jos kuitenkin tietoisesti hiljennettäisiin rahakarusellin taktia tai jopa tarpeen vaatiessa pysäytettäisiin se kokonaan? Luotaisiin uusi kuluttajäläheisempi järjestelmä, johon voisi luottaa ja joka ikuisen kasvun sijasta tavoittelisikin ikuista kestävyyttä. Pankit vaikuttavat nykyihmisen elämään enemmän kuin koskaan. Siksi onkin elintärkeää, että sekä niiden että tavallisten kuluttajien tulevaisuus on myös jatkossa turvattu.

”Kiristetäänkö verotusta vai toivotaanko vain ihmettä?”

Someron kansalaisopiston historiikki

Somerolla keskusteltiin kansalaisopiston perustamisesta ensi keran jo 1950-luvun puolivälissä. Tehtäväksi saaneena nuorisolautakunta käsiteli 7.9.1956 perustettavan kansalaisopiston työohjelma- ja ohjesääntöluonnosta sekä valtuustolle lähetettävää esitystä opistosta. Kunnanvaltuusto päätti 26.9.1956 perustaa Someron kansalaisopiston ja hyväksyä sille työohjelman ja ohjesäännön. Vaikka opetusministeri Johannes Virolainen vahvisti Someron kansalaisopiston työohjelman ja Kouluhallitus hyväksyi opistolle ohjesäännön, hanke kaatui tässä vaiheessa rahan puutteeseen.

Seuraavan vuosikymmenen alussa laki kansalais- ja työväenopistojen valtionavusta lisäsi valtionavun 70 prosenttiin opiston menoista. Tähän vedoten kunnanvaltuusto antoi 27.8.1962 kansakoululautakunnalle tehtäväksi aloittaa suunnit-

telu uudelleen. Kunnanvaltuusto hyväksyi 30.5.1964 kansalaisopistolle uuden ohjesäännön ja nyt voitiin toiminta lopulta käynnistää. Syyskuun 13. päivänä vietettiin opiston avajaisjuhlaa, johon juhlapuhujaksi oli saatu kouluneuvos Paavo Kuosmanen.

Someron kansalaisopiston hallintoa hoiti johtokunta, johon valittiin ensimmäiseksi puheenjohtajaksi maanviljelijä Eelis Vaitinen ja jäseniksi maanviljelijä Eino Mäki, rouva Ilta Sjöberg, maanviljelijä Erkki Tuominen, rehtori Pertti Viitanen ja liikkeenharjoittaja Unto Virta. Kunnanhallituksen edustajana johtokunnassa oli Matti Vaurola. Kansalaisopiston rehtoriksi valittiin filosofian maisteri Kalevi Salminen. Opiston menot olivat ensimmäisenä vuonna 10 700 markkaa, josta 9000 markkaa kului palkkoihin. Vuosikymmenen loppuun mennessä

budjetti kymmenkertaistui. Myös opiskelijat osallistuvat kansalaisopiston kuluihin. Opintomaksuksi, jolla sai opiskella kaikkia aineita, määrättiin viisi markkaa vuodessa.

Someron kansalaisopisto toimi aluksi kansalaiskoululla, jossa käytössä olivat juhlasalin lisäksi käsityö- ja kotitalousluokat sekä opettajainhuone. Kansliaa pidettiin rehtori Salmisen asunnossa. Ensimmäisenä syksynä ilmoittautui 215 naista ja 121 miestä. Toisena vuonna opiskelijoita oli 414 ja määrä kasvoi tämän jälkeen tasaisesti vuosittain. Opiskelijoista kolme neljäsosaa tuli keskustajamasta, mutta myöhemmin piirejä pidettiin myös kaikilla Someron kyläkouluilla, jolloin osallistuminen pidemmätkin matkasta helpottui. Opintopiirit kokoontuivat arki-iltoina ja opetustunteja kertyi ensimmäisenä työvuotena 1063 ja toisena 1783. Vuosikymmenen lopulla päästiin jo yli kolmen tuhannen vuotuisen opetustunnin.

Opettajat saatiin oman kunnan alueelta, enimmäkseen koululaitoksen piiristä. Kansalaisopiston ohjelmaan kuuluivat alusta saakka myös yleisluennot, joiden opettajat olivat vierailevia asiantuntijoita. Opiston musiikin opetus alkoi vahvasti puhallinorkesterin, jousiorkesterin ja naiskuoron voimin. Musiikin osuus tuli kasvamaan ja pysymään opiston ohjelmistos-

sa vahvana. Kestosuosikeiksi nousivat alusta alkaen myös kielet, yhteiskuntatietous, kotitalous ja varsinkin monipuoliset kädentaidot. Tanhuajat ja näytelmäpiiri saivat esiintymistilaisuuksia kaikissa opiston juhlissa. Niitä pidettiin alkuvuosikymmeninä runsaasti, mutta lopulta jäljelle jäivät vain kevätnäyttelyt.

Viidentenä lukuvuonna 1968 toiminta laajeni, kun Kiikala ja Koski Tl liittyivät mukaan. Oppilaita oli laajennuksen jälkeen 725, josta määrästä oli kiikalalaisia 108 ja koskelaisia 150. Vuonna 1974 myös Somerniemen kunta liittyi opiston ylläpitäjiin. Somerniemi tosin liitettiin viisi vuotta myöhemmin Someroon, mutta opetus jatkui tietenkin myös Somerniemellä. Laajentunut toiminta lisäsi opettajien määrän yli kolmeen kymmeneen. Luennoitsijoita oli toistakymmentä vuosittain. Kurssien määrä kasvoi noin viiteen kymmeneen. Opiskelijoista oli naisia 68 %. Somerolta tuli opiskelijoista 63 %, Kiikalasta 14 %, Koskelta 17 % ja Somerniemeltä 6 %. Osuudet pysyivät samalla tasolla seuraavinakin vuosina. Opiskelijoiden määrä ylitti tuhannen rajan (1071) vuonna 1973.

Opistotyö hajautettiin useisiin toimintapisteesiin toimialueen eri puolilla. Someron keskustan koulujen lisäksi tiloja saatiin kaikilta muiltakin kouluilta, entiseltä kunnantalolta ja pa-

Posliinitöitä 1984.

lokunnan talolta. Koskella aloitettiin Patakosken entisessä koulussa ja Liipolan museon tiloissa, mutta toimipisteitä hankittiin muistakin tiloista tarpeen mukaan.

Rehtori Kalevi Salmi-nen jäi virkavapaalle maaliskuussa 1970, ja sijaisina toimivat maisterit Kaija Selkimo ja Helli Jalas. Kymmenennen toimikautensa alussa kansalaisopisto sai johtajakseen FM Seija Mikkosen. Uuden johtajan myötä opetustuntien määrä kasvoi kolmestatuhannesta neljääntuhanteen. Opettajienkin määrä kasvoi nopeasti sadan tienoille ja myös opetettujen kurssien määrä kasvoi 1970-luvulla noin yhdeksäänkymmeneen kurssiin vuosittain. Luku-vuonna 1979–80 opiskelijamäärä kohosi ensi kerran yli 1300 oppilaan, minkä vuoksi myös opetustuntien määrä nousi yli 4000 tunnin. Tämän rajan yläpuolella pysyttiinkin sitten koko 1980-luku.

Opetusohjelmat pyrittiin saamaan mahdollisimman monipuolisiksi. Ne vaihtelivat vuosittain ja suunnittelussa otettiin huomioon opiskelijoiden toivomukset. Ohjelmaan on sisällynyt kieliä, kotiseututietoutta, yhteiskunnallisia aineita, taloustietoa, taideaineita, musiikkia, tekniikkaa, liikuntaa, käytännön taitoaineita, ammatillista koulutusta, yleisluentoja. Suosituimpia ovat olleet aina käytännön taitoaineet ja kädentaidot. Musiikki ja taideaineet ovat olleet seuraavalla sijalla ja sen jälkeen kielet. Opisto tarjosi alusta alkaen myös jonkin verran ammatillisia kursseja.

Kurssien suunnittelu on ollut haasteellista. Joskus uudet ideat vaativat kypsyt-

telyä. Hyvin koottu kurssi ei heti vetänytään opiskelijoita, mutta muutaman vuoden kuluttua samalle kurssille ilmoittautui väkeä pilvin pimein. Vaikka yleisluennot ovat aina säilyttäneet suosionsa, ei koskaan voinut tietää, mikä kulloinkin kiinnostaa. Kestosuosikkejakin ovat kuitenkin aina olleet lääkäreiden terveysluennot ja kasvatusopilliset esitelmät. Lähes alusta saakka opistossa oli voinut opiskella myös erilaisia ammatillisia kursseja.

Kahdeksantoista vuotta Someron kansalaisopisto oli selvinnyt rehtorin työpanoksella, mutta vuonna 1981 Merja Lehtonen aloitti toimistovirkailijana. Vuodesta 1983 tointa on hoitanut Riitta Ryhtä, nykyisin kurssisihteerin nimikkeellä. Rehtorin ja kurssisihteerin jokavuotinen tehtävä oli laatia mielenkiintoinen työohjelma ja hankkia tarvittavat opettajat. Vuotuisten resurssien saaminen antoi riittävät edellytykset vastata kun-

talaisten ja järjestöjen toiveisiin. Pitkäjänteisen opetuksen luomiseksi opisto sai palkata 1982 päätoimisen musiikinopettajan ja vuonna 1987 päätoimisen tekstiilityön opettajan. Musiikinopettajan virkaan valittiin Juha Vaaja ja tekstiilityön opettajaksi Soila Paajanen.

Seija Mikkosen rehtorikausi päättyi 1987 ja tilalle valittiin FM Kerttu Friman-Nummila. Hän jäi virkavapaalle 1989 ja sijaisina toimivat KK Paula Wahlberg ja FM Maire Antila. Näihin aikoihin toteutettiin mittava Kiiruun koulun laajennus ja vuonna 1990 kansalaisopiston kanslia sai Kiiruun koulun lisäsiivestä omat tilat ja 101-paikkaisen auditorion. Auditoriossa oli hyvä aloittaa avoimen korkeakoulun luennot, sillä luentosalin hankittiin kaikki mahdolliset audiovisuaalisen opetuksen apuvälineet.

Vuonna 1990 sivuttiin 1600 opiskelijan rajaa. Eniten lisäystä oli nuorten taideopetuksen tunneissa.

Opetustuntien määrä nousi kahtena vuonna yli viidentuhannen tunnin. Opettajia oli runsaat 90. Mutta sitten koitti 1990-luvun alkua sävytti talouslama. Luku-vuoden 1992–93 aikana tehtiin hallinnollisia ja teknisiä uudistuksia: kansalaisopiston johtokunta lakkautettiin ja tehtävät siirrettiin koulutuslautakunnalle. Rehtorin ja koulutoimenjohtajan virat yhdistettiin 1994 ja ensimmäisenä tähän virkaan valittiin VM Gunnar Nyström. Samalla lakkautettiin 1987 perustettu päätoiminen tekstiilityön opettajan virka. Musiikinkaan lehtorin virkaa ei enää täytetty. Tämän jälkeen opistossa oli vain tuntiopettajia.

Samoihin aikoihin kansalaisopisto siirtyi tietokoneaikaan. Opiskelijakortista luovuttiin ja työkauden 1992–93 alusta siirryttiin kurssikohtaiseen laskutukseen. Rahapulas-kursseja vähennettiin ja maksut nousivat. Kurs-

Jatkuu sivulla 49

Kevätnäyttely 1984.

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

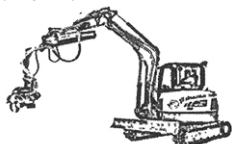

risto.kilpinen@m-ketju.fi
Joensuuntie 32, Puhelin 748 9868

- Energiapuuhakkuutyöt harvesteri päällä/raivurilla

- Energiapuukuljetukset nuppiautolla

- Tienvarsien ja pellonreunojen raivaukset

koneurakointi

LAURILA KY

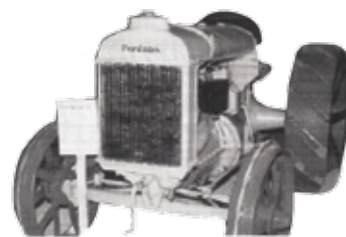
www.koneurakointilaurila.fi

p. 0400 406 795

*Hyvää Joulua
ja Onnekasta
Vuotta 2015!*

Mäkilän Traktorimuseo

Käriläntie 10, Somero
p. (02) 7481 137,
040 724 0044

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

KONEHUOLTO ARTO UOTILA

*Hyvää Joulua ja
Menestyksestä Uutta Vuotta*

PIIRINUOHOOJA

Pertti "Pietu" Mikkonen

Helsingintie 398, 31400 SOMERO

Puhelin: 0400 823 139. Puh/Fax (02) 7488 359

pertti.mikkonen@wippies.fi

Iloista Joulua!

postituspalvelu
navakka ky

www.postituspalvelunavakka.fi

**Tervetuloa palvelevaan
Rautia K-maatalouteen Somerolla**

Meiltä kaikille pukinkonttiin jotakin!

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

www.rautia.fi/SOMERO

K-MAATALOUS

www.k-maatalous.fi/SOMERO

Somero – p. (02) 779 300
AVOINNA ma-to 8–17, pe 8–18 la 9–14

MM KAIKKI
MAANRAKENNUSALAN TYÖT
ALUSTA LOPPUUN
MAANRAKENNUSLIIKE
MARKKU MALIN

Sora ja mursketönnöt - Lumen auraukset
Vaihtolavat ja jätekuljetukset - Pihojen teko
Purku urakat

Jo 40 vuotta

GSM 0400-536800 maanrakennusliikemalin@gmail.com
GSM 0400-123800 www.maanrakennusmalin.com

siohjelmat julkaistiin tästä eteenpäin vain sanomalehdissä eikä vuosikertomuksia enää painatettu. Siitä huolimatta tunteja järjestettiin vuosittain 1990-luvulla yli 4000 ja määrä ylitti jälleen viidentuhannen rajan vuonna 1999. Opettajien määrä vaihteli seitsemänkymmenen kahden puolen. Kurssien määrä kasvoi 1990-luvulla tasaisesti sadastaviidestäkymmenestä lähes kahteensataan kurssiin vuosittain.

Gunnar Nyström sanoutui irti syksyllä 1996, mutta uusi johtaja saatiin vasta vuoden kuluttua, kun KK Jouni Häkkinen aloitti sivistystoimenjohtajana. Opetustarjonnassa lisättiin näihin aikoihin tietotekniikan opetusta, sillä Kii ruun koulun atk-luokkiin saatiin uudet laitteet. Ajat olivat parantuneet ja kurssi-ohjelmaakin alettiin jälleen painattaa ja se jaettiin

Kevätnäyttely 1984.

joka talouteen. Opiskelijamääräkin oli jälleen kasvussa. Koko 2000-luvun netto-oppilasmäärä pysyi tuhannenviidensadan paikkeilla. Vasta 2010-luvulla nettomäärä laski tuhatteen neljäänsataan ja allekin,

”Ajat olivat parantuneet ja kurssi-ohjelmaakin alettiin jälleen painattaa ja se jaettiin joka talouteen”

mutta toisaalta bruttomäärä kasvoi tasaisesti kolmeentuhanteen. Se tarkoittaa, että jokainen oppilas osallistui keskimäärin kahdelle kurssille. Opettajien lukumäärä pysyi 2000-luvulla noin seitsemänkymmenen vaiheilla, mutta jo 2004 määrä nousi kahdeksaankymmenen ja vuosikymmenen puolivälissä yli yhdeksaankymmenen. Opetustuntien määrä on nyt 5000 tunnin tuntumassa, ja kurssien määrä noin 200 kurssia vuodessa.

Tänään eri aineryhmistä vankin suosio oli käden taidoilla. Seuraavaksi eniten opiskellaan musiikkia ja tietotekniikkaa sekä kieliä. Käden taidoissa kurssitarjonta vastaa ajan haasteisiin samoin kuin esimerkiksi tanssin opetuksessa, jossa voi tutustua amerikkalaiseen rivitanssiin yhtä hyvin kuin itämaiseenkin tanssiin.

Vuonna 2003 kurssi-ohjelmat saatiin opiston in-

ternetsivuille ja yhteistyö alueen muiden kansalaisopistojen kanssa tiivistyi, kun avoimen korkeakoulun kasvatustieteen aineopintoja alettiin toteuttaa vuonna 2003 verkkoavusteisena yhteistyössä Salon kansalaisopiston kanssa. Syksyllä 2004 aloitettiin Somerolla lasten ja nuorten tavoitteellisen taidekasvatuksen opetus.

Vuosina 2003–06 toimi sivistysjohtajana KM Tiina Larsson ja vuosina 2006–07 KK Risto Jaakola. Vuonna 2007 valittiin sivistystoimenjohtajaksi HM Laila Mäkelä. Hänen toimikautensa päättyi vuonna 2014. Laila Mäkelän aikana suunnitteluyhteistyö Salon seudun muiden kansalaisopistojen kanssa jatkui vilkkaana. Vuonna 2012 kansalaisopisto otti käyttöön nimen Somero-opisto viestittääkseen laajentuneesta tehtävästään ja toimenkuvastaan.

Kotiaivustajakurssin suoritti 16 kotiaivustajaa, joista 6 somerolaista, 7 koskelaista, 2 kiikalalaista ja 1 somerniemeläinen.

Maatalouskurssi kiinnosti, opiskelijoita oli runsaasti kaikkina kurssi-iltoina.

Maan alla ja päällä - Kustaa Ollonqvist vallankumouksen pyörteissä

Someron punakaartin joukot koottiin tammi-kuussa 1918 työväentalolla, jossa majailtiin kolme viikkoa ennen rintamille lähtöä. Someron kaartissa oli noin 600 miestä, jotka taistelivat eri rintamilla. 25-vuotias Kustaa Ollonqvist Someron Hirsjärven kylän Mäkilän torpasta kuului Ihmäen työväenyhdistykseen ja sosiaalisen paineen takia liittyi punakaartiin, vaikkakin vastentahtoisesti. Sotamies Ollonqvist määrättiin aluksi tallimieheksi kyläesikuntaan Kultelan Laurilan taloon, joka oli otettu punakaartin haltuun. Talon talliin oli koottu pitäjältä takavarikoituja hevosia; Ollonqvistilla oli hoidossa 7 hevosta, joita hän ruokki ja juotti. Mutta pian hänet komennettiin komppaniaan, joka lähti Somerolta ensin Turkuun ja sieltä junalla Tampereelle. Michille jaettiin venäläiset kiväärit, jotka ennen käyttöä puhdistettiin vaseliinista. Sotatie vei komppanian helmi-maaliskuun vaihteessa Näsijärven jäätä myöten Muroleen kanavalle, jonka ympäristössä oli kenttälinnnoitettuja puolustuslinjoja, jotka Venäjän hallitus oli talvella 1916 rakennuttanut. Juoksuhaudat olivat täynnä lunta, joka oli ensin puhdistettava pois. Venäläistä tykistöä oli siellä punaisten apuna. Tykit ampuivat valkoisten aseisiin Pekalan kartanon mailla. Yksi ammus lensi kartanon pihaton katosta läpi; siellä asemis-

sa olleet valkoiset saivat äkikilähdön. Punaisten viisi konekivääriä sijoitettiin rakennusten vinttiin, josta sitten ammuttiin, minkä kerittiin. Valkoisilla oli kuitenkin selvä ylivoima, ja niinpä somerolaiset ja turkulaiset perääntyivät pohjalaisten tulituksen alta Tampereelle. Somerolais-turkulainen komppania palasi junalla takaisin Turkuun.

Turusta somerolaiskomppania määrättiin saaristoon pysäyttämään saksalaisia, jotka olivat nousseet maihin Hankoon huhtikuun alussa. Komppanian ylipäällikkönä oli Lahden kartanon torpparin poika Herman Tuominen eli Palomäen Hermani. Määränpäänä oli Nauvo. Siellä käytiin valkoisten ja punaisten välillä tulitaukoja viikon päivät. Nauvo jäi valkoisten käsiin 5. huhtikuuta mennessä. Tuominen määräsi miehet ketjussa poistumaan Nauvosta ja kun meren jälle kerittiin, niin silloin alkoi kuulaa tulla ”oikein perkeleesti”, kuten Ollonqvist totesi. Yhden päivän miehen piti olla piilossa saaresa, ja pimeällä lähdettiin taas liikkeelle Turkua kohti, mutta merellä oikean suunnan saaminen oli hyvin hankalaa. Tuominen päätti katsoa reitin kompassista, mutta tehtävä oli vaarallinen, sillä valonkajastus kompassia tutkittaessa saattaisi tietää konekiväärin luotisuihkuun joutumista. Niinpä operaatio hoidettiin siten, että Tuominen kahden apulaisensa kanssa seisoi so-

Kustaa Ollonqvistin nuoruuskuva 20-luvulta.

Voitto Ollonqvistin albumi

pivassa paikassa ja komppanian miehet ketjussa kiertyivät ympyräksi heidän ympärilleen; näin eliminoitiin tulen kajastuksen näkyminen ihmisympyrän ulkopuolelle. Oikea suunta saatiin pohjoiseen ja tultiin Paraisille. Merellä oli vettä jo paikoin nousut jään päälle. Kaksi hevosta upposi raitioon konekiväärit mukana. Ollonqvistilla oli matkassa hyvät saappaat, jotka eivät kastuneet, mutta monella muulla pojalla oli huonot ronttoset, jotka vettyivät. Turkuun kuitenkin päästiin ilman tappioita. Ollonqvistin taistelutovereita Nauvon ret-

kellä olivat muun muassa somerolaiset Kustaa Syrjälä, Juho Kankare, Juho Kulmala, August Wesander, Ville Saarinen; kolme viimeksi mainittua olivat mukana jo Muroleen taisteluissa. Someron punakaartin miehet kuuluivat alaosastona Turun punakaartin toisen rykmentin toisen pataljoonan ensimmäiseen komppaniaan, jonka ylipäällikkönä oli siis Herman Tuominen.

Nauvossa operoinut ja sieltä Paraisten kautta Turkuun tullut Palomäen Hermannin komppania saapui Somerolle huhtikuun

alkupäivinä. Mukana ollut sotamies Ollonqvist poikke- si myös kotonaan Hirsjär- ven Mäkilässä. Vanhalan kar- tanon ohi mennessään kar- tanon herra Kaarlo Hovila huusi römeällä äänellään tal- lon kuistilta Kustaan luok- seen ja purki tälle murhei- taan. Todettakoon, että si- sällissota ei ainakaan kaikin paikoin maaseudulla katkais- sut työväen ja talollisten naa- puruus-, työ- taikka ystävyys- suhteita. Monenmoiset käy- tännön avunantosopimukset olivat vallalla. Nyt Vanhalan isäntää kauhistutti, kun pu- nakaarti oli julistanut yleisen asevelvollisuuden ja talollis- tenkin oli tultava kutsuntoi- hin punakaartin esikuntaan. Aholan Jussi ja Karolaak- so olivat karauttaneet ratsul- la Vanhalan pihaan ja anta- neet isännälle määräyksen tulla seuraavana päivänä esi- kuntaan kello 9. Esikunta si- jaitti Joensuun kylässä Sep- pälän talossa, jonka paikalla on nyt Hallojan Kukka. Kus- taa kielsi isäntää menemästä, koska koko punakaarti lähti- si pikapuolin pois paikkakun- nalta. Kustaa ohjeisti isäntää menemään yöllä kahden ai- kaan Kiperän torppaan omaa metsälohkoa myöten. Kustaa vielä vakuutti, että kukaan ei näe isännän pakoa. Vanha- lan väki oli ollutkin jo paossa muonamiehensä Jussi Kaner- van torpassa. Mutta Hovila ei uskaltanut laistaa kutsunto- ja, hän pelkäsi kiinniottoa ja ehkä ampumista. Hovila lu- pasi tulla esikuntaan aamulla, mutta pyysi, että Kustaa yrit- täisi hoitaa hänet pois kaar- tista. Kustaa lupasi yrittää puhua pojille. Keskusesikun- nan miehet - Maunu Lei- no, Jalmari Kankaanpää, Art- turi Salo, Jalmari Eloranta, Heikki Sarkki, Jalmari Antti- la, Nikolai Syrjälä - vakuut- tivat, että ”kyl se pois pääsee”. Aamulla, kun Hovila oli käy- nyt ”syynissä” ja tuli pois esi-

kunnasta, oli Kustaa pihalla ja tiedusteli: ”No tuliks isännäst sotamiäs?” ”En kelvannus”, vastasi Hovila onnellisena.

Pari päivää ennen Her- man Tuomisen komppanian Hämeenlinnaan lähtöä Kus- taa Ollonqvist auttoi Hirsjär- vellä kotinsa maataloustöis- sä. Isä Ernest käski poikansa mennä kysymään Vanhalan isännältä, jos he saisivat 2 tai 3 hehtoa kauransiemeniä. Isä oli sitä mieltä, että Kus- taa saisi isännältä paremmin siemeniä kuin hän. Ystävyys, yhteistyö ja avunanto olivat taas kunniassaan. ”Tulin isän asialle kysymään kauransie- menistä.” ”Kyl saa”, vastasi isäntä ja muisti, miten Kus- taan isä oli ollut apuna, kun kartanon viljoja piilotettiin punakaartin ulottumatto- miin. Kaurat luvattuaan Ho- vila otti puheeksi itselleen tärkeän asian: ”Kun sinä Kus- taa olet niin kunnan poika ollut, ku sää saisit hommat- tuut Bellan kotja ja minun pikku kärry.” Bella oli herran lempihevonen. Hovila lupa- si kaartille vaikka kaksi työ- hevosta Bellan tilalle. Bella oli takavarikoitu punakaar- tin lähettihevoseksi. ”Kyl mää koitan sitä puhhuut”, vasta- si Kustaa isännälle, vaikka ei voinut ehdottomasti luvata onnistuvansa, koska oli vain sotamies eikä kaartin pääl- lysmiehiä. Kustaa meni ensin kotona käymään ja sieltä sit- ten Joensuuhun pitäjän kes- kustaan ja esikuntaan, jossa pojat lupasivat asian onnis- tuvan: ”Pidä varas kun lähet- ti Oskari Virta tulee ja ajaa sen tohon käsipuuhun, niin nappaa sää riimun varsi au- ki ja lähde perkeleesti paina- maan!” Kun Virta tuli sisälle, niin Ollonqvist juoksi oves- ta ulos, nappasi riimun var- ren auki ja lähti menemään. Hän ajoi suoraan Vanha- lan kartanoon ja kun ei näh- nyt mailla eikä halmeilla tal- limiestä tai vouti Sjöber-

giä, vei suoraan päätä Bellan karsinaan ja vaunut liiteriin. Homman hoidettuaan Kus- taa lähti kartanon kyökkiin; käytävällä tuli isäntä vastaan ja kuultuaan Kustaan selvi- tyksen, siunaili tämän toime- liaisuutta: ”Voi erinomane!” Koko operaatioon oli kulunut vain kolme tuntia. Kiitoksek- si Fanni-emäntä keitti kahvia ja Kaarlo-isäntä tarjosi kak- si pientä pikarillista alkoholi- a sekä haki kassakaapista 50 markkaa. Se oli Kustaan mie- lestä iso raha ja kun hän päi- vitteli suurta rahasummaa, niin kartanonherra laushti: ”No kun sinä olet niin kun- non poika ollut ja kun sinä Bellan kotjat toit, niin minä annan tämän sul muistoks.”

Huhtikuun alkupuolel- la punaisten rintamat alkoi- vat rakoilla vähän joka pai- kassa. Tampere menetettiin huhtikuun kuudes päivä ja oli vain ajan kysymys, koska sama kohtalo tulisi Lahden ja Viipurin kohdalle. Niinpä Nauvossa operoinut Herman Tuomisen komppania katsot- tiin parhaaksi lähettää Lah- den ja Hämeenlinnan seu- tuville ratkaisutaisteluihin. Sinne marssittiin Hämeen Härkätietä Tammelan Por- taan kautta. Kun somerolais- ten joukko lähestyi Hämeen- linnaa, saksalaisten Itämeren divisioonan joukot olivat vas- tassa Idänpään harjulla. Pa- lomäen Hermannin komensi joukon taisteluryhmykses- sä etenemään kohti Luolajan metsänreunaa, missä miehet pitivät puoliaan jonkin ai- kaa, mutta ylivoiman edes- sä oli peräännyttävä Ren- koon. Matkaa jatkettiin Fors- saan päin. Ennen kuin tultiin Tammelan Portaaseen, Tuo- minen ilmoitti luopuvansa komppanian ylipäällikkyy- destä ja kehotti miehiään pe- lastautumaan kuka miten- kin parhaaksi näki. Suurin osa joukosta jäi Forssasta vas- taan tulleiden valkokaartilais-

ten haaviin ja joutui vangiksi Forssan pumpulimakasiinei- hin. Ylipäällikkö Tuomisella ei ollut mitään pelastumisen mahdollisuutta: hänet teloi- tettiin Forssassa 2.5.1918.

Komppanian hajottamisen jälkeen ja kaksi kilometriä ennen Tammelan Portaaseen tuloa Kustaa Ollonqvist, Ar- vi Hämmäinen ja Jussi Ahola keskustelivat siitä, mihin päin ”kantapäät tällätään”. Miehet lähtivät metsänvartijan mö- kin kohdalta suunnistamaan kohti Someroa metsiä pit- kin. Ollonqvist oli ollut met- sätöissä Tammelassa ja näin tunsi Tammelan maastot ja tienoot. Aluksi tultiin Lies- järven rantaan ja siellä meni- tiin Mäntylän taloon, jos- sa oli tilaisuus aterioimiseen ja nukkumiseen talon salissa 5 tunnin ajaksi. Sitten Män- tylä herätti miehet ja kehotti heitä jatkamaan matkaa, kos- ka valkokaartilaiden ratsuja kulkee lähitienoilla. Liesjär- ven yli miehet soutivat Män- tylän ruuhella Kyynärän ran- taan. Kyynärässä nukuttiin yö ja sieltä käveltiin taas pitkin Palikaisten metsiä Siikjär- velle ja yritettiin Kipilän ta- loon, mutta ei päästy sisäl- le. Jatkettiin matkaa ja tultiin Keltanummen taloon, jossa saatiin olla kolme yötä. Jus- si lähti suon poikki käymään pikipäin kotonaan Aholassa ja Arvi meni kotiinsa Häm- mäisiin.

Punakaartilaispakolais- ten ei ollut syytä jäädä kot- tinurkkiin, sillä sieltä suo- jeluskuntalaiset heitä kärke- käästi etsivät ja hakivat toki lähiympäristön metsistä ja ulkorakennuksistaikin. Pako- laisten oli oltava astetta ove- lampia kuin etsijöiden, jos mielivät säilyttää henken- sä. Vapusta alkaen Kustaa ja Jussi piileksivät puolitoista kuukautta luonnon armoil- la. Aluksi miehet piilottelivat

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

RAUTA- ja PELTINELIÖ Oy

Om. SIVIRANTA
Puh. 748 5929, 0400 848 398

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Rengasliike Maatila Korpi

Helsingintie 1274, Hirsjärvi. P. 0500-705 312

*Hyvää Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle!*

Rengasmarket Somero

puh. (02) 748 6390

*Hyvää Joulua ja Onnea
ja menestystä vuodelle 2015!*

Salaojatyö KARI GRÖNHOLM

050 599 1555

Sementtivalimo

Matti Kultanen

Puh. (02) 748 8511,
mob. 0400 452 217
Email: svalimo.kultanen@gmail.com

Somerikkuna Oy

Seppo Mäkitalo

Metallitie 5, 31400 Somero • Puh. (02) 7487 242
Auto 0400 114 824 • Fax (02) 7488 474 • mail@somerikkuna.net

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

SOMER Kirja

Joensuuntie 30, p. 748 5098

paikallislehti

SOMERO

Hyvää Joulua ja Uutta Vuotta!

**Motelli Ravintola
RANTATUPA**

Vanhatie 13, 31400 Somero • Puh. (02) 748 8117, 040 585 0600
rantatupa@gmail.com • www.rantatupa.fi

RAKENNUSPALVELU
Markku Reunanen
040 545 5374

KELLO JA KIHLA

AITTA

Haljaskallion makasiinissa katto-olkien seassa. Yhdessä paikassa ei voinut olla monta päivää, vaan oli vaihdettava maisemaa. Seuraavaksi majoituttiin Haapasojan latoon, jossa oli kylmää ja kurjaa. Korven kartanon mailla Rydömaessä oli hyviä korsunpaikkoja; näitä majoja miehet rakensivat kolme, ja niissä asuttiin vuorooin ja vuoropäivin. Yhtenä yönä Kustaa ja Jussi heräsivät aikamoiseen meteliin korsun ympäristössä ja luulivat suojeluskuntaisten olevan heitä piirittämässä, kunnes havaitsivat, että kolme hirveä teutaroi majan tuntumassa. Ruokaa miehet saivat paikkakuntalaisilta ystäviltä, jotka toivat sitä heille repussa, tai veivät miesten lapsuudenkotiin, josta se taas kuljetettiin metsään. Näin menetteli esimerkiksi Kalliolan väki.

Metsissä piilottelua ei voinut loputtomasti jatkaa. Niinpä Jussi Aholan kotitilalle, talon pihattoon, rakennettiin sikakarsinan alapuolelle vahvan luukun taakse miehille oiva piilopaikka, jossa he säästyivät suojeluskuntamiesten vainolta. Piilo ei ollut suuri, mutta antoi kuitenkin turvallisen nukkumapaikan. Jotain pientä askaretta, kuten puitten hakkuuta, miehet saattoivat harjoittaa pihatossa, mutta koko ajan piti pysyä äärimmäisen valppaana, sillä etsintäpartio saattoi tehdä ratsian aivan yllättäen. Jussin leskiäidiltä, Aholan Iidalta, suojeluskuntaiset yrittivät puristaa tietoa pojan olinpaikasta. Vaikka etsijät kurmottivat Iidaa fyysisesti ja psyykkisesti – pahoinpitelyin ja valeteloituksin – tämä ei kertonut mitään. Viisi havulakkista suojeluskuntaveljestä kävi ”Pätkä” Nurmen johdolla 7 kertaa etsimässä Jussia ja Kustaata, myös pihatosta, mutta saivat pitkän nenän: eivät koskaan löytäneet

miehiä. Kiväärin pistimillä sarkatakkiset sohivat olki- ja heinäkasvoja, mutta turhaan. ”Oli kuus tuumaa välillä vaa meitiin, mut ei ne ottaneet sentää vaa”, muisteli Ollonqvist. Turhaan haki Kustaan Janne-velikin miehiä: monista vihjeistä huolimatta kätköä ei löytynyt. Janne koputeli pihatossa useita paikkoja niin, että piilottelijat pelästyivät. Jussi kuiskasi jo Kustaalle: ”Nyt jouruttiin kiine.” Mutta ei sentään. Janne kylä suri veljensä puolesta, kun tämän täytyi piilotella uskottoman hankalassa paikassa. Kätkeytymistä kesti peräti kaksi vuotta.

Aivan alussa, piilopaikan juuri valmistuttua ja miesten ruvetessa nukkumaan siellä ensimmäistä yötä, sattui tragikoominen tapaus: lattian raosta sika kusi Kustaan korvaan lämmintä virtsaa. Pälkähästä selvittiin sillä, että siat saivat toisen karsinan, ja puki tuli miesten yläkerran asukiksi.

Kustaa Ollonqvist ja Jussi Ahola olivat kirjaimellisesti pari vuotta maan alla. Tammikuussa 1920 oli valtiorikosoikeuksissa tuomittuja punakaartilaisia suurin joukoin armahdettu, ja niinpä piilossa olleet miehet uskalsivat tulla ihmisten ilmoille, mutta halusivat pois somerolaisten silmistä. Aholan Iida lähti hakemaan miehille passit nimismieheltä; Kustaa ja Jussi pelkäsivät, ettei hakeminen onnistu: Iida vangitaan ja heidät nappaa lain ankara koura. Mutta kaikki onnistui. Miehet matkasivat Uudenmaan läänin Pyhäjärvelle uittoon 4000 markan urakasta, ja kun se oli valmis, jatkoivat töitä sähköyhtiön palveluksessa: raivattiin linjaa ja pystytettiin sähkötolppia. Pyhäjärven reissun jälkeen Kustaa ja Jussi palasivat Somerolle.

Kolmas pakolainen, Arvi Hämmäinen, piileskeli suo-

jeluskuntalaisia peräti 10 vuotta, ei kuitenkaan konkreettisesti maan alla. Hän muutti Kiikalaan, kääntyi helluntailaiseksi ja oli siellä helluntailaisveljien ja –sisarten suojeluksessa ja teki työkseen pärekoreja, joiden punomisessa hän oli mestarismies. Somerolle palattuaan Arvi oli kerran mennyt il-tamiin, jossa oli tavannut Hirsjärven kartanon isännän. Tämä oli ampunut Arvia pistoolilla käteen. Hän ei nostanut asiasta rikosprosessia, vaan uskovaisena miehenä lausahi: ”Jumala kostaa, minä en.” Parin vuoden kuluttua isäntä teloi kätensä.

Vanhalan kartanon isäntä ihmetteli nähtyään Kustaan taas kotinurkissa, että missä tämä oli ollut runsaat kolme vuotta: ”Mitäs sää simmottoo... olet ollu? Olsit ollut vanhusteis kans niinkun ennenki.” Kun Kustaa kertoi, että henkensä pelastaakseen oli piilotellut, niin isäntä, joka oli kuulunut Someron suojeluskunnan esikuntaan, sanoi: ”Mää en ols antanut tappaat.” Vanhalan isäntä Kaarlo Hovila edusti humania linjaa ja antoi monista valtiorikosoikeuteen lähetettävistä punakaartilaisista myönteisiä lausuntoja. Niitä saivat esimerkiksi Juho Kulmala Ihämäen kylästä, koska tämä oli auttanut kutsuntaan määrättyjä talonisäntiä pois punakaartista, Kustaa Nurmi Ihämäen kylästä sai puoltokirjelmän päästäkseen ehdonlaiseen, Juho Lintula Kultelan kylästä sai puoltolausunnon lievään tuomioon.

Kustaa Ollonqvist 14.7.1969

Voitto Ollonqvistin albumi

Kustaa Ollonqvistin punakaartilaisvaiheista ei tuolloin enää kukaan kysellyt. Häntä ei ollut – sen paremmin kuin Jussiakaan – etsintäkuulutettu Valtiorikosasiain Tiedusteluosaston luettelossa lokakuulta 1918. Oli aika alkaa normaali elämä ja työnteko itsenäisessä Suomessa ja kotipitäjässä Somerolla. Kustaa oli aluksi maatyömiehenä Hirsjärven kartanon palveluksessa. Isältään hän oppi satulasepän ammatin, ja siinä ammatissa riitti silloin työtä, hevosia kun oli vielä taloissa. Jos sepän hommissa oli loppoaikaa, niin Kustaa Ollonqvist paiski töitä uitolla ja metsänkaadossa. Aina tekeville töitä riitti.

Lähteet

Pertti Virtaranta 1969: Kustaa Ollonqvistin haastattelu 14.9.69. Someron murrekirja, s.179 – 181.

Voitto Ollonqvist 1973: Kustaa Ollonqvistin haastattelu 30.3.73.

Pekka Salminen 2013: Voitto Ollonqvistin haastattelu syksyllä 2013.

Pekka Salminen 2014: Sirkku Kurkikankaan (o.s. Hovila) haastattelu 2.7.14.

Kuinka Kivisojan pojannaskalista tuli kaiken kansan "Kivitasku"

Isäni Leo Aukusti Suvenmaan (alkuaan Söderströmin) syntymästä tulee tämän joulun jälkeen (27.12.2014) kuluneeksi sata vuotta. Tapana on, että huomattavan merkkipaalun tuntumassa kerrataan suurmiesten elämäkertaa.

Minulle, perheen nuorimmalle, isä oli ja on yhä suurmies. Hänen eläessään en osannut sitä ilmaista. Sitä kadun vieläkin. Siksi yritän suoda hänelle tämän kunnianosoituksen nyt, itsekin jo vanhaksi ehtineenä.

Seison isäni avonaisen haudan äärellä. Suvi maassa alullaan, kesäkuu 1990.

Arkku on juuri laskettu haudan pohjalle.

Miehet peittävät kuo-

pan. Peruuttamaton lapsen ja isän eron hetki. Pohjaton suru kuristaa kurkkuani, summentaa silmäni.

Sukulaistemme Voitto Ollonqvist astuu kukitetun kummun äärelle.

- Leo Suvenmaalla oli kolme suurta rakkautta, sukulaismies aloittaa.

Havahdun. Mitä paljastuksia tällaisella hetkellä?

- Ne rakkaudet olivat puoliso Lempi, malmikivet ja Someron murre. Helpotuksen huokaus. Koko elämäkerran tiivistys muutama sanaan, juuri niihin oikeisiin.

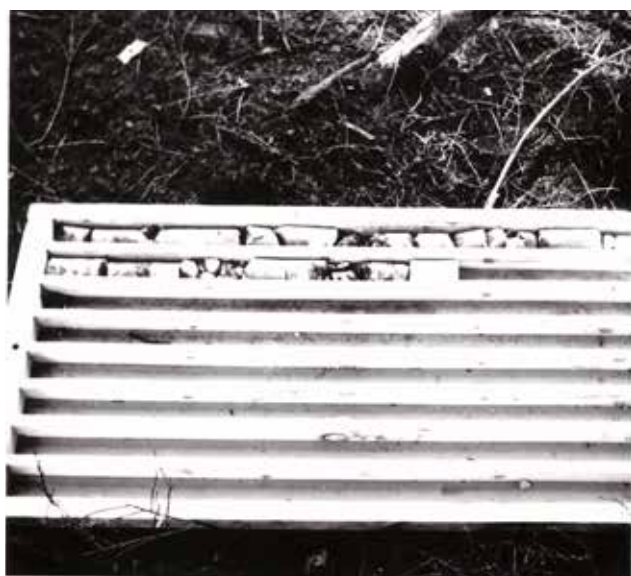
Tuosta isänikin olisi varmasti pitänyt. Melkein kuulen hänen hersyvän hyväksyvän naurahduksensa.

Liian myöhään saa huomata, miten vähän lapsi kaikkein läheisimmistään muistaa tai edes tietää. Onneksi isäni ja äitini jälkeensä jättämistä päiväkirjoista olen voinut poimia edes sirpaleita heidän merkittävimmistä elämänvaiheistaan. Tällaisen palapelin sain kootuksi Someron "Kivitaskun" ja hänen "Västä-räkkinsä" taipaleesta.

Apostolinkyydillä kouluun

Jo lapsena Leo Aukustilla oli tapana keräillä taskuihinsa erikoisen näköisiä pikkukiviä. Ulrika-äiti ei moisesta tavasta juuri ilahunut. Moitti, kun sai usein paikattavakseen rikki kuluneita taskuja.

- Kyl sääki yks kivitasku olet. Ei arvannut, että poi-

Irmeli Suvenmaan albumista

Kivitasku oli koonnut kotinsa vitriiniin edestavan kivi-kokoelman. Sitä esiteltiin kodissa vierailleille mielellään. Vuorossa on yksi kauneimmista kotimaisista korukivistä: spektroliitti.

ka löytäisi joskus tosi arvokiven ja opastaisi muitakin ympäri maata niitä etsimään.

Ensin oli kuitenkin taivallettava opintiet. Alakoulu oli vielä lähellä kotia, mutta jatko-opiskelun kanssa oli toisin. Kansakoulunopettaja Kustaa Hossi oli tuohon aikaan kunnioitettu johtohahmo kunnan monissa sivistyshankkeissa. Koettipa taivutella jopa Leon Ulrika-äitiä panemaan poikansa lisäoppiin Somerolle perusteilla olleeseen yhteiskouluun.

Vähävarainen mäkitupalainen, silloin jo yksinhuoltajaäiti, ei sellaisesta olisi uskaltanut uneksiakaan. Onneksi jotkut armeliaat, koulua Somerolle hankkineet, avasivat muutamille lapsille mahdollisuuden

vapaaoppilaspaikalle, niin myös Römmin kuopukselle.

Yhteiskouluun, kauas Kivisojalta "Joinsuuhuun" (keskustaan) Leo Aukusti taivalsi "jalkasiin" tai "sukseemall". Ihmeellisen uuden tiedon hankkimiseen hän paneutui sen, minkä pidentyneeltä koulumatkaltaan ja kotiaskareiltaan jaksoi. Päiväkirja kertoo älyttömän aikaisista ylösnousuista ja taivalluksista kouluun. Joskus pahoilla säillä lähempänä koulua asuvien toverien luona löytyi onneksi yökortteeri.

Kouluaineista varsinkin kemia ja fysiikka innostivat Leoa. Myös äidinkielen kotiaineet häneltä hersyivät järjettömän pitkiksi. Joskus kymmenien sivujen pituiset vuodatukset koettelivat opettajan kärsivällisyyttä

Irmeli Suvenmaan albumista

Leo Suvenmaan ja Luumäeltä kotoisin olleen Lempi s. Karhun tiet kohtasivat Helsingissä. Vihillä päätettiin käydä vuonna 1939. Sota-aika näkyy vihkiparin juhla-asuissa. Morsiuskimpunkin palautui talven kireässä pakkasessa, äitini muisteli myöhemmin. Siksi se lieene jätetty pois hääkuvastakin.

- isä meille lapsilleen myöhemmin naureskellen kertoi.

Vapaa-aikanaan (=öisin) nuori Leo innostui kaikenlaisista orastavista uuden ajan keksinnöistä ja saattoi saada ensimmäisen kipinän tulevaan teknisen alan leipätyöhönsä. Oman patteriradion nuori poika värkkäsi tuosta vain, kenties sen ajan Tee se itse -oppaan "Koulu-laisen muistikirjan" innostamana ja opastamana. Oli varmasti jännittävää kuulla tuosta kotitekoisesta värkistä viestejä, ehkä ulkomailta asti.

"Naapurin emäntä tuli mamman tykön ehtokylään. Lykkäsin ration liukkaastas kammarin peiton alla. Ei sitä kaikkein tartte tiätää, mitä mää hommaan, kertoi päiväkirja.

Keskikoulu tuli näistä öisistä harrastuksista huolimatta suoritetuksi.

Unelma kaivoksesta

Isästäni oli suuri kunnia Suomelle saada isännöi-

täväksi kesäolympialaiset vuonna 1952. Hänelle tuosta vuodesta tuli muutenkin ikimuistettava.

Merkkivuoden kunniaksi Helsingistä Somerolle rai-vattiin uusi upea tieyhteys. Jo tuolloin Kivitasku-lem-pinimellä kutsuttu isäni lähti tutkimaan tarkemmin kaivureiden paljastamia tienluiskia. "Pässillä" körötelleen kuljettajan tarkka silmä keksi tietyömaalta tavallista ruosteisemman ki-venlohkareen. Ruosteisuus kertoi, silloin vielä geologi-an harrastelijalle, että murikassa voisi piillä arvometalleja.

"Porsasmäen" löydöksestä malmiyhtiölle lähetetty näyte raivasi täysin uuden elämänuran isälle. Sähköala sai tehdä tilaa seuraavalle rakkaudelle, malmikiville.

Isäni näyttää panneen kaiken taitonsa likoon saadaakseen tehokkaat lisätutkimukset käyntiin Somerolla. Hänen nimissään tehtiin löytöalueelle jopa ennakkovaraus kevääl-

Irmei Survenmaan albumista

L. Survenmaa Oy:n sähköliike nk. Tapion talossa vuonna 1938. Liikkeessä myytiin lamppujen ja valaisimien ohessa muitakin sähkövehkeitä ja mm. radioita. Niitä myös korjattiin. Kyseinen, muutaman muunkin yrittäjän yhteinen liiketalo on jo purettu pois Someron city-ilmeen kohotuksen tieltä.

lä 1954. Sittemmin se siirrettiin Malmikaivos Oy:lle. Kyseinen yhtiö hankki puolestaan Tupalan alueelle kaivospiirioikeuden.

Tupalan tarina sai jatkoa vasta 25:n vuoden kuluttua, kun Tupalan kaivospiirioikeudet siirtyivät vaihtokaupassa Outokumpu Oy:lle.

Uusi yhtiö käynnisti alueella vihdoon perusteelliset malmikartoitukset ja kiintokallion koeporaukset.

Jo niiden perusteella voitiin päätellä useiden arvometallien, mm. sinkin, lyijyn ja jopa hopean, pitoisuuksien olevan huomattavia - jopa koko Etelä-Suomen suurin mainittujen metallien esiintymä, ennustettiin. Jopa syväkaivauksetkin saatiin käyntiin.

Isäni toiveista ja kovista ponnisteluista huolimatta unelma kaivoksesta Somerolla ei toteutunut hänen eläessään. Malmitonneja olisi kaivosyhtiön arvion mukaan saatu liian vähän. Arvometallien pitoisuus oli sittenkin liian pientä. Lisäksi todettiin, että suurin osa kiintokalliosta olisi viereisen järven alla. Se olisi lisännyt malmin hyödyntämiskustannuksia.

Pettymys isälle, joka ehkä jo oli nähnyt unelmisaan kotikuntansa nousun sananmukaisesti "kultakan-taan".

Liekö onni vai epäonni? Nyky-Suomessa ei kaivoksen tuloa lähiseudulle enää oteta hurraten vastaan. Sellaista asennetta isäni olisi varmasti ollut vaikea ymmärtää.

Osittain tämän löydöksen ja jo paljon aikaisemmin Pajulasta löytämänsä - koko maassa harvinaisen - petaliitti-näytteen johdosta, isälleni myönnettiin aikoi-naan myös valtionpalkinto.

Someroa tutkinut kaivosyhtiö Outokumpu Oy oli onneksi tajunnut, että tavallisten kansalaisten lähettämistä näytteistä oli suuri apu koko maan malmilähteiden paikantamiseen. Isäni lisäsi löylyä ja sai yhtiön pestaamaan itseop-pineen mutta innokkaan maallikon kansanvalistus-työhön.

Someron "Kivitasku" sai aikaan ihmeellisen innostuksen aallon eri puolille maata. Isäni kiersi koko Suomea Hangos-

Jatkuu sivulla 60

Irmei Survenmaan albumista

Harrastelija-geologin suurimpia riemun ja ylpeyden hetkiä oli malmiyhtiön koeporauksen käynnistyminen omassa kotipitäjässä. Tupalassa, hieman keskustan ulkopuolelta paikallistetusta kiintokalliosta nousi näytepötköjä metrikaupalla tarkemmin analysoitaviksi.

ta Lappiin ja idästä länteen. Työmatkoista kertyi tuhansia kilometrejä itse ajaen tai julkisilla kulkuneuvoilla. Yksinäisiä öitä matkustajakodeissa, satoja esitelmää koululaisille, yrityksille, yhdistyksille ja kuntapäätäjille.

Isäni tuntui olleen kuin omassa elementissään nuorten tai korkeasti opineidenkin kuulijoiden edessä. Kansan antama titteli "Kivihullu" oli hänestä jopa mieleinen.

Kaiken motiivina "Kivitaskulla" oli vain ajatus saada jo silloin Suomi nousuun. Strategiana oli: valista, kilpailuta ja palkitse. Näillä kivitalkoilla maan eri puolilta tulvi varmasti kymmeniätuhansia näytteitä keräilypaikoille. Lupaavimpien murikoiden löytäjät palkittiin ja sananmukaisesti "kullanarvoisimmat" otettiin kaivosyhtiön tarkempaan tutkimusohjelmaan.

Huippuhetki isäni elämänpolulla koitti kuitenkin, kun Vammalassa käynnistyi siellä "Kivitaskun" organisoiman malminetsintäkilpailun hedelmänä todellinen kaivos. Tosin esiintymästä riitti louhittavaa vain muutamiksi vuosiksi. Muistona tästä elämänvaiheesta on isäni haudalle viety hänen aikoinaan hiotuttamansa kuutio kyseisestä malmikivestä.

Sen seurana on toinenkin kiviharrastuksen muisto: Kojjärven kirjokivestä lohkaistu ja hiottu näytekuutio. Kyseistä kivilajia on käytetty myös maamme suurmiesten edustusasunnon, Mäntyniemen sisustuksessa. Tämän isä, minun suurmieheni, ylpeänä muisti aina mainita esitellessään vierailijoille oman kotinsa kivikokoelmia.

Irmeli Suvenmaan albumista

Isäni nautti kirjallisista töistä. Siitä kertoi säännöllinen päiväkirjan pitäminen lähes läpi aikuiselämän.

"Kivitasku" tallensi murreaarteita

Suvenmaan nuoren parin ensimmäinen vuokratyö oli löytynyt jo ennen sotaa Somerolta nk. Sahan talon yläkerrasta. Onneksi alakerrassa asustivat Horilat, Kaija ja Tapio. Naisilla oli toisistaan seuraa ja tukea.

Miehetkin löysivät toisensa yhteisen kiinnostuksen kautta. Todennäköisesti silloin jo sota-aikana, ja varsinkin rauhan koitettua isänmaalle, suomen kielen täysinoppinut, yhteiskoulun lehtori tajusi Someron murteen taitajan arvon. Lienee tunnettua, että sittemmin lukuisia murrekirjoja tuottanut Tapio Horila poikkesi isäni pakeilla 'tarkistuttamassa' Someron murteisia tekstejä. Isä oli moisesta ääretömän 'ylpää', tottakai.

Paras ja tutuin isän murrelähde oli oma äiti, Ulrika Söderström, s. Somerolla 1881. Mieleeni on elävästi painunut, miten isä hykerteli riemusta, kun kuuli äidiltään jonkun tavallista erikoisemman murren, niin kuin vaikkapa "pualetoin"

(esim. lapsesta, tottelematon) "meneynny" (esim. naisesta, elähtänyt), "rontmänttinäs", (mullinmallin).

Mamma, niin kuin isänäitiä perheen kesken kutsuttiin, asui kodissamme meidän lapsenlasten lapsuudesta asti aina kuolemaansa saakka. Monesti näin jälkepäin olen kunnioittanut vanhempieni tästä omaishoitoratkaisusta. Mamma välitti meille lapsenlapsilleen paitsi murretta myös monenlaista kansanperinnettä. Sain seurata myös, millaista oloa vanhuudessa on odotettavissa.

Aina työmatkoillaankin ja varsinkin vapaa-aikanaan isäni ylläpiti myös murreharastustaan. Kunkin paikkakunnan ikäihmisiä puhuttamalla hän pyrki keräämään vanhaa muistitietoa eri aloilta. Esimerkiksi aarnivalkeatarinat ja -maastot kiinnostivat erityisesti. Jotenkin isä ounasteli kyseisen luonnonilmiön liittyvän malmikivien läheisyyteen.

Isä tallensi murrehaastattelujaan, aluksi kynällä vihkoihin ja luentomappien lehdille. Myöhemmin vakiovarusteena vapaa-ajan

murreretkillä kulki kelanauhuri ja tekniikan yhä kehittyttä, kasettinauhuri. Perinnöksi jälkipolville häneltä jäi kokonainen vuori nauhoja ja kasetteja. Sääli vain, että tekniikka on edennyt vielä niistäkin, digi- ja cd-aikaan.

Onneksi Helsingin yliopistolla on tallennettuna äänitarkistomateriaalia ja opinnäytetöitä Someron murteesta. Ja onneksi Someron kaupungissakin vielä on Someron murteen ja perinteen vaalijoita, niin kuin edelleen Ollonqvistin Voitto ja Someron Joulu.

Minuun isäni tartutti rakautensa Someron murteen ja luonnonihmeiden ihasteluun.

Tallessani on vieläkin pieni ruutuvihko, johon isän innostamana olen kirjannut kuulemiani murren sanoja ja sananparsia. Aina uudestaan minua jaksaa naurattaa seuraava muistiinpano mammalta: "Tönttääs taas, sano Mäntylän muari pässi, kum pässi hänem pääs saunam pössään tönttäs."

Huomaan myös tarkkaillevani erikoisia kiviä maastoissa, niin kotimaassa kuin ulkomailla lomilla liikkuesani. Usein matkalaukkuuni sujahtaa muistoksi näitä luomutuomisia kotipihojeni koristukseksi. On siinä tulevilla arkeologeilla pohtimista, miten kyseiset kivilajit ovat vaikkapa Afrikasta tai Nepalista kauas Pohjolaan kulkeneet.

Myös tosi rakkaudessa "myötä- ja vastoinkäymisissä aina kuolemaan asti" isä oli esikuvallinen. Äitini jouduttua elämänsä loppuvaiheessa sairaalahoitoon isä kävi lähes joka päivä ilahduttamassa "Västaräkkiään", kunnes kuolema heidät erotti.

Äitiä etsimässä

*"Puin päälleni kaikki mekkoni,
etsin likapyykkikoristakin,
ja livahdin matkaan salaa siskoiltani"*

Sain somerolaisilta lapsuudenystäviltäni syntymäpäivälahjaksi upean kirjan "Someron kartanot". Ensimmäiseksi etsin Harjun kartanon esittelyn ja silmäilin kuvat. Ja oi, siinä se oli, ilma-kuva Harjun kartanosta kaikine rakennuksineen, vasemmalla väentupa. Aivan liikutuin. Kuvassa on se rakennus ja pihapiiri, josta minulla on ensimmäiset hauraat muistot, sillä siellä asuimme toisen evakkomatkan jälkeen.

Kotiseudulle Muolaan pitäjän Telkkälän kylään oli päästy palaamaan keväällä 1942. Koko kylä oli täysin raunioina talvisodan jäljiltä, mutta vanhempani muiden evakosta palaavien tavoin alkoivat toiveikkaina rakentaa. Uudessa kotitalossa oli jo katto ja uunitkin muurattu, kun tuli äkkilähtö toiselle evakkomatkalle. Neuvostoliittohan aloitti 9.6.1944 suurhyökkäyksen Karjalan kannaksella ja siviiliväestön oli kiireesti paettava sodan jaloista.

Minun 88-vuotias Mirjam-sisareni on vielä elossa kertomassa meidän perheen toisesta evakkomatkasta. Vihollisen maataistelukoneet lensivät useaan otteeseen matalla Telkkälän yli ja ampui-
vat. Juostiin suojaan kotimetsän koivikkoon ja odoteltiin siellä isää, joka oli lähtenyt viranomaisten ohjeiden mukaan viemään hevosella Punnuksen asemalle tavaroita, jotka eivät sitten koskaan tulleet perille. Isän vihdoin palattua lastattiin nelipyöräiselle kärryille evakkokuorma ruokaa ja vaatteita. Taas lensivät viholliskoneet ja isä rauhoitti hevosta navetan takana. Lopulta päästiin lehmät mukana lähtemään ja liityttiin pitkään evakkojonoon, jonka kulkua jo omat koneet suojasivat. Muut kävelivät, mutta minä olin vasta yksivuotias. Minut laitettiin istumaan kärreihin kuorman keskelle nukkeni kanssa, ja nostettiin syliin, kun juostiin pommituksia pakoon. Oli kylmää ja

sateista ja mielen täytti huoli, sillä ei ollut enää kotia eikä tiedetty, miten Suomen käy. Äiti muisteli, sitten kun jo asuttiin Somerolla uudessa kodissa, että juhanus vuonna 1944 jäi mieleen. Hän imetti minua. Ympärillä Karjala paloi ja ilman täyttivät sodan äänet. Hän ajatteli, että onko tälle lapsellekaan enää paikkaa täl-

laisessa maailmassa, mutta kuitenkin äiti jaksoi vielä rukoilla, että selvittäisiin. Taas lähdettiin kävelemään. Vasta Kouvolassa, kun oli kävelty yli kaksisataa kilometriä, päästiin junaan ja lopulta, monien vaiheiden jälkeen, Somerolle ja Harjun kartanoon.

Minä alan muistaa Harjuun liittyviä asioita vasta kesältä 1945, jolloin olin kaksivuotias ja lokakuussa täytin kolme. Kartanossa oli kesävieraita, joiden pyykejä äiti pesi, ja auttoi myös kartanon karjakkoa. Sisareni oli apuna keittiöissä. Kartanon poika, Harjun Jorma, oli minun ikäiseni, ja leikimme paljon yhdessä. Me pienet ja ymmärtämättömät saimme vahinkoakin aikaan. Kartanon puutarhassa oli kasvilavoja, joissa oli lasikannet. Minulle oli luettu kuvakirjaa keijukaisista, joiden siivet olivat läpinäkyvät kuin lasi. Sanoin Jormalle, että siinä on keijujen tie. Sitten yritimme kiivetä lavojen päälle, jolloin kahdesta lavasta irtosi lasi ja putosi taimien päälle. Minä sain elämäni ensimmäisen ja ainoan kerran vitsaa. "Koivuniemen herra" oli meillä, niin kuin muissakin kodeissa, oven päällä muistutamassa kiltteydestä.

Kesällä 1945 minä lähdin äitiä etsimään ja eksyin. Meillä oli jo omat pellot Pälikönkulmalla ja äiti oli tehnyt keväällä sinne kasvimaan, jota hän lähti hoitamaan. Äiti käveli peltoteitä pitkin, joten matka vei aikaa. Minä olin kerran käynyt äidin mukana siellä kasvimaalla ja ajattelin, että lähdän äitiä etsimään. Puin päälleni kaikki mekkoni, etsin likapyykkiko-

ristakin, ja livahdin matkaan salaa siskoiltani. Harjun riiden vierestä meni peltotie, jota lähdin kulkemaan. Vastan tuli lehmien laidun ja muistin, että äidin kanssakin nähtiin nämä hirveen monta lehmää. Ryömin piikkilankojen välistä sisälle aitaukseen, jossa lehmät lepäilivät rauhallisesti märehtien. Taputin ja silitin paria lehmää ja jatkoin matkaani. Sääreni olivat jo verinaarmuilla ja kompastelin ylittäessäni ojia. Olin jo kovin väsynyt. Itkin ja huutelin äitiä. Ilta oli jo tulossa, kun saavuin Kirkonmäelle. Siellä aikuiset huomasivat pienen itkävän tytön ja ottivat hoiviinsa. Kirkonmäellä asui siihen aikaan perhe, jolla oli monta valkotukkaista pikkutyttöä. He laskivat lapsiaan, mutta kaikki olivat tallella. Minusta oli jo tehty katoamisilmoitus. Sitten muistan, että yhtäkkiä siinä edessäni seisoikin poliisi ja hänen takanaan isä ja äiti. Isä otti syliin ja silitti tukkaa ja sitten pääsin äidin syliin. Harjun kartanon kesävieraatkin olivat olleet minua etsimässä, ja voi, miten iloisia kaikki olivat, kun Raija löytyi. Äiti keitti etsijöille korvikekahvit ja tietysti tarjosi myös piirakkaa ja vehnystä, joita hän karjalaisemännän tapaan leipoi joka lauantai.

Vanhempani olivat uskovaisia ihmisiä ja kävivät sunnuntaisin kirkossa ja minä olin tietysti mukana. Kerran Someron Kirkonmäellä oli valokuvaaaja, joka otti meistä kuvan. Se on ainoa yhteiskuva minusta, äidistä ja isästä ja siksi oikea aarre.

Raija Rajala

Matti ja Linda Romu sekä kirjoittaja, kolmivuotias Raija Romu Someron kirkonmäellä 1946.

*Rauhallista Joulua ja
Hyvää Uutta Vuotta!*

Someron taksiasema

Puh. (02) 748 900

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Someron TasoPesu

Joensuuntie 49 Puh. (02) 748 6878

*Kohdataan
jouluna
kirkossa*

Someron Seurakunta

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Someron Tilintarkastus ja Yrityspalvelu Ky

Jaatilantie 79, 7488 270

Hyvää Joulua!

OO. Someron Varaosa Ky

Tehdastie 5, 31400 Somero
puh (02) 748 6818

**PIHARAKENNE
PUTTINEN**

www.pihaputtinen.fi
pihaputtinen@gmail.com

- Kaikki viherrakennustyöt
  - Pihan puurankenteet • Puunkaadot
  - AVANT pienkuormaaja urakoinnit
- 040 960 9339**

T:mi Puttinen Puutarhuri Janne Puotsaari
Y-2332919-1 Somero

**Pitopalvelu
Mahat Pinkeäksi**
JOENSUUNTIE 18
045- 104 03 30

PUTKITYÖT
edullisesti ja nopeasti

Kysy tarjouksia
Putkiasennus ESA UUSITALO
Somero, Nummikulma
P. 0400 741 566

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

**Sähkö-, LVI- ja
kodinkonetekniikan myynti**

Someron Sähkö ja Kone Oy

Jukolantie 2, p. 748 5888

.....

- Sähköasennukset/urakoinnit
- Kylmälaitehuollot/asennukset
- Antennityöt

Someron Huoltomestarit Oy

KARI LAINE 0400 533 865

Claes Claeson de Pont, elämäntaiteilija

Claes Claeson de Pont, tuttavallisemmin Klasu eli Ponkki (syntynyt 1891), peri neljäosan isältään Kosken kartanosta, mutta tuhlasi koko perintönsä ja kuoli köyhänä. Isä oli kuollut vuonna 1891, samana vuonna kuin Claes syntyi. Äiti meni uudelleen naimisiin Ernst Waldemar Sagulinin kanssa ja niin poika kasvoi Långsjön kartanossa ja kävi oppikoulua Turussa lukioon saakka, mutta lopetti sitten kesken, sillä suuret sielut eivät kouluja tarvitse.

Klasu eleli Helsingin taidepiireissä Tuusulassa. Vuoden hän tiettävästi ryyppäsi Eino Leinon kanssa. Tämän mukaan Ponkki, kuten häntä Helsingin piireissä kutsuttiin, oli loistava seuramies ja epäilemättä taiteellinen, mutta kukaan ei tiedä, mihin hänen taiteellisuutensa viittasi. Se oli selvää, ettei hän osannut kirjoittaa mitään. Joskus 1910-luvulla hän kävi ystävineen Pietarissa taiteeseen tutustumassa ja eräässä vaiheessa hän harrasti musiikkiopintoja Pariisissa.

Klasulla oli paljon kirjailija- ja taitelijaystäviä Tuusulan taidepiireissä ja hän osti tauluja ja paljon. Tauluja oli niin runsaasti, että seurapiiri ryyppäillessään huvitteli vetelemällä puukolla tauluja halki. Klasu toi tauluja myös Långsjöhön ja Edit sitten mielellään jakeli niitä pois. Edit ei ehkä oikein pitänyt poikansa elämäntyylisestä ja kohteli häntä siksi hieman viileäs-

ti. Klasun kautta myös Pekka Halosen taulu joutui Pitkäjärvelle. Se oli aluksi kartanossa, josta se lahjoitettiin Pitkäjärven koululle hiihtokilpailupalkinnoksi.

Klasun taitelijaurasta ei paljoa tiedetä. Joskus vuonna 1910 hän asui Helsingissä Hotelli Kleinehissa ja kirjoitti ainakin yhden novellin. Novelli julkaistiin joululehdessä Sydäntalvi vuonna 1911. Eino Leinolla lieene ollut kynänsä pelissä jutun saattamisessa julkaisukuntoon. Huhujen mukaan Klasu olisi kirjoittanut kirjankin. Sen nimi oli ”Vienen neito”, mutta käsikirjoitus on kadonnut. Unhoon ei Claes de Pont kuitenkaan ole jäävä, sillä hänestä on aikakauden muistelmissa muutamia mainioita mainintoja. Esimerkiksi Antti Halonen kertoo kirjassaan Taiteen juhlaa ja arkea Tuusulan taitelijasiirtolan värikkäitä vaiheista Kivestä Sibeliukseen (1952, ss. 122-124):

”Tai Saimi Järnefelt ja Clas de Pont – kaikkien tuusulalaisten yhteinen Ponkki – tanssimassa polkkaa Suvirannan omenapuiden ympärillä niin, että terälehdet lentelevät kukista. Totisesti, eksentrikotkin olivat jo tulleet. Maaperä kai näytti heillekin jo möyhennetyltä...”

Mistä Ponkki tuli, sitä ei kukaan enää ihan tarkalleen muista (syntyisin Kosken kartanosta), tulipahan vain muiden vanavedessä keskelle sitä tanssiaisten pyörrettä, joka oli päässyt

Claes de Pont toukokuussa 1918 Helsingissä. Kuvan muut henkilöt: Kyösti Wilkuna, Eino Leino, Felix Nylund, Valter Vuoksi, Rex Strömberg ja Santeri Ivalo.

Claes de Pontin vanhemmat olivat Claes Alfred Nicolai de Pont (1855–1891) Kosken kartanon isäntä ja Edit Kjädström (1863–1946). Edit avioitui leskeksi jäätyään Ernst Waldemar Sagulinin (1852–1915) kanssa vuonna 1895.

vinhaan vauhtiin Tuusulan ateliereissa ennen ensimmäistä maailmansotaa. Näihin pyörteisiin Ponkin tulipaloväriäinen tukka piirteli iloisia kuvioita polkan ja valssin tahdissa. Hän oli sujuttautunut huomaamatta siihen vallattomaan ja lahjakkaaseen nuorisojoukkoon, jonka kellokkaina Eila Kaila, Matti Kivekäs, Juhani Siljo ja F. E. Sillanpää olivat löytäneet vakituisen tien Tuusulan iloisten kotien sisärenkaaseen. Heidät otettiin tasaveroisina vastaan, taiteilijaperheitten vanhimpien lasten lähimpinä ikätovereina. Tähän avoimelle vastaanottoon sisältyi Tuusulan vanhempien taiteilijojen veljellinen kädenanto ja velvoittava rohkaisu näille kulttuurimme silloisen nuoren polven vie-

lä vihertäville edustajille.

Niin kuin useimpien kulttuurikausien portinpieleen tai veräjän suulle ilmestyy kirjallistaiteellisia ryhmittymiä, niin oli nytkin muuan elämänhaluinen leiri pannut palamaan yhteisen merkkitulen: Koskenniemi, Kyösti Wilkuna, Eila Kaila ja Heino Kaski puhalsivat sillä kertaa nuotioon, josta kirjallis-taiteellisen liekin piti leimahtaa. Ponkki liittyi heihin. Ensi hätään hänen piti ruveta laulajaksi. Hänellä olikin kaunis ääni, ja hän otti aluksi kolme tuntia, mutta siihen se laulaminen sillä kertaa jäi. Virallinen äänenmuodotuksenopettaja kiinnosti häntä tosiasiasa vähemmän kuin ystävänsä Bacchus, jonka seurassa sai

Jatkuu sivulla 64

lauleskella vapaasti ja mielin määrin, aivan niin kuin itse halusi.

Isa, varakas somerolainen maatilanomistaja, oli saanut poikaakin vauhkoman veren, ja kerran, hyvällä päällä ollessaan, hän ajoi itsensä kuoliaaksi kotinsa portinpylvääseen. Pojan kasvatus oli jo alun perin jäänyt monia viimeistelyjä vaille, ja vapaamielinen kun oli, tämä päätti ottaa elämän löysin rantein. Opiskeleminen oli jonkin verran vastenmielistä. Koulun hän jättikin jo aikaisin. Hän ei kerta kaikkiaan viitsinyt käydä koulua lainkaan: sehän oli laadittu vain panemaan kahleisiin vapaat sielut.

Isän ajettua pylvääseen Ponkki peri omaisuuden ja hänen ensimmäinen keksintönsä oli ruveta taiteilijaksi. Hän lyöttäytyi lähimpään renkaaseen, kirjallis-taiteellisen tuoksun viekoittelemassa, ja aloitti taideopinnot myrskyn merkeissä. Olihan vielä muitakin taiteen muotoja kuin leikittely äänijänteillä. Ponkki kohtasi Leinon. Tämä valmisteli Helkavirsiensä toista osaa ja piti mielellään työn lomassa pieniä symposioneja, varsinkin jos muu osapuoli osoittautui hyväksi kuuntelijakunnaksi ja kestäkyvyltään seuran veroiseksi. Ponkki taas ei rikkonut asetelmaa tipahtamalla pöytää vasten niin kuin Oskar Merikannolle kerrotaan sattuneen Gallénin taulussa.

Leinon ja Ponkin yh-

teiset symposionit kestivät noin vuoden verran, millä välin kirjallinen karpänen oli jo kerinnyt puraisemaan Ponkkia. Siispä piti otettaman huone Kleinehin hotellista, sillä muuan joulujulkaisu oli luvannut painattaa novellin, jos sellainen syntyisi: Ponkki tiesi sen syntyvän ja heittäytyi ahkeraksi. Kleinehin hotellin huoneesta tuli sitten hänen kiiraskammionsa. Siinä hän nyt synnytteli koko syksyn yhtä ainoata novellia, joka sitten suureksi riemuksi painettiin. Mutta sitä ennen hän tunsikin runoilijan tuskat, sillä – niin kuin hyvin tiedettiin – Ponkki osasi tuskin panna lausetta kokoon.

Ikmeellistä kyllä, sukulaiset ovat aina omituisimmat taiteen tulia sytyttävässä. Tuskin Ponkin novelli oli julkisuudessa, kun hänet pantiin holhouksen alle.

Ponkki rimpuili vastaan minkä jaksoi, olivathan tällaiset väliintulot loukkaus itse taidettakin kohtaan – ja nyt juuri, jolloin hänen suuri haaveensa saada näytellä Järnefeltin Tiituksen nimiosaa Kansallisteatterissa oli jo päässyt neuvotteluvaiheeseen. Hänhän oli pännänyt roolinkin päähänsä, sanasta sanaan ja suurella vaivalla.

Ponkki joudutettiin maalle, jossa taiteen karpäset pureskelevat vähemmän, mutta kauan hän ei siellä pysynyt. Pian hän taas ilmestyi Helsinkiin – vapaaseen seuraan – ja sym-

posionit alkoivat taas, virkistävien vesien ja vieraanvaraisten ajatusten parissa.

Pienessä tappelussa tuli sitten tapaturma, ja taiteen heiluva myrskylyhty sammui.

Ponkin äiti oli ollut hyvä pianisti, ja poika oli perinyt musikaalisuuden. Luontainen taiteellinen vaisto piti huolen siitä, ettei hän suinkaan ollut ummikko jouduessaan keskusteluun. Sen sijaan hänestä itsestään ei koskaan tullut mitään, sillä hän tyytyi olemaan boheemi ja kehittyneemmän ympäristönsä heijastelija. Hyväntahtoisena haaveksijana hän ei liioin häirinnyt ketään yhteisen valssin pyörteissä, ja hänellä oli aatelismiehen synnynnäinen taito viskellä valikoituja kohteliaisuuksia ympärilleen.

– Rouva Halonen, tähän olette loistava pianisti! hän laukaisi kuin ampumaradalla.

– Rouva Järnefelt, kukaan ei tanssi polkkaa niin keveästi kuin te! lasketteli hän suustaan kuin litaniana.

Pianistina Maija Halonen ei suinkaan ollut loistava, ja mitä polkkaan tuli, taisivat kaikkien jalat lentää yhtä keveinä, kun ensin alkuun pääsivät. Ponkin kohteliaisuudet otettiin vastaan pieninä ylimääräisinä ohjelmanumeroina, jotka huvittivat asianomaista aivan kuin yllättävä mauste tutussa keitossa.

Erään tanssiaisillan jälkeen ja ranskalaisen kohteliaisuutensa ilmauksena Ponkki oli temmannut Saimi Järnefeltin juuri tuohon aikaisemmin mainittuun polkanpyörteeseen Suviran omenapuun ympärillä.

Myös Vilho Nenonen muistelee Ponkkia kirjassaan Tavattiin Brondalla.

Nähtyä ja kuultua ja koettua (1981, ss.90-92):

”Käytännöllisenä liikkeenä Liikkuva-Liisa hymyili ajatellessaan taiteilijaystäviensä rahan metsästystä. Jokainen heistä oli halveksivinaan kaikkea maallista mammonaa, mutta jokainen rahaa kuitenkin kaipasi. Eräät heistä väittivät pitävänsä rahaa pelkkänä välttämättömänä pahana, jota ilman ei voinut tulla toimeen kukaan muu kuin Ponkki (Claes de Pont), joka koko elämällään todisti, ettei raha ole välttämättöntä. Hänellä ei rahaa ollut koskaan, mutta siitä huolimatta hän söi, joi, pukeutui ja oli iloinen – toisten kustannuksella. Ponkki ei ollut taiteilija. Hänellä ei ollut mitään omaa alaa, mutta hän ymmärsi kaikkia. Vakinaista asuntoa ei kukaan muistanut hänellä olleen sitten opiskeluaikojen ja jokainen ”seurakunnan” jäsen piti velvollisuutenaan majoittaa hänet kiinalaisena silloin, kun hän ilmestyi asianomaisen boksiin. Itse hän nimitti itseään elämäntaiteilijaksi ja sitä hän olikin – hän oli tehnyt elämästään taideteoksen, joka merkilisyudessa veti vertoja mille kubistiselle tai futuristiselle maalaukselle tahansa. Hän eli välittömästi, ajattelemaatta huomista tai havittelematta elämälleen mitään päämäärää. Se oli taide taiteen vuoksi, elämää elämän vuoksi.

Tällä kertaa Ponkki ilmestyi Brondalle pennittömänä, kuten tavallisesti, ja kysyi ensimmäiseksi sanokseen Liikkuvalta-Liisalta:

– Hei, onko sinulla tinaa?

Kuten sanottu, hänellä oli sitä. Hän tilasi toisen kahviannoksen ja luuli asian olevan sillä selvän, mutta

*”Hänellä oli aatelismiehen
synnynnäinen taito viskellä
valikoituja kohteliaisuuksia
ympärilleen”*

jostakin merkillisestä syystä ei Ponkki tyytynytään siihen.

- Tarkoitin; onko sinulla paljon?

- Riippuu siitä, mitä paljolla tarkoitat?

- Tuhatlappunen, tai niille nurkille. Tiedän vain erään kaupan, johon kannattaisi käydä käsiksi. Se on taulu, alkuperäinen Kyyhkynen, ja sen saisi irti tuhatlappusella. Minulla on jo ostaja. Hän lupasi näkemättä kaksi tonnia.

Liikkuva-Liisa alkoi kiinnostua asiasta. Hän tiesi Ponkin kykenevän arvostelemaan maalauksia paremmin kuin joku ammattiarvostelija ja uskoi taulun tosiaan olevan parin tonnin arvoisen, jos kerran Ponkki niin väitti. Harkittuaan hetkisen asiaa hän kaivoi käsialaukustaan tuhatmarkkasen ja ojensi sen Ponkille, vaatimatta mitään vakuuksia. Hän ei ollut pikkumainen muotoseikoissa.

- Ei, ei, kauhisteli Ponkki. – Minä voisin välillä juoda rahat. Mene itse ostamaan! Se on Kumlinin kehysliikkeessä.

- Pötyä, sanoi Liikkuva-Liisa. Hän ei ollut vielä kadottanut uskoaan ihmisiin.

Ja Ponkki meni, sulloen menessään seteliä liivintaskuun.

Tunnin kuluttua hän tuli takaisin taulu kainalossaan.

- Ostaja ei ollut tavattavissa. Ota sinä tämä mukaa. Minä tulen sitten noutamaan sen heti kun olen tavannut ostajan.

Ostajaa ei kuitenkaan kuulunut. Ei kuulunut Ponkkiakaan ennen kuin parin päivän kuluttua, jolloin Liikkuva-Liisa olisi jomelkein unohtanut koko taulukaupan elleivät rahahuolet olisi alkaneet häntä

jälleen painaa.

- Pahuksen Ponkki, hän manasi itseksensä ja alkoi suunnitella taulun muuttamista rahaksi. Hänellä ei ollut varaa omistaa tuhannen markan maalauksia vaikka olikin taiteellinen sielu. Eniten häntä harmitti se, että oli antanut tavallisen tyhjäntoimittajan petkuttaa itseään, liikenaista! Se oli suorastaan häpeä. Lopulta hän kuitenkin tavoitti Ponkin Brondalta.

- Entäs se ostaja? Joko olet tavannut hänet?

Ponkin naama loisti punaisena. Hän oli juonut pilsneriä ja nauroi ääneen vakuuttaessaan:

- Ei sellaista olekaan! Se oli vain juksua kaikki!

Liikkuva-Liisa oli hämmästynyt. Näytti siltä, että hän olisi mielellään lyönyt miestä.

- Istuhan nyt alas, niin selitän, pyyteli Ponkki nähtyään, mitä hänen ilmoituksensa vaikutti.

Liikkuvan-Liisan hämmästykseksi kaivoi Ponkki taskustaan lompakon ja sieltä tuhatmarkkasen.

- Tässä rahasi! Taulun saat pitää muistona.

- Ihmeitten aikakausi ei ole vielä ohi! huokasi Liikkuva-Liisa.

- Katsos, eräällä vasta köyhtymistä aloittelevalla tuttavallani oli Kyyhkysen maalauksia useita, mutta hän ei osannut niitä myydä ja minä tarjosin hänelle pelastavan käteni. Möin ensimmäisen Kumlinille, joka harvoin maksaa kunnollista hintaa. Eikä hän maksanut nytkään. Sanoinkin kuitenkin hänelle, että minulla on niitä vielä, mutta että en niitä myy halvalla. Saatua ni sinulta tuhatmarkkasen lähetin taulun alkuperäisen omistajan ostamaan sen takaisin Kumlinin määrämäl-

”Hän oli tehnyt elämästään taideteoksen, joka merkillisyydessä veti vertoja mille kubistiselle tai futuristiselle maalaukselle tahansa”

lä hinnalla. Tulos oli odotettua parempi. Nähtyään, että tauluilla on kysyntää, osti Kumlin kaikki loputkin maalaukset kahden tonnin hinnasta kappale.

Se oli Liikkuvan-Liisan mielestä oikein. Kumlin oli vuosikausia elänyt ja rikastunut taitelijoiden kustannuksella ostaen heidän työnsä pilkkahinnasta ja myyden ne nylkyhinnoilla. Ponkki oli vain maksanut vanhat kalavelat.”

Myös Tito Colliander kirjoittaa kirjassaan Kohtaaminen (1973, s. 183) käyttäneensä Ponkkia esikuvana omassa tuotannossaan. Hän mainitsee pitäneensä juuri Brondan kahvilassa tapaamaansa seuruetta oman innoituksensa lähteenä:

”Teoksessa Huset där det dracks esiintyvän Mikaelin esikuvana oli Ilja Repinin poika Juri, fantasiamalli, näköinen vain ulkoisesti, sillä en tuntenut häntä silloin, olin vain usein nähnyt hänet ja kuullut hänestä kerrottavan. Myös Mikaelin kummitustalossa juopottelevat vieraat lainasin todellisuudesta, ja kannattaa ehkä kertoa, keitä he olivat. Adolf af Nyborg, Gustav Malm, Klaus de Pont, ystäväni Ylä-Brondinilta, kaikki huomattavasti minua vanhempia. He olivat koolla mielessäni, nämä yhteiskunnan epäkelvot, minun juomakumppanini – ja selvää on, että niin kirjan nimi kuin sisältökin syvimmiltään suurek-

si osaksi pohjaa siihen, että minä en ole puoleen vuoteen maistanutkaan alkoholia. Ehkäisty tarve, joka etsii purkautumistietä, kaiken psykologisen kokemuksen mukaisesti.”

Kun Claes de Pont kuoli neljäkymmenvuotiaana väkivaltaisella tavalla, hänestä julkaistiin lyhyt nekrologi Hufvudstadsbladetissa. Siinä hänestä käytetään titeliä kirjailija. Hänen syntymäpaikakseen ilmoitetaan Somero, vaikka se todellisuudessa oli Koski tl. Nekrologissa pahoitellaan, että hänen kirjallinen lahjakkuutensa niin harvoin sai todellisen sanallisen ilmaisuuden. Claes de Pont oli aikaisten mielestä armoitettu raconteur. Jos hänellä olisi ollut tarpeeksi pitkäjänteisyyttä, hänestä olisi tullut yksi Suomen dagdrivarlitteratur-kirjallisuuden täysverinen edustaja.

HBL 18.8.1932

Natten till måndagen avled härstädes skrifställaren Klaus de Pont i en ålder av fyrtio år. Han föddes i Somero och visade redan tidigt en utpräglad konstnärlig begåvning, som dock tyvärr alltför sällan tog sig uttryck i ord och rytm inför andra än den stora kretsen av vänner och konstnärkamrater.

SOMERON YMPÄRISTÖHUOLTO OY

- Jätekuljetukset ja astiat
- Vaihtolavat
- Likakaivojen tyhjennykset
- Paperin ja pahvin keräykset

P. 0400-823 405, 02-748 5314
www.someronymparistohuolto.fi

Hyvää Joulua!

 Someron Yrittäjät ry

Hyvää Joulua

ja

Onnekasta Uutta Vuotta!

sporttikone
urheilu • vapaa-aika • pienkoneet

Ruunalantie 5
31400 Somero
puh. (02) 748 9300
Fax (02) 748 9320
info@sporttikone.fi
www.sporttikone.fi

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

asiakkailleen toivottaa

SÄHKÖ ERKKI Oy

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Taksi Juha Tähtinen

Puh. 0400 405 641

SÄÄSTÖPANKISTA

toivotetaan

*Hyvää Joulua
ja
Onnellista
Uutta Vuotta*

Säästöpankki

Auttaa aina

www.saastopankki.fi/someronsp

Silverin Pranssan markkinamatka

Julkaistu 1911 joululehdessä Sydäntalvi

Kepsun torpassa oli naisilla koko päivän ollut kova ja ankara touhu, sillä isännän piti lähteä varhain sydänyöllä Hämeenlinnan markkinoille. Vaatteita oli paikattu, perunoita oli mitattu säkkeihin ja hyvät eväspussit valmistettu matkaa varten. Pihalla oli jo valmiina kaksi kuormallista lampaanlihoja, tervaa ja muuta mitä kaupungin suurella torilla oli aikomus myydä.

Mukana seuraa torpan uljas ja ylpeä renki, Silverin pranssaksi kutsuttu, - sama, joka Hirsjärven kuuluisassa kylätappeluksessa löi Korpilon Oskaria seipäällä päähän ja itse menetti toisen silmänsä. Hän on ruma ja lyhytmittainen, leuka leveä ja roteva, suu on suuri ja hampaat hirveässä epäjärjestyksessä. Tiheänä ja piikkisenä kasvaa parta aina silmiin asti. Pranssa onkin tämän läänikunnan peljätty temmellyssankari ja kyläpoikain turva ja ylpeys. Jokainen tahtoo hänen kanssaan olla hyvissä väleissä, sillä jos Silveri tapaa jonkun vihamiehen, ryntää hän huimana sen kauluksiin vaikka keskellä kirkonmäkeä, ja raukkaa kohtaa silloin tuima selkäsauna, josta hän ei vähemmällä pääse kuin pahana ja verisenä. Mutta vaikka hän onkin näöltään hurja ja luonnoltaan häijy ja kiukkuinen, pitävät kaikki kylän tytöt häntä arvossa. Mutta kukaan heistä ei kuitenkaan Pranssaa rakasta.

Usein tapahtuu myöskin, että Silveri joutuu pitkille ryyppyretkille aina naapuripitäjiin asti, joissa hän tappelee kovasti ja menettää kaikki rahansa. Palaa sitten pitkän ajan kuluttua kotiin takaisin, revityissä ryysyissä, ja lupaa itkevänä poikana elämänparannusta. Silloin Kepsun isäntä, joka muuten on lauhkea ja hyväluontoinen, suuttuu ankarasti ja Pranssa ajetaan suurella rähinällä torpasta pois. Mutta koska hän on emännän oma orpana ja sukulainen, alkaa ukko jo päivän kuluttua vihaansa katua, muistaen oman nuoruutensa hillittömät elämä, ja kutsuu Pranssan taasen luoksensa.

Syyspäivä oli jo sammunut ehtohämäräksi. Pranssa palasi yksin Kepsun takamailta. Hänen täytyi astua Värmälän nummen kautta, jonka yli kulki kiertelevä luonnonpolku. Tätä synkkää metsäkorpea, jossa entisaikojen temmellyksissä surma on kohdannut monta ihmishenkeä, karttavat paikkakuntalaiset yhä vieläkin syyspimeäin tultua. Pranssankin mieleen tunkivat nuo julmat tarinat, joita vanhat ihmiset olivat hänelle lapsuudessa jutelleet. Mutta hän ei välittänyt niistä, vaan lauloi kuin uhallä, astuessaan pitkin mykkää korpea, ja lauloi kovasti, melkein huusi, niin että kaiku kuului kylään asti. Viimeinkin kun Pranssa oli ehtinyt lähelle metsänreunaa, jossa ehtorusko siivilöi riutuvaa valoaan läpi suorapuisen metsän, poistui hänestä kaikki sisäinen jännitys. Hän astui syvästä kuusistosta ulos avaralle

loivarinteiselle lakeudelle, ja ilta oli kirkas ja kylmä. Jostain kaukaiselta kalteelta kaikui yksinäisen kyläkoiran haukunta, joka loppui ja alkoi taas. Taivaalla välkkyi jo yksi ja toinen tähti ja syysvesi solisi hiljaa rajaojassa.

Kaukaa kotipihalta kuuluva naisen laulu johdatti Pranssin mieleen Riikan komeat tummat kasvot. Hän alkoi käydä hitaammin, ikään kuin olisi pelännyt tavata lemmittyään, ja hyräili surunvoittoista laulunnuottia.

Kun hän oli astunut vähän matkaa ja koti oli lähellä, näki hän keskellä karjapihaa heikon himmeän tulen, jonka ympärillä torpan pienet lapset leikkivät. Tuon aina uudistuvan raskaan rauhan, joka nytkin lepäsi yli kaiken, oli Pranssa niin monta kertaa ennen huomannut. Silloin syntyi aina hänen rinnassaan kummallinen ikävä ja karnuttava yksinäisyyden tunne, joka ikään kuin ärsytti häntä rai-voihinsa.

Tultuaan kotipihalle löi Silveri kuokan suurella jymäyksellä seinärakoon ja tokasi kömpelösti Riikalle:

- Taasen on päivä pulkassa.
- Koht'silläänhän tästä pääsee.

Riikka lypsää niin, että kiulunpohja soi ja Pranssa miettii pontevasti mitä vielä voisi sanoa. Mutta mahdotonta oli keksiä mitään. Viimein hän kuitenkin muisti huomisen markkinamatkan ja alkoi taas:

- Huomenna taasen on ne markkinamatkat kynsissä...

Syntyi pingottava väliaika ja Pranssan kieli tuntui muuttuvan yhä kankeammaksi.

- Mitäs kaikkea sieltä tuliaisiksi...
- Kyllä niistä toiset huolen pitää. Osta sinä vaan viinaa niin kuin ennenkin.

Siihen Riikka jätti lypsämisen ja lähti nopeasti aittaan maitoa viemään. Lapset leikkivät vielä iloisina valkean ympärillä ja lehmät laskeutuivat levolle pehmeille hakosijoilleen.

Pranssa astui synkkänä tupaan ja katui, että oli ruvennut Riikan kanssa puheisiin, koska hänen kuitenkin aina kävi nolesti. Hän ripusti reppunsa seinälle ja mutisi ensin itseksensä:

- ... jota minä pidän niin hellänä ---
- Mutta kohta hän yltyi pahaksi ja huusi melkein itkien:
- Voi tulinen peeveli kuitenkin ... se Korpiolon Oskari!
- ... Kyllä tietysti, talonpoika ... Mutta minä lyön koko Korpilon talon nuuskaksi, te taivaan tasakäpälät!

Pranssa asettui kuitenkin pian ja kävi istumaan rahille nokisen pankon ääreen, jossa iloinen valkea loimotti. Mus-

Jatkuu sivulla 68

ta kollikissa nukkui hänen rinnallaan, kehräten kuumassa tulenvalossa. Mutta Pranssa tuijotti mitään ajattelematta valkeaan, nojasi kyynärpäänsä polviin ja vihelsi monimutkaista polkannuottia. Toisella jalalla hän autteli tahtia ja silloin tällöin hänen suustaan liukahti liukas mällisylky, joka komeassa kaaressa kiersi hehkuville hiilille.

*

Hämeenlinnan suurella kauppatorilla oli elämä humuista ja hullua. Siellä huudettiin ja pauhattiin. Piiput ja pillit soivat ja maalaishevoset hyppivät kuin villit ahtaaksi täytetyllä torilla. Siellä ryyppättiin ja tapeltiin ja kaupungin juopuneet jätkät tekivät markkinamuijista hassunkurista pilkkaa. Mutta kauppa kävi hyvin ja rahoja tuli enemmän kuin ennen.

Kepsun isäntä, joka oli viisas ja kokenut mies, oli matkustanut ajoissa kaupunkiin ja asettanut kuormansa torin vilkkaimpaan kulmaan ja sai sen tähden ensimmäisenä markkinapäivänä melkein kaikki tavaransa myydyksi. Häneltä ostivat hienot neidit ja rouvat, kaikki tiedustelivat, mistä päin maailmaa hän oli kotoisin. Kepsu niille silloin aina selitti, että hän oikeastaan on syntynyt Marttilan puolella, mutta pitää nykyään torppaa Somerolla. Pranssa, joka seisoi vähän matkan päässä toisen kuorman ääressä, oli jo hieman humalassa ja huikkasi silloin tällöin hattua ja kelloa outojen miesten kanssa.

Niin päivät kuluivat hausassa markkinahälinässä ja aika tuli lähteä kotiin. Mutta Kepsun isäntää, jolle kauppa oli tuottanut paljon voittoa, vietteli kaupungin helppo elämä ja pitkän tuuman jälkeen päätti hän jäädä tänne vielä huomisaamuun asti. Hevoset ajettiin kauppias Riikolan talopihalle, jota maalaisukot tavallisesti pitivät kortteeripaikkana. Se oli melkein täynnä auroja ja niittokoneita, öljytynnyreitä ja äkeitä, ja pitkä hevospuu oli täytetty viimeiseen päähän saakka. Mutta Pranssa keksi keinon ja kiersi muutamia apurenkaita tallin seinään kiinni, joihin hevoset sitten köytettiin ja kiiltävät kirkkovaljaat riisuttiin pois.

Kun tammatt olivat saaneet syömistä ja kärryt oli peitetty ryijyllä, menivät Kepsu ja Pranssa ulos kaupunkia katsomaan. Ja koska matka oli onnistunut hyvin, astui isäntä ensimmäiseen krouviin sisään.

- Kyllä kai se Pranssakin punsit tekee tietysti?...
- Kyllä niin se punsi senpuolesta olis' tehtävä kans'.
- Tekee heittänyt nyt vaan. Kyllä minä ne sitte maksan.

Siinä he sitten maistelivat pitkin aurinkoista syksypäivää, isäntä ja renki hyvässä sovussa ja molemminpuolisessa ymmärryksessä ehtopuoleen asti. Pranssa kehui ukkoa hyväksi isännäksi ja Kepsu puolestaan antoi Silverille kaikki hänen syntinsä anteeksi.

Viimein kuitenkin krouvin ovet suljettiin ja vieraiden täytyi astua ulos. Silloin Kepsu veti suuren kukkaronsa takataskusta ja maksoi molempain puolesta, ja kädet toistensa olkapäillä he sitten kulkivat mutkailevaa tietään takaisin kortteeripaikkaan. Tallinvintillä haettiin pehmeät sijat pölyvissä niittyheinissä. Siinä he nukkuivat molemmat rinnatusten läpi kostean yön kunnes aurinko nousi ja aika oli lähteä kotiin.

Unisina ja aamuviluisina nousivat miehet syviltä sijoiltaan ylös, niskat ja saapasvarret täynnä pistäviä heinänkorsia, ja lähtivät heti ostoksia tekemään päästäkseen ajoissa matkaan. Kun tultiin kaupungille, punnitsi Pranssa tarkkaan, että veisikö sittenkin Riikalle ne tuliaisets, vaikka se silloin olikin niin olevinaan. Hän punnitsi kauan tätä asiaa ja niin se viimeinkin päättyi että koreat kaula- ja esiliinat ostettiin ja vieläpä röijykangastakin. Mutta Pranssalla oli myöskin halu viedä kannullinen viinaa mukanaa, vaan hän ei uskaltanut, koska Riikka siitäkkin niin pilkallisesti sanoi, eikä olisi Kepsukaan tainnut sitä oikein sallia. Se kuitenkin osti sitä itselleen vähäsen niin kuin lääkkeiksi.

Kun miehet palasivat asioiltaan, oli kauppiaan pihalle kokoontunut aikamoinen ihmisjoukko, ja kova pörinä ja kina oli käynnissä. Eräs mies seisoi pöllön näköisenä ja tukka pystyssä keskellä suurta laumaa kalikka kädessä. Sorvaston Näyskän kärryiltä oli nimittäin viety ihan uudet kriinut ja suitset, ja niiden varkaudesta häntä nyt syytettiin. Isäntä ja Pranssa kuuntelivat vähän aikaa tätä äkäistä höriä, mutta päivä kului ja heidän täytyi lähteä.

Kepsu, joka oli ylpeä hevosestaan, vaikka se olikin vanhanpuoleinen, astui kärryihin ja tahtoi kaikille näyttää, kuinka vallaton ja kova se oli menemään. Hän huimausi niin, ettei kukaan huomannut, tammaa piiskalla selkään ja ajoi aika kyytiä läpi rähisevän lauman. Hän istui visusti sitsillä ojennetuin käsin ja piti ohjaksista lujasti kiinni, kuin olisi hän hengen pelissä tuon villin hevosen kanssa. Muutamat pitäjäläiset, jotka seisovat lähellä katsoivat ihmeissään tätä hurjaa menoa ja sanoivat siinä keskenään, että kyllä aina sillä Kepsun vaarilla näkyy olevan sitä hevosmiehen vikaa ja ihmeellinen poika se onkin pysymään yhtä hulluna kuin nuorenakkin.

Mutta kadulle tultua hervastui tamma taas kuin olisi se tiennyt, että pitkä monipäiväinen matka oli edessä ja alkoi nulkata vanhaa kihnuttavaa vauhtiaan Turun tullia kohti.

Silveriä, joka ajoi vitkastellen ja viattoman näköisenä perässä, piinasi vielä viinan halu, vaikka hän olikin jo melkein päättänyt tukahuttaa sen. Mutta vähän ennen kuin päästiin tullin toiselle puolen, livahti hän kuitenkin puotiin antaen hevosen vain lönkätä menojaan ja toi sieltä aikamoi-sen lekerin täynnä viinaa. Sitä hän sitten latki pitkin matkaa kunnes torkahti kuormalle pitkälleen. Aurinko hautoi selkää, ohjakset killuivat pyörissä ja hevonen nytkytti hiljaista menoa eteenpäin. Maantie pölysi sen jaloissa ja joskus katkaisi kavion kapsahdus ravin yksitoikkoisen tahdin.

Sunnuntain ehtopuolella vähän ennen ilta-aurinkoa kuului Pranssan laulu ja kärrynpyöräin jyminä Hovirinnan nummelta. Miehet olivat matkan varrella jo kuulleet, että kylässä oli juhlat ja tanssi-illamat. Silveri lähti sinne heti saatuaan hevosen pilttoon. Solmitsi kuitenkin ensin punaisen nauhan kaulaan, veti uudet vormusaappaat jalkaan ja hörppäsi leilistä pitkiä viinaryppyjä. Astui sitten rohkeimmillaan kylään pitkin kuoppaista ja kuraista peltotietä tuliaisets, viinaleili ja kolmirivinen harmonikka kainalossa ja kun hän saapui taloon, jonka pihalla juhlaa vietettiin, näki hän edessään seuraavan näyn:

Ylhäältä puhujanlavalta lausui kyläkunnan opettaja ja henkisten rientojen johtaja ylentäviä sanoja kansallensa. Liiteristä kuului kuitenkin jo tanssinuotin tahti ja keskelä ensimmäistä penkkiriviä, johon talonemännät ja -tytöt olivat jääneet opettajaa kuuntelmaan, istui Riikka Korpilon Oskarin rinnalla.

Mutta Silveri, joka kappaleen aikaa oli tätä menoa seurannut, villiintyi julmasti, viskasi tavaransa maahan ja huusi raivostuneena pihan toiselta puolelta Oskarille:

-Vai siinä sinä peijakas istut!

Hän ryyppäsi kaikkien nähden leilistä viinaa ja loikka-si suoraa tietä Korpilon kimppuun. Aika tappelu syntyi ja kaikki ihmiset karkasivat pakoon. Mutta Pranssa, joka oli juonut paljon, oli vähällä saada selkäänsä. Hän repäisi rintansa paljaaksi, asettui Oskarin eteen ja huusi suu verissä ja hengästyneenä:

-Lyö jos kehtaat!

Siinä kuitenkin tuli muita poikia väliin ja Pranssa köytettiin ja vietiin tallinvintille satulakamariin. Se oli korkealla rakennuksen päässä ja ikkunasta näki yli kaiken pihan. Sen alipuolella oli tallinluukku ja alhaalla seinää vasten pehmeä lantakasa.

Kun Pranssa oli lukittu huoneeseen ja ihmiset jälleen asettuneet paikoilleen, alkoi opettaja taas puhua. Hän

kuvasi nykyisen ihmispolven alhaista sivistyskantaa ottaen Silverin esimerkiksi.

Siinä samassa rämähtivät ruudut ja puitteet säpäleiksi ja Pranssa ilmestyi ikkunan läpeen. Hän veti pitkän puukonsa tupesta, hyppäsi kädet pystyssä aukosta ulos ja paukutellen ilmassa saapasvarsiaan kiljaisi niin, että piha ka-
jahti:

-Tulin taas!

Ja tupsahti tunkioon.

Ihmiset syöksyivät sinne ja tänne. Opettaja hyppäsi lavalta alas ja hirmuinen hälinä ja melu syntyi. Mutta peih-taroituaan kuivassa hevostunkiossa sieppasi Pranssa kamp-sunsa kedolta ja harppasi suoraa tietä liiteriin. Siellä haki hän suuresta tyttölaumasta Korpikon sikapiian, koriste-li häntä Riikalle tuomillaan liinoilla ja tanssitti häntä aamuun asti näyttääkseen kaikille, kuinka hiukan hän Riikasta välitti.

Eikä kukaan niin sulavasti valssia kiertänyt eikä kenenkään saapaskorot niin tarkasti tahtia naputtaneet kuin hänen eikä kenenkään harmonipelistä niin lirisevää tanssin-
nuottia heltinyt kuin Silverin Pranssan kolmirivisestä.

Anne Kalin

Kolme puuta

Takapihallani kolme puuta:
vasemmalla koivu, keskellä kataja, oikealla vaahtera.
Jokaisella oma silhuettinsa,
jokaisella oma luonteensa.

Katajan syntymästä on aikaa, en edes tiedä sitä.
Hitaasti se on venynyt vanhuksen mittaan.
Paksu lumi painaa sen talvella vinoon.
Kesäksi se nousee pystyyn, ravistaa kuivat neulasen
ja valmistaa tuhansia katajanmarjoja.

Koivu on iältään katajaa kymmeniä vuosia nuorempi.
Pituudeltaan se on neljä kertaa pidempi.
Keväällä sen lehdet ovat hennoilla hiirenkorvilla
ja se valuttaa mahlaa sitä tarvitsevalle.
Pitkänä hujoppina koivu muistuttaa nuorukaista
joka on lähdössä sotaväkeen.

Vaahtera on kaikkein nuorin.
Se oli räpäle syntyessään, nyt levinnyt joka suuntaan
kuin italialainen nainen.
Se keinuttaa lannettaan, varjostaa pihalla olijaa.

Tahmaiset lehdet kasvavat ison kämmenen kokoisiksi,
syksyllä niistä löytyy muotikatalogin kaikki värit.

Olen katsonut puitani sillä silmällä.
Pitäisikö kataja kaataa?
Sen kaunis, pallomainen muoto on alkanut kadota.
Pitäisikö koivu kaataa?
Se kuivattaa ruohon, juuret yltävät likakaivoon.
Vaahterasta ainakin muutaman oksan voisi karsia!

Älä vielä minua kaada! Olenhan ikivihreä kaunistus pi-
hallasi,
maustan oluesi, tuoksun ovikranssissasi, tuumaa tuuhea
kataja.
Älä vielä minua kaada! Jos ukkonen minut katkaisee,
saat halkoja motin,
kirveenvarreksikin kelpaan, virkkaa valkovartinen koi-
vu.
Älä vielä minua kaada! Katsele miten tuulessa taivun,
sateella ja
paisteella suojan annan, syksyllä kauneutta kannan.
Keinu oksalleni laita, keimailee vanha vaahtera.

HELVI HÄMÄLÄINEN JA HÄRJÄNOJAN RUNOKYLÄ

Kirjailijan runomaisema hehkui aistimusoimaisena.

Kirjailija Helvi Hämäläisen äidinpuoleinen suku oli kotoisin Somerolta. Helvi Hämäläisen äiti Ida Maria Mikkelsen syntyi Someron Vanhalassa 1880. Tuo perhe asui myös alustalaisina Somerniemen Palikaisten kartanossa. Ida Maria Mikkelsen muutti Hämeenlinnan kautta Haminaan, jossa Helvi Hämäläinen syntyi 16.6.1907.

Helvi Hämäläinen saapui Somerniemelle, joka nykyään kuuluu Someroon, ensimmäisen kerran toukokuussa 1939. Syy ratkaisuun oli käytännöllinen: maalla oli halvempaa asua. Helvi Hämäläinen sai aluksi asua serkkunsa Lempi Kreanderin pienessä mökissä.

Helmi Hämäläinen kirjoittaa muistelmissaan: ”Eräänä toukokuun päivänä vuonna 1939 tulin ensi kerran Härjanojan kylään. Sitä Härjanojan kylää ei ole enää olemassa, runottareni kylää, Ketunkiven kylää ei ole enää. Ei sitä kansaa, joka eli kanssani kesäöitä, käenkuuntaa, vesilinnun huutoa ja siiveniskuja, kun ne lensivät aina saman reitin Paimion järvestä pienille metsän kätöksissä oleville lamille, jotka uinuivat tyylinä hiljaisuudessa vain sadepisaran joskus helähdyttäessä

vedenkalvoa.” Siellä syntyi esimerkiksi sivistyneistöromaani Säädylinen murhenäytelmä. Serkku oli Helvi Hämäläiselle ”tyly runotar”, karkea mutta maaginen, ”Eräänä toukokuun aamuna ajoin Härjanojalle Salokolan tienhaarasta Lempi-serkkuni langon Kustaa Karakallion kanssa vanhalalla Perho-nimisellä hevosella. Istuimme kaksipyöräisillä kärryillä. Ämyrinhteessä tie vei ohi nuoren mäntymetsikön, puut olivat tuskin käsivarrenpaksuisia. Sitruunaperhoset lentelivät lukuisina yli tien. – Nyt nuo puut ovat suuria honkia”, Helvi Hämäläinen kertoo muistelmissaan.

Härjanojan kylä oli kirjailijalle lumottu runokylä. ”Kuinka koskaan unohdaisiin Härjanojan kesäyöt, jotka sädehtivät hennosti kuultavaa valoa – tuo kesäyön valo oli kuin lempeää ja ujoa sen kovan kirkkaan kesäyön valon rinnalla, jonka myöhemmin koin Jäämeren rannalla”, muistelee Helvi Hämäläinen.

Tuottoisat kesät

1941 Helvi Hämäläinen osti kyläaukean laidasta entisen torpan vanhan pääraennuksen. Siellä syntyi viisi romaania ja runoteokset Lapsellinen maa, Voikukkapyhimykset ja Pilvipuku sekä runonäytelmät Viheriä

Manu Kärki

poika ja Pilvi.

”Taiteilijassa on luomispakko, taiteilija näkee kauneuden, mutta hän ei saa yksinomaan nauttia siitä, vaan hänen on pakko yrittää kuvata se, ikuistaa elämyksensä kohde. Sillä tavoin Härjanojasta tuli runokyläni ja runottareni: se kutsui ja pakotti minusta esiin runon toisensa jälkeen”, Helvi Hämäläinen kuvailee suhdettaan maagiseen runokyläänsä muistelmissaan.

Kaunotar-runossa Helvi Hämäläinen kirjoittaa: Kyläni on kaunotar, / luomiesi alla on sinerrystä: / Ihosi on kuutamoa. / Sinä olet unessa. / Rakastan viheriää ruumistasi, / viljaripsiäsi, vehnä- ja ohratukkaasi, / tummanviheriää / lepikotukkaasi, / jossa peipot laulavat, / rakastan pihamaa-hamettasi, jossa kukko kiekuu, / ja nummiröijyysi, jonka kuivissa / sinipunaisissa / kanervapehkoissa kiitävät / hyönteisneulat / ja määkivät karitsat, syyskesän karitsat.

Härjanojan luonto hehkuu kirjailijan maalla kirjoittamissa teoksissa pidäkkeellä, alkuvoimaisena.

Härjanojan luonto kuohuu täynnä väriloistoa. Tiaiset, leppälinnut, mustarastaat, kiurut, töyhtöhyypät, pääskyt ja käpylinnut oleilevat mökin lähellä. Sireenit, sananjalat, maariankämmevät, apilat ja tuomet tuntuivat puhuvan omaa runokieltään Helvi Hämäläiselle. Helvi Hämäläinen on muistelmissaan huomionnut myös somerniemeläisen luonnonoikun: punaisen lumpeen.

Runossa Synnyttäjä Helvi Hämäläinen kirjoittaa: Suuri nainen kulkee läpi Härjanojankylän, / povi loistaa, käsi, jalka, / niinkuin myrskypilven lomi kuu vilin kultainen. / Hän on lähde kuun synnyttävän.

Helvi Hämäläinen onkin muistellut huikaistuneena Härjanojan ihmeellisiä kuutamota. Kuu- ja hevossymboliikka ovat tärkeitä Helvi Hämäläisen runotuotannossa. Kuunvalossa kaikki on mahdollista: kylä ihmisineen lähtee lentoon kuin Marc Chagallin maalauksissa.

Juopunut kuutamo talvella Härjanojan kylässä-runossa Helvi Hämäläinen maalaa: Kumarran,

*”Se kutsui ja pakotti minusta esiin
runon toisensa jälkeen”*

vaikenen: / Suuri runoilija, villi, raaka täysikuu, runoilija kesytön / on kyläseen tullut, / maailma hoipertaa, villi päihtynyt, sini/ hoipertaa, / hoippuu maisemat, talot hoipertaa, tuvat/ kuperkeikkaa käy, / metsät hehkuvat, miehet, naiset, polut valkeat, / ilmaan kohoa.

Hevonen oli Helvi Hämäläiselle sielullinen olento, kuten hän kertoo muistelmissaan. ”Hevoseen liittyy hyvin paljon henkisyys symboliikkaa ja se yhdistyy kauneuteen ja vapauteen, jotka ovat hengen ominaisuuksia.” Valkea hevonen -runossa Helvi Hämäläinen summaa kauneudenajan: Parempi tyhjää on valkea hevonen. / Tyhjiys oli kädessäni ja sanoin: / Tahdon mieluummin valkean hevosen kuin / tyhjän käteeni, / sinervänvalkean hevosen kuin poutapilvi tai / päiväinen kuu, / -ja valkea hevonen tuli käteeni sinisestä ilmasta. / -Parempi valkea hevonen kuin tyhjiys, sanoi mummoni. / -Parempi on tämä valkea hevonen, sanoin.

Kaksijakoinen suhde kylään

Helvi Hämäläinen kutsui Härjanojan kylää usein Ketunkiveksi. Hänellä on

myös samanniminen, lempeän humoristinen romaani ketunkiveläisten jokapäiväisestä elämästä. Härjanojan kylä muistutti Helvi Hämäläistä Aleksis Kiven maailmasta. 1963 hän kirjoitti päiväkirjassaan: ”Tänään menen Härjanojalle. Menen kalliolle, jolta katselen kylää, menen istumaan korkealle kivele, menen Koivikon penkille. Rakkain multa maailmassa, lihaani ja vertani, synnyinmaata, isänmaata, Suomeani.”

Runossa Kaipaus Helvi Hämäläinen kirjoittaa: Sinivihreäsilmäinen Härjanojani, /suuret punaiset aurinkokasvosi kummarra ylitsemi, / kuivin eukonkäsinesi kiedo minut. / Äitini, sinun kuivat mäntykäsivartesi, pihkaiset ja lujat, / tahdon tuntea ympärilläni kokeakseni hellyyden. / Olen kuin piian äpäralapsi kaikkialla liikaa, / liian vähän hellyyttä saanut. / Sinun helmassasi on auringonpaisteen suuri pallo. / Vankkoilla piian käsivarsillasi, / kitistyneillä eukon käsivarsillasi, / suurella maitoisella povellasi, / kuivien mäkiesi nääntyneillä nisillä pidä minua. / Olen kestänyt tänne asti.

Helvi Hämäläisen suhde kylään oli myös kaksijakoinen. Hän pelkäsi ”pörrei”, kummituksia, ollessaan yksin öisin mökissään. Kylästä tuli hänelle vähitellen ”myrkytetty viitta”, sillä kyläläiset loukkaantuivat kirjailijaan: ”Se panee meidät kirjankulmaan”, sanottiin.

Runossa Myrkytetty viitta pohditaan tätä kaksija-

Manu Kärki

koisuutta: Myrkytetty viitta on tämä sinivalkeitten pilvien kylä, / lautasenkokoisien punaisten ruusujen, / suurisilmäisten unen mustaa heinää syövien lehmien / kylä, / pienen sinipunaisen kanervan ja sen ruskeatäpläisen ruohon pieni kylä, / hiljaisten perunamaitten, käenharmaan aidan ja ruskeatäpläisen ruohon pieni kylä. / Täältä kulkee uneni virroille karja tummin kostein / lehmänsilmin. / Olen ruskean heinän lumoissa ja hiljaisen lumen / värisen pilven, kyläkiurun ja pääskysen. / Pieni kylä kietoutuu ympärilleni kuin myrkytetty viitta, / kun yritän sitä repiä irti tarttuu se lihaani / ohdakkein ja linnun nokin, / se kiskoo kimpaleita minusta mukaansa. / Jokainen kanerva on kitkettävä irti minusta, / jokainen kivi on repäistävä pois minusta kuin muna / linnun pesästä. / Rakas kyläseni liekehtii ympärilläni kuin palava / viitta kesän poutapäivänä. / Ruusuista, mehiläisistä, apiloista, kylänteistä, / nummen hiekasta, / sinipu-

nertavasta, raskaasta nummen maasta kudottu / myrkytetty viitta.

”Minun Härjanojani, runokyläni, on muuttanut jo taivaaseen. Sitä maisemaa ei enää ole, mutta maan muodot ovat yhä ennallaan”, sanoi Helvi Hämäläinen, kun haastattelin häntä 1994.

Härjanojan lyyriset muistot jatkuvat Helvin pojan ja miniän rakentamassa Ketunkivi-mökissä. Helvin mökin paikalla on enää rautioita.

Lähteet

Helvi Hämäläinen: Valitut runot. Neljäs, laajennettu painos. WSOY 2007

Helvi Hämäläinen ja Ritva Haavikko: Ketunkivellä. Helvi Hämäläisen elämä 1907-1954. WSOY 1993

Helvi Hämäläinen: Päiväkirjat 1955-1988. Toim. Ritva Haavikko. WSOY 1994

Helvi Hämäläisen haastattelu 13.6.1994. Haastattelija Eija Komu

Manu Kärki

M/S CARONCGA VUOSIMALLIA 1964

”Perjantaina 14.2. kello 19.15 nosti m/s Caroncgan ankkurinsa Someron yhteiskoulun juhlasalissa ja lähti purjehdukselleen maailman ympäri. Koulun seitsemännet luokat olivat nimittäin kutsuneet opettajansa ja ystävänsä kahdeksasluokkalaiset karonkkaan, ja tällä kertaa oli juhlasali muutettu laivaksi: kahden upean maston varressa liehui juhla-liputus, joka näin meidän maakrapujen kielellä kuului ’rotat pois laivasta’ ja salin ikkunoiden paikalla näytti myrskyävän aave-meri.”

Näin kirjoitti Somero-lehti helmikuussa 1964. Juhlsta on nyt kulunut viisikymmentä vuotta. Olin seitsemäsluokkalaisena mukana juhlassa ja sen valmisteluissa. Niinpä aloin penkoa muistikuviani ja kotiarkistoani. Samoin teki luokkatoverini Leena Lauren, ja lisämuistikuvia saatiin monilta muiltakin luokkatovereiltamme.

Karonkkajuhlalla on Someron lukiossa pitkät perinteet. Tapio Horila muisteli vuoden 1999 Someron Joulussa, että jo yhteiskoulun ensimmäisille abiturienteille järjestettiin jonkinlainen lähtiäisjuhla Kiiruun talossa vuonna 1944. Sen jälkeen juhla on jatkunut keskeytymättömänä tämän vuoden 2014 loistavaan karonkkajuhlaan saakka.

Vuoden 1964 karonkan ohjelma oli vaikuttava: se sisälsi puheita, lauluja, tansseja ja näytelmän. Laivamännät olivat järjestäneet tarjoilua ja laivapojat kii-

kuttivat sitä matkan edistyessä laivan matkustajille. Laivan kapteenina ja juhlan juontajana toimi Mauno Roos ja miehistönä oli koulun seitsemäsluokkalaiset.

Lauluja ja tansseja oli harjoiteltu etukäteen monta viikkoa luokanvalvojien Terttu Teponojan ja Pirkko Hyttiäisen johdolla, samoin oli raadettu kulussien kanssa. En muista, kuka niitä teki, mutta jo laivan mastoihin kiinnitettyjä lippuja oli lukuisia määriä.

Tarjoilun järjestämisestä huolehti kolmen hengen ryhmä, johon kuului Paula Ahti, Marja-Terttu Sagulin ja Seija Virtanen. Paula muisteli, että juhlan alkaessa tuli vastaan jännitysmomentti: sähköt menivät pois. Tytöt kävivät pyytämässä kotitalousopettaja Liisa Viitaselta lupaa käyttää kotitalousluokan kaasuhellaa. Lupa saatiin, vaikka Liisa Viitanen olikin hyvin tarkka kotitalousluokastaan. Jäätelötarjoilua varten ryhmä lainasi jäätelölusikoita paikallisista liikkeistä.

Juhla alkoi komeasti miehistön kajauttamalla laululla: ”Ankkurit nostakaa / maa jäädä saa. / Jos pilvet taivaan peittää / aalto hurjin laivaa heittää. / Aina on huoleton / mies laivaston. / Ankkurit nostakaa / jo aamutuuli purjeet pulistaa.” – Laivan irtautuessa satamasta matkan varrella kuultavien puheiden sarjan aloitti Otto (Olavi Virtanen), joka piti jäähyväispuheen Suomelle, siis suomeksi.

Laivan purjehtiessa hyvää vauhtia kohti Ruotsin

Leena Laurenin kotiarkisto

”Kapteeni katsoi horisonttiin” M/s Caroncgan laivan kapteeni Mauno Roos.

rannikko matkalaisia viihdyttivät merimieslaulut ja tanssit. Yksi mieleen jääneistä lauluista oli ”Merellä olen minä syntynyt, / merellä, merellä tuolla / merellä on minun kotini / merellä tahdon kuolla.” Laulettiin myös yhdessä Bäcklandets Vackra Maja. Ruotsin rannikolla matkalaiset otti vastaan ruotsinkielisellä puheella Antti Uutela, joka kommentoi huhtikuussa 2014, että lieneekö karonkkapuheen pitäminen vaikuttanut hänen tulevaan ammattinsakin.

Vieraskielisten puheiden sarja jatkui Englannin rannikolla, jossa jouduin pi-

tämään englanninkielisen puheen ja vielä Englannin kuningattarena. Muistan, että se oli kova paikka. Puhetta piti harjoitella etukäteen lehtori Anni Halmeen kanssa. Puheiden pidon ohjeena oli täyttää puhe oppikirjoista ongituilla kliseillä ja opettajien sanomuksilla. Yhtäkaikki, siteeraan tässä pari riviä puheeni lopetuksesta:

I hope you will enjoy your visit to London and have a pleasant impression of our country. Also, I am sure your whole voyage will be successful. Well, I see the wind is in the west. And “When the wind is in

M/s Carongcan yleisöä. Opettajia vasemmalla takarivissä ainakin Liisa Viitanen, Martta Pyhäniska, rehtori Pentti Viitanen, lähipöydässä Anni Halme ja selin Tapio Horila.

the west the weather is at its best." And this is to wish you good luck on your trip round the world and on the rough waves of life. Eli suurin piirtein suomeksi: Toivon, että nautitte Lontoovierailustanne ja saatte miellyttävän kuvan meidän maastamme. Olen varma, että teidän matkanne tulee olemaan onnistunut. Ja kun tuuli on lännessä, sää on parhaimmillaan. Ja sen myötä toivotan teille hyvää onnea maailmanympärysmatkallenne ja elämän kovillekin aallokoille. Englannin rannikolla risteilijät otti vastaan myös ihana Eliza Doolittle (Tuula Laurinen,

myöh. Torkkomäki) laulaen My Fair lady'n sävelmiä.

Kahvit juotuamme laiva lähti ripeästi liikkeelle laulun saattamana: "Kapteeni katsoi horisontteihin / oli myrsky alkava / oli myrsky alkava." – Ja jollei myrskytuulia, niin aikamoisia häiriötekijöitä olikin vastassa: konekivääriltä Panaman kanavassa, Texas Kid, Lännen kauhu, Amerikan rannikolla häiriköimässä laivan kulkua. – Kuvasta päätellen Alhorannan Matti.

Havaijilla oli kaunista ja rauhallista. Nyt miehistö kukitti abiturientit havaijimaiseen tyyliin ja lauloi jokaiselle oman laulunsa, ke-

nelle kauneimman, kenelle ilkkurisimman. Nykyisen perinteen mukaan karonkassa abit laulavat myös opettajille keksimiään lauluja. Silloin laulettiin opettajille vasta seuraavana päivänä, penkkaripäivänä. Laurenin Leena muisti, että se tapahtui koulun kirjastossa.

Kun selailin taas arkistoani, niin huomasin, että laulut, joihin sanoituksia tehtiin, ovat pysyneet kutakuinkin samoina 50 vuoden ajan. Vaikka nyt poikkeankin ajassa seuraavaan päivään ja itse asiassa seuraavaankin vuoteenkin, niin en

over the Ocean". Ja kaukana kun oltiin, monet kielet olivat tarpeeseen: Maire Rouhiainen piti puheen esperantoksi. Esperanto oli siinä vaiheessa vapaaehtoinen kieli koulussamme.

Pian olimmekin jo Intian rannikolla ja voimme ihastella käärmeen lumoajan taituruutta. Käärmettä lumosi Hannu Edel, tosin Säkijärven polkan tahtiin! Punaisella merellä taas saatiin ihailla hottentottien rytmikästä tanssia. Rummutuksesta vastasivat Raija Lyly ja Sirpa Kuosa, Lenkerin Maija oli siinä mu-

Näytelmä Antonius ja Kleopatra. Pääosissa Mauno Roos ja Marjatta Salonen.

malta olla laittamatta tähän mukaan edes yhtä opettajille penkkareissa laulettua laulua: Eeva Larsenille laulettiin näin: Eeva, loistokaunokainen / Eeva siinä vasta nainen / Eeva, missä oletkaan / sulle vertaa ei löydy päällä maan. / Meillä on mielessä Eevan tunnit / niitä ei voita mikään muu. / Meillä on mielessä Freudin opit / niihin kiinnostus suuntautuu. / Eeva, loistomaikka vainen, / Eeva, siinä vasta nainen / Eeva hissaa opettaa / jolle vertaa ei löydy päällä maan.

Takaisin laivalle. Tyyneellä valtamerellä laulettiin englanniksi "My Bonnie is

kana ja minäkin. Muita en muista ihan varmasti. Tässä vaiheessa laivapojat pitivät huolta voileipätarjoilusta.

Eurooppa lähestyi, ja sen kunniaksi tanssittiin wienervälssejä. Vuorossa oli saksankielinen puhe, jonka piti Laurenin Leena. Saksaksi laulettiin myös yhteisesti Lili Marleen. Italiassa odotti vanha Antiikin aika Antonius ja Kleopatra – näytelmineen. Pääosissa olivat laivan kapteeni Mauno Roos ja Marjatta Salonen. Marjatta piti myös puheen latinaksi.

Lauluja abeille esittivät yhteiskoulun seitsemäsluokkalaiset.

Jatkuu sivulla 74

Someron lukion Juhlaperinne Kansio

Puukenkätanssi Hollannin rannikolla. Vasemmalla Mirja Kiiski ja Jouko Paikkari.

Matka jatkui pitkän Välimerta ja laivan lipussa eteenpäin laulettiin Mustaa Rudolfa. Espanjassa juhlaavierailloilla oli tilaisuus nähdä yksi karonkan odotetuista vakionumeroista: poikien tanssi. Tummat punaisiin röhkelöhammeisiin pukeutuneet espanjattaret tanssivat tulisesti flamenco. Matti Jokinen muisteli, että tanssimassa olivat hänen lisäksään Jussi Jonkka, Matti Alhoranta ja Jouko Paikkari. – Poikien tanssi on vuosien varrella siirtynyt lukion puurojuhlaperinteeseen.

Tarjoilu jatkui laivalla jälkiruualalla: kahvia, jäätelöä, piirakoita. Yhdessä laulettiin taas: ”Ei kukaan voi purjeitta seilata / ei kukaan voi airoitta soutaa. / Ei kel-

tään ilman itkua / voi lemmitty toiselle joutaa. / Vaan minä voin purjeitta seilata / ja minä voin airoitta soutaa. / Ja minulta ilman itkua / voi lemmitty toiselle joutaa.”

Ranskan rannikko siinä lähestyi, ja ranskan kielellä puhui Risto Penttilä. Hollannin rannikon lähestyessä laulettiin ”Iloinen Amsterdam”, ja siellä meitä ilahdutti Tuulimyllytanssi, jossa olivat muistini mukaan ainakin Kiiskin Mirja ja Paikkarin Jouko.

Matka alkoi lähestyä loppuaan ja yhteisesti laulettiin haikkein mielin: ”Kai muistat kannella kun fregatin / me haaveilimme ja laulelimme / kun harmonikka kutsui tanssiin.”

Laivasta siirryttiin Jaa-

tilan joen laiturille ja sieltä maihin eli yhteiskoulun aulaan, jossa maihin pääsyä juhliittiin poloneesilla, cicapoulla, masurkalla, kehruvalssilla ja muilla vanhoilla tansseilla.

Myös uudempia tansseja tanssittiin, ja pian ilta oli kääntynyt yli puolen yön. Jatkot olivat Ahlforsin Marjan kotona ja jatkuivat

aamuyöhön, mutta se on jo toinen juttu...

Rehtori Viitanen toteasi jälkeensä, että karonkkamme oli mannermaista tasoa.

Leena Laurenin kotitarkisto

Tarjoilusta vastaava työryhmä: Marja-Terttu Sagulin, Paula Ahti ja Seija Virtanen.

Leena Laurenin kotitarkisto

Juhlahumua. Jouko Paikkari, Veli-Pekka Ylänkö, Matti Jokinen, Olavi Virtanen, Juha Jonkka, Pekka Aromaa, Seppo Savikurki, Pertti Mattila, edessä Leena Lauren.

Tuula Kämin kotitarkisto

Lavastuksia ryhdytään kiinnittämään. Vasemmalla Marja-Leena Pirttilä, Raila Ilola, Maija Lenkkeri, Tuula Järveläinen, Ritva Niemi.

Roosin suvun miehiä

Johan August Roos syntyi Tammisaares-
sa vuonna 1842. Hän
muutti Somerolle Kultelaan
vuonna 1869 Uskelan seu-
rakunnasta ja kuoli vuon-
na 1897. J.A. Roos oli sa-
venvalaja-kaakelimestari ja
hän puhui ruotsia. Puoliso
oli nimeltään Vilhelmiina ja
parilla oli 6 lasta.

Ammattitaitonsa myötä
hän pääsi Somerolla eteen-
päin. Siihen aikaan piti esit-
tää itsestään monenlaista
virkapaperia ennen kuin sai
harjoittaa kaupallista tuo-
tantoa. Roosilla oli esimer-
kiksi Uskelan kirkkoher-
ran todistus: ”Osallistuu va-
paasti Herran ehtoolliselle
ja on maallisessa vaellukses-
saan rehellinen ja moitteet-
ton.”

J.A. Roos sai Somerolla
vuokrata Lukumiehen talon
mailta asunto- ja verstastilat
ja luvan ottaa savea ja hiek-
kaa. Koska sen ajan elinolo-
jen johdosta savituotteet
olivat kysyttyä tavaraa, niin
rohkea ja toimelias kun oli,
Roos meni eteenpäin.

Verstas toimi Roosilas-
sa vuodesta 1869. Toiminta
pyöri hyvin, 5 – 6 miestä oli
palkattuna. Ja kai taskuun-
kin oli jotain tullut, koska
Roos osti Yli-Hurrin tilan
vuonna 1890, johon kuu-
lui Vehkojan torppa ja aika
kappale Heinäsuota, sekä
Ylitalon ja Alitalon.

Edellä mainittujen aluei-
den kasvun tuottoa pa-
rantaakseen Roos toimit-
ti lääninhallituksesta lää-
ninagronomin arvioimaan
mahdollisen veto-ojan kus-
tannukset. Hankkeeseen
liittyi muitakin naapuri-
tilojen omistajia. Käräjien
kautta saatiin yhteisrahoitus

ojan kaivuun, siihen hank-
keeseen kului neljä vuot-
ta. Samoihin aikoihin ojan
kaivuun kanssa ja koska hän
oli maa-alueiden omista-
ja, naapurit antoivat hänel-
le nimen ”talollinen Roos
Keski-Hurri”.

Roosin savituotteiden
menekki oli hyvä. Vuon-
na 1896 hän myi tiluk-
siaan; Vehkojan torpan ja
Yli-Hurrin maat palstoin-
na sekä Ylitalon ja Alitalon.
Roosila oli edelleen vers-
taspaikkana. Vasta vuon-
na 1920 Roosit ostivat sen
Lukumieheltä. Kaakeliuu-
neja ja kuppeja valmisti kol-
me sukupolvea Roosilassa:
Johan August, hänen poi-
kansa Karl August ja tämän
poika Einari.

J.A. Roosin poika Kus-
taa, jota sanottiin Kup-
pi-Kustaaksi, oli erilainen
elämäntavoiltaan kuin isän-
sä ja veljensä. Hän syntyi
1873. Hän toimi myös sa-
venvalajana. Hänen vers-
taansa oli Pärnämässä.
Kustaan perhe asui Taka-
pellossa joen rannalla. Per-
heen isänä hän oli hyvin
erilainen kuin isänsä ja jäl-
kipolvi oli hänellä apuna
töissä. Ilmari -poika oli ai-
kuistuttuaan hänen oikea
kätensä, samoin kuin Enni
ja keskenkasvuisena Lotta
Kaarina. Kaarina on kerto-
nut myöhemmin, että save-
sotkeminen paljain jaloin
oli rasittavaa työtä. Yhteen-
sä lapsia oli 11.

Minä olin Kustaan vai-
mon Irenen hoidossa vuo-
desta 1928. Asuntona oli
kolme pientä huonetta il-
man mitään mukavuuksia.
Muistan elävästi, kun isoäi-
ti Irene pesi meidät pienet
lapset saunassa. Parvessa ei

ollut minkäänlaista suoja-
kaidetta, vain pelkkä penkki
– musta kuuma kiuas alla.

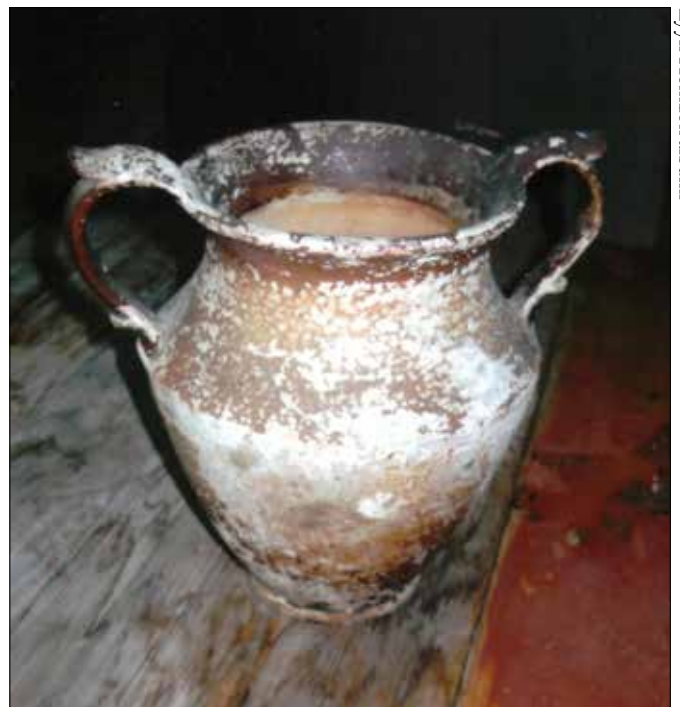
Kustaa Roosin nuor-
in lapsi Aimo syntyi 1928.
Hän sai varmaan isoisänsä
Johan Augustin geenit. Ai-
nakin hän toimi aika monessa
suhteessa taloudellisesti
samaa tyylillä. Yritti eteen-
päin, ei tallannut paikoil-
laan. Alusta alkaen Ai-
mossa havaittiin terävä-
päisyttä. Alakoulussa ol-
lessaan hän osasi läksynsä
siinä missä toisetkin.

Oli aapisen luku meneil-
län. Opettaja oli huomannut,
ettei Aimo ollutkaan itse
lukenut aapista. Hän käytti
muistiaan ja opetteli, kun
minä luin ääneen, samassa
kodissa kun olimme ja saman
ikäisiä. Opettaja kielsi minua
lukemasta ääneen Aimon
kuullen, että hän joutuisi
itse lukemaan. Kun kävimme
kansakoulua Siuntiossa, oli
kodin ja koulun välinen matka
pitkä, seitsemän kilomet-

riä. Kouluasuntolassa olisi
saanut viikon olla täysihoi-
dossa. Aimalle ei sopinut se
systeemi, että olisi pitänyt
yöpyä 4 – 5 pojan kanssa
samassa huoneessa. Ja niin
hän kulki koko kouluajan
sen seitsemän kilometrin
matkan ihan yksin.

Muuten Aimolla oli
nuorena hyvä tuuri, kun
naapurissa asui veljekset,
joista oli hänelle seuraa. Se
oli erikoinen tilanne, kos-
ka veljekset eivät osanneet
ollenkaan suomea eikä Ai-
mo ruotsia. Kuitenkin ajan
myötä seurustelu taisi vähi-
tellen mennä ruotsinkielel-
lä. Aimalle oli hyvä muisti
ja oppimiskyky.

Taloudellisesti Aimo
oli eteenpäin yrittävä. Al-
kuun hän myi pienen maa-
tilan, ja osti saadulla tulol-
la taksi-auton Mäntsälässä
asuessaan. Mäntsälässä asu-
vat myös hänen molemmat
poikansa.

Lyyli Honkion albumi

HYVÄÄ JOULUA ja
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA

Teeriharju
HUVIKESKUS

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Tili- ja isännöintitoimisto
HEIKKI HEINO

Jukolantie 3 p. 748 4995, 050 564 1372

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

TILITOIMISTO
LYYTIKKÄ

Rengastie 1 SOMERO
Puh. 748 6472
Puh. 040 7486 472

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Tilitoimisto Merja Oras

Tehdastie 4, 31400 Somero
Puh. 044 308 1680
merja.oras@seutuposti.fi

Hyvää Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle
Veljekset Nuoritalo

puh. 0400 533 739, 0400 321 314

Kaikki LVI-alan työt ja tarvikkeet
veljekset TAMMI
31400 SOMERO PALMA ☎ 748 6735

SOMERON HINAUS

Heikki Uutela
0440 311 301
Luhtatie 7, Somero

TILI - ISÄNNÄT

Kaikki tilitoimisto- ja isännöintipalvelut käytössänne!

Ali Tuominen 040 576 5428
Virpi Pohjaranta 0400 318 863
Pirjo Haavisto 0500 470 997
Maarit Kankare 050 523 8039

Hämeentie 2, 31400 SOMERO

Ma-pe lounaspöytä 8,50€

Someron Seurahuone
(02) 748 8338

www.someronseurahuone.fi

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Tilava 9 hengen auto
autossa pyörätuoli-
nostin

TAKSI
JAANA SAARNI

SOMERNIEMI
P. 0400 780 690

Somerniemi-Seura ry

Toimintakertomus 2014

Yleistä yhdistyksen toiminnasta

Vuosi 2014 on seuran 39:s toimintavuosi. Somerniemi-Seura ry on puoluepoliittisesti sitoutumaton yhdistys, jonka tarkoituksena on kotiseudun kaikinpuolinen kehittäminen paikallisten erityispiirteiden pohjalta. Yhdistys pyrkii lisäämään kotiseututietoutta, ylläpitämään kotiseutuhenkeä sekä voimistamaan omatoimisuutta sekä vaalimaan ja edistämään kotiseudun kulttuuria. Yksi näistä toiminnan toteuttamisen välineistä on Somerniemen kesätori, jonka tavoitteena on ollut toimia alueen asukkaiden kohtaamispaikkana. Tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys seuraa kotiseudun kehitystä ja ottaa kantaa alueen toimintoihin kohdistuvissa viranomaispäätöksissä. Somerniemi-Seura on Suomen Kotiseutuliiton jäsen.

Hallitus

Vuoden 2014 johtokuntaan kuuluvat Raija Hirvikorpi, Piiti Järvenpää, Anja Kaase, Marjukka Malkki, Hanna Munter, Irja Mäkinen, Anne Pentikäinen ja Esko Vuorinen. Puheenjohtajana on toiminut Anne Pentikäinen ja sihteerinä Anja Kaase. Varapuheenjohtajana on ollut Hanna Munter ja rahastonhoitajana Markku Voitto. Tilintarkastajina ovat toimineet Teuvo Aaltonen ja Pentti Manner.

Jäsenet ja tiedottaminen

Vuoden 2014 alussa jäseniä oli 81. Jäseninä on sekä va-

Manu Kärlä

kituisia asukkaita että kesäsomerolaisia. Jäsenmäärää pyritään lisäämään edelleen. Jäsenille lähetetään vuosittain kaksi jäsentiedotetta. Uusien kotisivujen kautta pyritään parantamaan tiedottamista.

Kokoukset

Somerniemi-Seuran kevätkokous pidettiin 30.3. Metsolassa ja esillä olivat sääntömääräiset asiat. Kokouksessa käsiteltiin edellisen vuoden toimintakertomus ja tilinpäätös, johtokunnalle myönnettiin tili- ja vastuuvapaus. Syyskokous pidettiin 16.11. Metsolassa.

Seuran järjestämät tilaisuudet

Kesätorilla alkoi 27:s toimintavuosi. Kesätorin siivoustalkoot järjestettiin 24.5., talkoon tarjoiluista vastasi sihteerin ja puheenjohtajan. Kesätori avattiin

31.5. ja viimeinen toripäivä oli 30.9.2014. Koska torikirkko osoittautui erittäin suosituksi kesällä 2013, tänä vuonna järjestettiin kaksi torikirkkoa. Hattupäivä täytti 20 vuotta. Päivän parasta hattua oli torineuvoksen kanssa valitsemassa hattupäivän äiti, Rita Rau-teva-Tuomainen. Voittaja Reija Raunio saapui Fors-sasta. Hän oli torilla ensimmäistä kertaa. Vuoden 2013 torineuvos Pentti Manner luovutti käädyt uudelle torineuvokselle, Hanna Nummilalle. Lokakuussa kesätorilla oli raivaustalkoot viikoilla 39 ja 40. Vuonna 2013 ostetulle pienelle lisämaalle raivattiin muutamia toripaikkoja lisää. Joulutori on 13.12. Vuoden 2014 päättymistä juhlistetaan torilla perinteisin menoin. Kokko sytytetään klo 20.00 ja klo 21.45 on torineuvos Hanna Nummilan puheenvuo-

ro. Uuden vuoden juhlinnan päättää toritoimikunnan järjestämä ilotulitus.

Muu toiminta

Somerniemi-Seura on tehnyt kylien neuvottelukunnan kanssa kannanottoja kylien asukkaiden elämään vaikuttavista asioista.

Vuonna 2011 aloitettu Perhepuisto kylän tapahtumiin -koordinoitihanke saatiin päätökseen.

Alotimme tänä vuonna yhteistyön Somero-Seuran kanssa Someron Joulu-lehden merkeissä. Vuoden 2014 Someron Joulu-lehdessä on kirjoituksia myös Somerniemeltä sekä Somerniemi-Seuran toiminnasta.

Somerniemi-Seura ry

Tapahtumakalenteri 2014

5.2. Johtokunnan järjestäytymiskokous Metsolassa.

13.2. Someron Joulu -lehden palaveri Jussin Baarissa.

24.2. Toritoimikunnan kokous Lea ja Torsti Helledthin luona.

30.3. Kevätkokous Metsolassa.

24.5. Siivoustalkoot Kesätorilla.

27.5. Someron Joulu -lehden palaveri Säästöpankin kokoustiloissa.

31.5. Torin avaus.

7.6. Toripäivä.

14.6. Vuoden 2013 torineuvos Pentti Manner luovuttaa käädyt torineuvos Hannan Nummilalle.

19.6. Juhannustori torstaina.

28.6. ja 5.7. Toripäivät.

12.7. Hattupäivä, 20-vuotisjuhlapäivä.

13.7. Torikirkko Paviljongissa.

26.7.-9.8. Toripäivät

10.8. Torikirkko Paviljongissa.

gissa.

16.8.-23.8. Toripäivät

18.8. Palaveri Eltelin edustajan kanssa Somerniemen kesätorin maakaapeloinnista.

20.8. Täydennettiin palotarkastaja Jouni Mäntylän johdolla torin pelastautumissuunnitelma

30.8. Torin päätös.

2.9. Someron Joulu -lehden palaveri Säästöpankin kokoustiloissa.

10.9. Johtokunnan kokous Metsolassa.

25.9.-2.10. välisenä aikana oli torin raivaustalkoot.

1.10. Someron Joulu -lehden palaveri uimahalli Loiskeen kahvilassa.

16.11. Syyskokous Metsolassa.

13.12. Joulutori

31.12. Uuden vuoden kokko ja ilotulitus Kesätorilla. Torineuvos Hanna Nummilan puhe.

Manu Kärki

Manu Kärki

Torikirkko.

Manu Kärki

Hattupäivä torilla.

Manu Kärki

Hanna Nummila ja Pentti Manner.

Somero-Seura r.y. Toimintakertomus vuodelta 2014

SEURAN HALLINTO

Somero-Seura ry:n johtokunnassa vuonna 2014 olivat Kalle Alhoranta, Arja Fonsell, Marika Haapala, Tiina Jankama, Sauli Kaipainen, Eija Komu, Ahti Kukkonen, Raimo Lyly, Olli Nuotio, Soili Suominen-Hurme, Kimmo Talikka ja Marja-Leena Vikman.

Puheenjohtajana on toiminut Petri Sivranta, varapuheenjohtajana Olli Nuotio, sihteerinä Sauli Kaipainen, museoemäntänä Marika Haapala ja rahastonhoitajana Marja-Leena Vikman. Jäsenrekisterin ylläpidosta on vastannut Soili Suominen-Hurme. Seuran kirjanpito on hoidettu Someron OP-Kiinteistökeskuksessa. Somero-Seuran tilintarkastajina ovat olleet Teuvo Aaltonen ja Tea Montell. Varatilintarkastaja oli Markku Romu.

Somero-Seuran kunnia-puheenjohtaja on Tuula Kämi. Kunniajäseniä ovat Olavi Virtanen ja Voitto Ollonqvist.

Somero-Seuran kevätkokous pidettiin 9. päivänä maaliskuuta 2014 kello 15.00 Härkälän kartanossa, Somerolla. Kevätkokous käsittelee edellisen vuoden toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen. Kokous myönsi johtokunnalle tili- ja vastuu-

vapauden. Lisäksi kevätkokouksessa pidettiin ajankohtaiskatsaukset toimitilahankkeen ja digikuvaprojektien osalta sekä tarkasteltiin seuran toimintaa vuoden 2014 aikana.

Somero-Seuran syyskokous pidettiin 19. päivänä marraskuuta Härkälän kartanossa kello 18.00. Kokouksessa käsiteltiin sääntöjen mukaiset asiat, ensi vuoden talousarvio ja toimintasuunnitelma sekä valittiin johtokunnan erovuoroisten henkilöiden tilalle uudet johtokunnan jäsenet sekä puheenjohtaja.

Somero-Seuralla on 127 jäsentä ja yksi yhdistysjäsen ainaisjäsenen lisäksi. Seura jatkoi jäsenhankintakampanjaa.

Somero-Seura ry on Suomen Kotiseutuliiton, Hämeen Heimoliiton, Varsinais-Suomen Museot-yhdistyksen, Härkätieyhdistyksen, Lounais-Hämeen Kotiseutu- ja Museoyhdistyksen sekä Someron Kulttuuri ry:n jäsen. Seura erosi Suomen Museoliitosta kertomusvuonna 2014.

SEURAN MUSEOT

Torppamuseosta ja peltotyökalamuseosta ovat huolehtineet museoemäntä Marika Haapala, apunaan Marja-Liisa Laaksonen. Talonmiehenä toimi Kimmo Talikka. Mu-

seo avasi ovensa 17.5. ja laittoi ovet kiinni kesäkauden osalta 10.8.2014. Museo oli avoinna viikonloppuisin ja suviheinäviikkojen osalta joka päivä.

Sauhutupaa Jaatilassa on hoitanut Aila Talonen. Kultelan savenvalajamuseota on esitellyt museoemäntä. Koulumuseo on edelleen pakettisaa kaupungintalon alakerrassa. Kirkkorannassa olevia viljamakasiineja ovat hoitaneet Olli Nuotio ja Olavi Virtanen.

Aholan tiloissa toimivasta perinnehuoneesta ovat huolehtineet Someron Sotaveteraanit ry:n puolesta Jorma Ärölä ja Erkki Ylitähti. Perinnehuoneen irtaimiston luetteloinnista on vastannut Olli Nuotio.

Seura teki suuren investoinnin ostamalla 6.1.2012 entisen Harjun kartanon kivimakasiinin Arska-Tehtaat A. Käkönen Ky:ltä. Someron kaupunki takasi seuran ottaman pankkilainan investointia varten, joka mahdollisti omalta osaltaan investoinnin. Tilat ovat olleet viimeksi Arska-tehtaiden omassa käytössä. Seuran on tarkoitus korjata ostetusta tilasta uudet toimitilat toiminnalleen. Seu-

ra aloitti tekemään yhteistyötä Someron Omakotiyhdistyksen kanssa vuonna 2013, jonka seurauksena Omakotiyhdistys on siirtänyt vuokratavia laitteitaan Harjun toimitilaan. Toimitilahankkeen suunnittelua jatkettiin.

Seuralla on museotilojen lisäksi varastotiloja mm. arkistoa varten. Seuran kattava arkisto siirrettiin Kiuruun koululta pois väliaikaiseen tilaan koulun purkupäätöksen johdosta. Pajulan koulumuseon irtaimisto on väliaikaisesti kaupungintalon alakerrassa.

Torppamuseoon tutustui vuonna 2014 yhteensä noin 400 kävijää, josta koululaisia ja lapsia noin 100, kulttuuripäivänä noin 50. Vuonna 2014 ei käynyt yhtään bussiryhmää. Savenvalajamuseolla oli kävijöitä jonkin verran, ja viljamakasiineilla kävijöitä on ollut noin 50 henkeä.

Somero-Seuran museota korjattiin jälleen talkoilla. Museolla järjestettiin kevätkunnostus kesän tapahtumia varten ja heinäniittotalkoot Hermanninpäivä. Torppamuseon, sauhutuvan ja viljamakasiinien yleisestä siisteydestä on huolehtinut Kimmo Talikka. Savenvalajamuseolla ruohonleikkuusta ja muista

talonmiehen töistä on huolehtinut Kultelan kyläyhdistys. Harjun toimitilasta ovat huolehtineet Olli Nuotio ja Someron Omakotiyhdistys.

Seura on tehnyt yhteistyötä Someron Omakotiyhdistyksen, Kultelan kyläyhdistyksen ja Mäkilän Traktori-museon kanssa.

SEURAN JÄRJESTÄMÄT TILAISUUDET

Seura järjesti kertomusvuonna tapahtumia jälleen paljon. Koululaisten /lasten museopäivä toteutettiin seuran ja talkoolaisten voimin. Ohjelmassa oli mm. kertomuksia ja tehtäviä museon rakennuksista ja esineistä. Talkoomuonituksista on huolehtinut Marika Haapala.

Harjun, arkiston ja museon talkoista ovat vastanneet pääasiassa Olli Nuotio, Ahti Kukkonen, Tiina Jankama ja Voitto Ollonqvist apunaan muut aktiivit talkoolaiset. Torppamuseon hälytyspäivystys on hoidettu talkoo-voimin. Hälytyksiin on vastannut Ahti Kukkonen. Hälytysjärjestelmän kanssa on ollut teknisiä haasteita, jonka vuoksi järjestelmään tehtiin teknisiä muutoksia vuoden aikana.

Somero-Seura sai vuoden 2014 aikana suuren kirjoituskonelahjoituksen, joka käsittää kaiken kaikkiaan noin 800 erilaista konetta. Ainutlaatuinen kokoelma arkistoitui tilapäisesti Harjun toimitilaan, josta se tullaan siirtämään väliaikaistilaan, kunnes Harjun tila on

saatu korjattua. Kirjoituskoneista järjestettiin näyttely Aholassa 27.6.-13.7.2014. Esillä oli parisenkymmentä konetta eri vuosikymmeniltä, vanhimmat n. sadan vuoden ikäisiä ja uusimmat 1980-luvulta. Näyttelyssä kävi yli 100 henkilöä. Samalla järjestettiin myös vanhojen kameroiden ja valokuvien näyttely, johon toivat kameroitaan ja ottamiaan valokuvia mm. Olavi Virtanen, Kari Järvinen ja Raimo Ali-Yrkkö.

SEURAN MUU TOIMINTA

Seura palkkasi vuoden aikana ennätysmäärän kesätyöntekijöitä, yhteensä neljä, joista kaksi teki kokopäiväisesti Musketi-projektia, johon seura sai Museovirastolta avustuksen. Seuran tarkoituksena on siirtää seuran mittava esineluettelo kokonaan sähköiseen Musketi-tietokantaan.

Seuran leader-digikuvaprojekti päättyi kesäkuun lopussa 2013. Tarkoituksena oli skannata seuran lähes 40.000 valokuvan arkisto sähköiseen muotoon, jossa onnistuttiin. Lisäksi seura jatkoi toimitilahankkeen suunnittelun valmistelua, jonka tarkoituksena on saada seuralle uudet toimitilat peltoyökalumuseolle, koulumuseolle, arkistolle sekä entisen vuokratun makasiinin irtaimistolle.

Seuran nettisivut uudistettiin kokonaisuudessaan kesän aikana. Uudet kotisivut avattiin perjantaina 3.10.2014.

Samalla avattiin virallisesti digikuvaprojektin arkistosivut osoitteessa arkisto.somero-seura.fi. Olli Nuotio on ylläpitänyt ja täydentänyt Somero-Seuran nettisivuilla olevaa tapahtumakalenteria ja Ahti Kukkonen on hoitanut kuva-aineistoa osoitteessa <http://www.somero-seura.fi>. Sivuille on nähtävissä myös seuran esinekokoelmaluettelo, jossa on lähes 2000 esineen tiedot. Seuran Facebook-sivuja ovat päivittäneet Olli Nuotio, Marika Haapala ja Sauli Kaipainen.

Seura järjesti pitkästä aikaa kirjoituskilpailun yläkoulun 9.-luokkalaisille. Kirjoituskilpailun teemana oli ”Somero eilen ja tänään”. Kirjoituskilpailu järjestettiin osaltaan yhteistyössä Someron Karjala-Seura ry:n ja äidinkielen lehtorin Helena Jalon ja Marjo Salosen kanssa. Kirjoituksia kilpailuun osallistui noin 100 kappaletta. Seuran raati palkitsi kolme parasta kirjoittajaa stipendeillä ja kolme muuta ainetta kirjapalkinnoilla. Kaikki Somero-Seuran ja Karjala-Seuran palkitsemat aineet julkaistiin Someron Joulussa.

Someron Joulussa vuonna 2014 tekstintekijöitä oli kaikkiaan 33. Lehden päätoimittaja oli Petri Siviranta; toimitussihteerinä toimi Marika Haapala; kuvatoimittajana Aila Talonen; murretekstien editointi Voitto Ollonqvist; editoinnista vastasivat Pekka Salminen ja Eija Komu. Levikin hoiti Marika Haapala. Ilmoitusten myyjänä toimi Soili Suominen-Hurme, Petri Siviranta, Olli Nuotio, Kimmo Talikka, Anne Pentikäinen ja Marja-Leena Vikman. Lehti valmistettiin somerolaisiin voimin ja painatettiin Sälekarin Kirjapainossa.

KOKOELMAT

Seuran kokoelmat karttuivat edelleen. Seuralle on lahjoitettu mm. työkaluja, valokuvia, kirjoja, opetusvälineitä ja

astioita. Seuran kuva-arkistoa on käytetty Someron Joulun kuvitukseen sekä Lions-Clubin vuosikalenteriin. Seuran kotisivuilla toimii kirjoja, Someron jouluja ja muita tuotteita välittävä nettikauppa ympäri vuoden.

Seura sai Jyrki Raulon keräämän laajan kirjoituskonekokoelman lahjoituksena Soili Raulolta. Lisäksi seura otti vastaan Kyllikki Kujanpään papereita ja valokuvia.

Seuran toiminnasta kertovat lehtileikkeet on koonnut Marika Haapala. Hän on seurannut Somero-lehteä, Forssan lehteä, Seutu-Sanomia sekä Salon Seudun Sanomia.

TALOUS

Someron kaupunki on vuosittain myöntänyt seuralle kulttuuritoimintalain ja -asetuksen mukaista toiminta-avustusta. Vuodelle 2014 saatu summa oli 5.500,00 euroa. Avustuksella on osaltaan palkattu museonhoitaja kesäksi ja maksettu museoiden ylläpidon kuluja sekä ylläpidetty seuran toimintaa. Seura sai Museovirastolta avustusta kaavailemaansa irtaimiston inventaarioprojektia varten 5.800,00 euroa. Seura on hankkinut rahankeräysluvan tulevaa Harjun toimitilahanketta varten. Lisäksi seura sai tukea kesätyöntekijöiden palkkaamiseen Lounaismaan Osuuskasikilta ja Someron kaupungilta.

Muut tulot tulivat Someron Joulun myynnistä ja Someron Joulun ilmoitusmyynnistä, jäsenmaksuista, Ruokava-messujen myynnistä ja myyntiartikkelien myynnistä museolla ja nettikaupassa. Seuran menot koostuvat museonhoitajan palkasta, museorakennusten ylläpidosta, varastomakasiinin vuokasta, vartiointikuluista, nettisivujen ylläpidosta ja seuran muusta toiminnasta.

Somero-Seuran tapahtumakalenteri 2014

13.1.2014	Arkiston siirto / inventaario	1.5.2014	Kokousvalmistelu
18.1.2014	Johtokunnan kokous Torituvassa	5.5.2014	Kesätyöntekijöiden valintaprosessi
28.1.2014	Uusien nettisivujen suunnittelupalaveri	6.5.2014	Johtokunnan kokous Säästöpankilla
		7.5.2014	Loputkin kirjoituskoneet siirretty
5.2.2014	Uusien nettisivujen suunnittelupalaveri		Avellanilta Harjuun
7.2.2014	Johtokunnan kokous OP-kiinteistökeskuksessa	8.5.2014	Naapurin suostumus Harjun kiinteistön osalta
13.2.2014	Someron Joulun suunnittelupalaveri	14.5.2014	Harjun kivinavetan toimitilahankeperusteluiden kirjaaminen
13.2.2014	Suunnittelupalaveri: kesä 2014 museolla ym. toiminta	15.5.2014	Uusien nettisivujen suunnittelupalaveri
17.2.2014	Arkiston siirto / inventaario	17.5.2014	Torppamuseo avasi ovensa kesäkaudelle, osallistuminen Kulttuuripäivään pitämällä myös mm. peltotyökalamuseo avoinna
19.2.2014	Uusien nettisivujen suunnittelupalaveri		Naiskuoron pitämä Pop-up-kahvila museolla
24.2.2014	Arkiston siirto / inventaario	17.5.2014	Alakoulujen museopäivä
3.3.2014	Arkiston siirto / inventaario	20.5.2014	Alle kouluikäisten museopäivä
3.3.2014	Tutustumassa Avelanilla Raulon Jyrkin kirjoituskoneisiin	21.5.2014	Jäsenrekisteriselosteen laatiminen
9.3.2014	Johtokunnan kokous Härkälän kartanossa	23.5.2014	Kesätyöntekijöiden valintaprosessi
9.3.2014	Seuran kevätkokous Härkälän kartanossa	23.5.2014	Päreiden tarkastaminen mahdollista myyntiä ja ensi kesän talkoita varten
10.3.2014	Arkiston siirto / inventaario	23.5.2014	Hämeen Lukon kanssa palohälytys uuteen järjestelmään torppamuseolla
10.3.2014	Seuran avustushakemusten laatiminen	24.5.2014	Valtakunnallinen siivouspäivä, kirpputori Torppamuseolla
11.3.2014	Seuran esittely kirjastossa Aivoterveyspäivä-tapahtumassa	25.5.2014	Kyllikki Kujanpään paperien ja valokuvien lahjoituksen vastaanottaminen
17.3.2014	Arkiston siirto / inventaario	27.5.2014	Someron Joulun aloituskokous Säästöpankissa
18.3.2014	Arkiston siirto / inventaario		
19.3.2014	Arkiston siirto / inventaario	1.6.2014	Kokousvalmistelu
22.3.2014	Palotarkastaja Jouni Mäntylän kanssa palaveri museon turvajärjestelmistä	3.6.2014	Kesätyöntekijöiden valintaprosessi
22.3.2014	Palotarkastaja Jouni Mäntylän kanssa	5.6.2014	Aholan näyttelyn valmistelu
22.3.2014	Harjun toimitilan palotarkastus	9.6.2014	Kamera- ja kirjoituskonenäyttelyn palaveri Jussin baarissa
22.3.2014	Tutustumassa Avelanilla Raulon Jyrkin kirjoituskoneisiin, suunnittelupalaveri kirjoituskoneiden arkistoinnista	10.6.2014	Aholan näyttelyn valmistelu
27.3.2014	Vakuutuskirjojen läpikäynti	12.6.2014	Musketti-projektin aloituskokous
27.3.2014	Seuran talousasioiden läpikäynti	16.6.2014	Uusien nettisivujen suunnittelupalaveri uimahallilla
31.3.2014	Kesätyöntekijöiden valintaprosessi	17.6.2014	Johtokunnan kokous Härkälän kartanossa
1.4.2014	Selvittelyä Turun maakuntamuseon kanssa Musketti-projektia varten	17.6.2014	Aholan näyttelyn valmistelu
4.4.2014	Kokousvalmistelu	18.6.2014	Musketti-koulutus Turussa
6.4.2014	Johtokunnan kokous Säästöpankissa	22.6.2014	Pitäjänmakasiinit avoinna
6.4.2014	Hannu Tuomisen kanssa museokierroksella (tekee V-S museokirjaa)	23.6.2014	Toimitilahankkeen suunnittelupalaveri/ katselmus
7.4.2014	Torppamuseon vinttikaivon orren kunnostustyö	24.6.2014	Musketin tilannekatsaus museolla
7.4.2014	Somero-lehden valokuva-arkiston katselmuspalaveri	25.6.2014	Aholan näyttelyn valmistelu
16.4.2014	Harjulla kirjoituskoneiden arkistointi -palaveri	26.6.2014	Aholan näyttelyn avajaiset
22.4.2014	Osuusliike Öraksen materiaalin lahjoitus seuralle, kirjanpitoa ym. pahvilaatikollinen	27.6.2014	Satunmaa Soikoon -tapahtumaan osallistuminen
23.4.2014	Kirjoituskoneiden siirtotalkoot Avellanilta Harjuun	30.6.2014	Uusien nettisivujen suunnittelupalaveri uimahallilla
29.4.2014	Museolla vinttikaivon uuden orren talkoot	1.7.2014	Musketin tilannekatsaus Aholassa
29.4.2014	Uusien nettisivujen suunnittelupalaveri	12.7.2014	Hermannina Heinään -niittotalkoot
30.4.2014	Museolla vinttikaivon uuden orren viimeistelytalkoot	14.7.2014	Aholan näyttelyn purku
		15.7.2014	Peltotyömuseo avoinna
		17.7.2014	Pitäjänmakasiinit avoinna

18.7.2014 Kultelan Savenvalajanmuseo avoinna
 22.7.2014 Musketin tilannekatsaus Auranmaan kahviossa
 22.7.2014 Kultelan Savenvalajanmuseo avoinna
 10.8.2014 Torppamuseo sulki ovensa kesäkauden osalta
 20.8.2014 Kotiseutuaiheisen kirjoituskilpailun suunnittelu yläkoulun opettajien kanssa
 23.8.2014 Seuran puheenjohtajien suunnittelupalaveri Jussin Baarissa
 28.8.2014 Arkiston siirto / inventaario
 1.9.2014 Arkiston siirto / inventaario
 2.9.2014 Johtokunnan ja Someron Joulun kokous Säästöpankilla
 7.9.2014 Seuran puheenjohtajien suunnittelupalaveri Jussin Baarissa
 7.9.2014 Arkiston siirto / inventaario Harjun osalta
 10.9.2014 Johtokunnan jäsenten valokuvaus uusia nettisivuja varten
 11.9.2014 Someron Joulun suunnittelupalaveri
 17.9.2014 Aila Talosen syntymäpäivät
 19.9.2014 Arkiston siirto / inventaario Harjun osalta
 20.9.2014 Uusien nettisivujen suunnittelupalaveri uimahallilla
 25.9.2014 Naapurin suostumus Harjun kiinteistön osalta ja toimitilasuunnittelu
 1.10.2014 Someron Joulun suunnittelupalaveri
 1.10.2014 Kirjoituskilpailun raati kokoontui
 2.10.2014 Vuoden paras -gaalatilaisuuden suunnittelupalaveri ja kokousvalmistelu
 3.10.2014 Uudet verkkosivut toiminnassa
 3.10.2014 Musketi-projektin tilannekatsaus
 4.10.2014 Jäsenkirjeen laatiminen ja postittaminen
 9.10.2014 Someron Joulun palaveri Jussin Baarissa
 14.10.2014 Kokousvalmistelu

16.10.2014 Johtokunnan kokous Säästöpankilla
 17.10.2014 Kirjoituskilpailun palkintojen jako Kiiruun talolla: Somero ennen ja nyt -kirjoituskilpailu
 28.10.2014 Varsinais-Suomen museoiden johtokunnan kokous Salon eletroniikkamuseossa
 29.10.2014 Avustushakemusten laatiminen Museovirastolle
 5.11.2014 Someron Joulun palaveri Jussin Baarissa
 6.11.2014 Toimitilahankkeen suunnittelupalaveri
 18.11.2014 Kokousvalmistelu
 19.11.2014 Johtokunnan kokous Härkälän kartanossa
 19.11.2014 Seuran syyskokous Härkälän kartanossa
 29.11.2014 Uusien nettisivujen suunnittelupalaveri

Somero-Seura ry

SOMERNIEMI-SEURA ry

Somero-Seura ja Somerniemi-Seura kiittävät yhteistyökumppaneitaan ja talkoolaisia sekä toiminnassa ja yhteisissä tapahtumissa vuoden 2014 aikana mukana olleita ihmisiä.

Vuosi on ollut menestyksenkäs ja tapahtumia täynnä, siitä suuret ja nöyrät kiitokset kuuluvat kaikille kanssakulkijoille.

Vuoden 2015 Someron Joulun teema on Kiiruun koulu. Aineisto, jutut, tarinat, muistelmat ja kuvat sekä ilmoitukset pyydetään lähettämään viimeistään **syyskuun loppuun mennessä** osoitteeseen: someronjoulu@gmail.com.

Postitse osoite on Someron Jouluku, Kiiruuntie 1, 31400 Somero.

Kotiseutukeräys

*Somero-Seuran
toimitilahankkeen
tukemiseksi*

Seuran toimitiloiksi kunnostetaan kulttuuri-
historiallisesti arvokas Harjun kartanon
entinen kivimakasiini.

Ole mukana mahdollistamassa seuran kotiseutu-
kokoelmien näytteillepano. Samalla mahdollistat
kotiseutuperinteen säilyttämisen jälkipolville.

Keräysaika
4.6.2014-31.5.2016.

Somero-Seuran ylläpitämät museot:

- Torppamuseo
- Perinnehuone
- Savenvalajamuseo
- Koulumuseo
- Lainaviljamakasiinit
- Peltotyökalumuseo
- Sauhutupa

**Osallistu
keräykseen,
niin varmistat
hienojen perinteiden
säilyttämisen Somerolla!**

Tulevaan toimitilaan siirretään seuraavat kokoelmat:

- Perinnehuone
- Koulumuseo
- Seuran mittavat arkistot
- Peltotyökalumuseo
- Muut kokoelmat
- Seuran maatalous-
koneet, jotka eivät ole
olleet yli puoleen vuosi-
sataan yleisön nähtävillä

Keräystilinumerot:

- FI93 4327 0010 0688 96, Someron Sp
- FI69 5434 0820 0980 72, Lounaismaan Op

Lisätietoa löydät osoitteesta www.someroseura.fi
tai Petri Siviranta, puh. 050 511 8550

Somerolainen Joulu

Joulukadun
avajaiset Kiiruulla

21.11. klo 17
startti Shelliltä.

Joulupukki, joulumuori,
tiernäpojat, Nuorisokuoro,
Matti Mako, Janne Tolvi,
Leila Hoikala,
Hannu Määttänen.

Joulupuuroa

Itsenäisyys-
päivän juhla
srk-keskus
klo 12

ruokava
lähiruokaa ja kädentaitoja

29.11. klo 9-16
Monitoimitalolla

Somerniemen
joulutori

13.12. klo 9-13
pakkasraja -20°C

JOULUKALENTERI

[www.somero.fi/
joulukalenteri](http://www.somero.fi/joulukalenteri)

Kiiruun joulu

19.12. klo 18
Kiiruun tilalla

Hiljennytään
yhdessä.

